

Yeesu bɔti tin
Maatiiu
ɣmàñee

Tibɔkilkaal

Ti kǎntí Maatiiu gbɔŋku poonee abɔjal ɣin Maarki dūu ɣmǎn u-gbɔŋkune:

- Yoowaneesi un fùul binib Unimbɔti nyimee (Maatiiu 3.1-12).
- Bi nín fùl Yeesu Unimbɔti nyim nì Sitaan nín cɔŋkì-u puee (3.13–4.11).
- Yeesu tuuŋɣi ɣin u tún Galiileeyee. U sòon niin Unimbɔti bɔti ki dākā aniwul, ki cǎaŋ bibunliibi (4.12–18.35).
- Mìn boonee ní u cōom ki cūti Jeerusaleem (ayil 19–20).
- Yeesu kaa nìn kǎl niin ki yúntì, an dākà yii u pée kǎl niin kinyɔŋ kiba ja ní. Kinyɔŋ gbanti kúntitamee, bi nìn cúú-u ki sòon ki kūu u-bɔti, ní ki kūu-u. Ama kun nìn ɣǎ binib bitiiyee di sá yii u nìn fikiti ní ki nyánti u-ba ki dākā u-boonnooliibi (ayil 21–28).

Ama Maatiiu kí u-gbɔŋku ki sòon tikpil (1–2) Yeesu nyeɣu nì u-mǎal-tam nì u-biyati pu. Kí dūú dī tibɔkilkaal gbanti poonee, u lēe ki dākā un di sá Yeesu un u làá nóó u-gbɔŋku nee kɔkɔ poonee: u sá Ubɔti nì ufiil un Unimbɔti pōoñee, ama ní ki sá Eemanuyee, an dākà yii Unimbɔti bí ti-cee. U ɣíti sá un pu Unimbɔti làá dī kí ɣǎ tin u pōon Dipooŋkpikil poon yii u làá ɣée.

Yeesu bɔti tin *Maatiiu* ɣmàñee ɣíti nyán ti-ba, di sá u kpáfi Yeesu dakaŋ akitikpaan aŋmoo pu ní:

- 1) «Yeesu nín dākā u-boonnooliibi dijool pu puee» (5–7). Didàkal gbanti poonee, u sòon «Yilpu beel tindambiyaamu nín mǎaŋ kí yūl nì Unimbɔti deedee puee.»
- 2) Tibɔkpaafikaal tin u tī bin mǎaŋ kí sòon Dibeel gbanti dāantamee (ayil 10).
- 3) U sòon Dibeel gbanti bɔɔŋɣi bɔti tibɔŋmantikaal tiluli poon ní: Dibeel gbanti dáá bí dibalin, ama di-jajil làá dǎá nìn sá dikpaandi ní ki cáá tinyool.
- 4) Mìn ní unil nì u-nabiyaamu mǎaŋ kí nìn bí duulinyapɔɔn un di sá Dibeel gbantinee (ayil 18).
- 5) Mìn ní unil mǎaŋ kí kǎl kí cīití Dibeel gbanti jajiluŋkikaalee (ayil 24–25).

Yeesu bɔti tin *Maatiiu* ɣmàñee poonee, Yeesu lēe u-ba ki dākā yii u sá Ukpil un di dómín ki pūitì Dibeel gbanti duulinyaeue. U ɣíti tì bin di

kóò Dibeel gbantinee didàkal din bi máań kí nńń nńń kí kí nńń sá biseera-dambi binib bin kíńee ceeyee.

Yeesu naanjab yijņi

(Kpèè Luuki 3.23-38)

1 ¹Yeesu Kriisitoo naanjab yijņi sò. U nńń sá Daafiidi naantiu, ní Daafiidi nńń sá Abraam naantiu.

²Abraam māl Isaaki, ní Isaaki māl Jaakɔb, ní Jaakɔb māl Juuda nń u-nabiyaamu. ³Juuda māl Fareesi nń Saara, (bi-na di nńń sá Taamaar). Fareesi māl Eesiroom, ní Eesiroom māl Aram, ⁴ní Aram māl Amiinadaab, ní Amiinadaab māl Naason, ní Naason mun māl Salmon ⁵ní Salmon māl Boowaasi, – Boowaasi na di nńń sá Raab, ní Boowaasi mun māl Oobeedi. Oobeedi na di sá Ruuti, ní Oobeedi māl Jeese, ⁶ní Jeese māl ubɔti Daafiidi.

Daafiidi māl Saloomɔn. Saloomɔn na di nńń sá Uurii nimpuu. ⁷Saloomɔn māl Rooboowaam, ní Rooboowaam māl Abiia, ní Abiia māl Asaa, ⁸ní Asaa māl Joosafaati, ní Joosafaati māl Jooram, ní Jooram māl Oosiyasi, ⁹ní Oosiyasi māl Joowatam, ní Joowatam māl Akaasi, ní Akaasi māl Eeseekiyaasi, ¹⁰ní Eeseekiyaasi māl Manasee, ní Manasee māl Amɔn, ní Amɔn māl Joosiyasi. ¹¹Joosiyasi māl Jeekooniyaasi nń u-nabiyaamu nyunti ńun bi cúú Isirayeel yab ki cunnń Babiloonee^a.

¹²Bi nńń cá Isirayeel yab ki cunnń Babiloonee, boonee ní Jeekooniyaasi

māl Salatiyeel, ní Salatiyeel māl Sooroobabeel, ¹³ní Sooroobabeel māl Abiyuudi, ní Abiyuudi māl Eliyaakiim, ní Eliyaakiim māl Asɔɔr, ¹⁴ní Asɔɔr māl Sadooki, ní Sadooki māl Akim, ní Akim māl Eliyuudi ¹⁵ní Eliyuudi māl Eeleyasaar, ní Eeleyasaar māl Maatan, ní Maatan māl Jaakɔb, ¹⁶ní Jaakɔb māl Jooseefi un cáá Maarii un māl Yeesu un bi yń Kriisitooyee.

¹⁷Kí yòon Abraam yuntińu kí dāá sāa Daafiidi yuntińuee, anaantitɔn-tɔkɔ nńń sá diba kpá saalku ní, ní kí tí yòon Daafiidi yuntińu kí dāá sāa nyunti ńun bi cúú Isirayeel yab ki cunnń Babiloonee mueue, anaantitɔn-tɔkɔ nńń sá diba kpá saalku, ní kí yòon nyunti gbanti kí dāá sāa Kriisitoo mǎaltam mueue, anaantitɔn-tɔkɔ mun sá diba kpá saalku.

Yeesu Kriisitoo mǎaltam

(Kpèè Luuki 2.1-7)

¹⁸Bi nńń māl Yeesu Kriisitoo puee sò. U-na Maarii nńń sá Jooseefi bɔɔn ní. Kí wàatí bí nńń cáá tɔbee, Unimbɔti Fam pɔńńu yānti Maarii cáá dipool. ¹⁹U-bɔɔn Jooseefi nńń là kí nóó mara nńń lĩ puee, ama ní kaa là kí bĩti Maarii mun pu, ní kí là kí yānti-u dibalin. ²⁰U bĩ dākafi mimmee, ní ti-Dindaan tuuńńu dómĩn kí sòon nń u kudamintiiun yii: «Jooseefi, Daafiidi naantiu, taa fāńki kí cáá Maarii, kun puee

Unimbɔti Fam di yānti u cáá kibiki kin u làá mǎal nee pool. ²¹U làá mǎal kibininjabiki ní á dāá pɔ-kí diyindi yii Yeesu, kun puee ún di làá dāá fĩ u-niboolii bi-kpitiin^b».

²²Tin bí nee kɔkɔ bāań ki ńá kii ti-Dindaan nńń yānti u-bɔnaatiliu sòon minyee ní yii:

²³«Usapɔɔn un kaa nyí uninjee làá cáá dipool kí mǎal kibininjabiki, bi làá pɔ-kí diyindi yii Eemanuyeel^c».

– Eemanuyeel taapu di sá yii «Unimbɔti bí ti-cee.»

²⁴Jooseefi finti ngeem puee, ní kí cūti kí cáá Maarii kii ti-Dindaan tuuńńu nńń bí yii ú ńá puee. ²⁵Ama waa gbēē-u áli kí dāá sāa nyunti ńun u māl kibininjabikee ní Jooseefi pú kibikee diyindi yii Yeesu.

Bicinfitiibi dómĩn

kí kpèè Yeesu

2 ¹Bi māl Yeesu Beetileem ní^d, Juudee tińki kiban. Nyunti gbantee Eeroodi di nńń sá ubɔti, ní bin nyí inmalbijaa bɔtee biba nyánní ńwĩn nyalanķi pú kí bāań Jeerusaleem, ²ní kí bālifi yii: «Juuda yab bɔtiu un bi dāá māl nee bí la? Ti ká u-ńmalbijau^{ee} nyán ńwĩn nyalanķi pú ní ti dómĩn kí gbāań kí jāań-u.» ³Ubɔti Eeroodi nńń gbl mimmee, ní u-pɔbil bĩl, kí kpāań Jeerusaleem nib kɔkɔ. ⁴U nńń yĩn

Juuda yab saraańaliibi nń bimara-dakaliibi kí kpáfĩ ní kí bālifi-bi yii: «La ní an lĩ yii bi làá mǎal Meesiya ní?» ⁵Ní bi kíí-u yii: «Beetileem, kitiń kin bí Juudeeyee, kun puee Unimbɔti bɔnaatiliu nńń ńmāń yii:

⁶ < Sii Beetileem, kitiń kin bí Juudeeyee, tińmanee, aa sá kitińwaai Juudee tińkpaammu kansikin, kun puee sii poon ní ubɔti un làá kpāa Isirayeel^f yab man nibulee làá nyānní. > »

⁷Niinee ní Eeroodi yĩn bin nyí inmalbijaa bɔtee dibalin kí bālifi-bi nyunti ńun páaa ní bi ká uńmalbijee, ⁸ní kí bí yii bí nńń cá Beetileem, kí nyāań mmɔntiimin kí bée laakin kibikee bée. U nńń bí-bi yii: «Ní yaa ká-kèe, ní dāań kí tũkũ ma mun n cù kí gbāań kí jāań-kì.»

⁹Ubɔti tũkũ-bi mimmee, ní bi búnti, ní kí ká uńmalbijee lĩnti bi-nyɔkɔpu kí bāń laakin bi māl kibikee, ní kí yúl kutaa pu kí bĩti niin. ¹⁰Bi nńń ká uńmalbijee yúlee ní an mɔɔkĩn-bi tikpil ¹¹ní bi kó kudiin kí ká kibiwaayee nń ki-na Maarii ní kí gbāań kí jāań-kì, ní kí piiti bi-gaajawanti kí lēe sindaariya nń talaalutuukaa nń talaalu un bi yĩ miiree kí dūu pú-kì. ¹²Boonee ní Unimbɔti sòon nń bi kudamintiiu poon yii bí taa fātĩ di Eeroodi cee,

^b 1.21 Yeesu, greekí soonyi poonee, Joosuwa, taapu di sá yii ti-Dindaan di tĩ difiil áá ti-Dindaan di sá difiil.

^c 1.23 Tibɔti nee fātĩ ká Yees 7.14.

^d 2.1 Kí nóó nń 1 Sami 16.1, Beetileem sá Daafiidi tińki ní.

^{ee} 2.2 u-ńmalbijau: Binib bin nńń nyí inmalbijaa bɔtee nńń ká uńmalbijapɔɔn ubɔ kutaa pu ní kí bée yii an sá kudańńu kí dākà yii bi māl ubɔti ubɔ un làá nńń sá ukpaanee Juudee tińkin.

^f 2.6 Miika 5.1.

ní bi páan nsaŋ ɲubo ki nín kùn bi-dumpu.

Bi kpáan Yeesu ki búnti Eejipiti

¹³Bin nyí ɲmalbijaa botee nín kùnee, ní Unimbóti tuuɲɲu dómiń ki tükü Jooseefi kudamintiiun yii: «Yíkí kí yòon kibiki nì ki-na kí sàh kí nín cá Eejipiti tɲkin kí kàl niin kí nín cí ɲyunti ɲun m làá tükü-si á fàtí gítínee, kun puee Eeroodi làá nyàab kí kpò kibiki nee.» ¹⁴Ní Jooseefi yíkí ki yòon kibiki nì ki-na kunyeeu ki búnti Eejipiti, ¹⁵ní kí kàl niin áli Eeroodi dāa kpí. Mimmee an ɲá min ti-Dindaan nín yānti u-bonaatiliu sòonee dee yii: «M yíin m-jipoon n nyānní Eejipitiḡ.»

Eeroodi kùu mbiyaawaamu

¹⁶Eeroodi nín dāa bée yii bin nyí ɲmalbijaa botee ɲmātiñ-u kaa ti gítíñ u-ceeyee, ní u fōo diɲuul tikpil ní kí pú kinyɔkɔ yii bí cù Beetileem tɲkin nì ntimu mun mānti tū-kèe kí kpò mbiniɲabiyaamu mun cáa abin alee nì mun kaa láa bān alee, kí táa nì ɲyunti ɲun bin nyí ɲmalbijaa botee nín tükü-uee. ¹⁷An ɲá mīn kí dākà Unimbóti bōnaatiliu Yeereemii nín nín lī puee dee, yii:

¹⁸«Bi gbíl Raama tɲkin dituweel, nsiim, nì iyalɲki tikpil, an sá Raseel di bí sūn u-biyaamu pu, kaa là bí ɲmēēn-u, kun puee mu kpíḡ^b.»

Yeesu gítíñ Isirayeel tɲkin

¹⁹Ubóti Eeroodi nín kpíyee, ní ti-Dindaan tuuɲɲu dómiń Jooseefi cee kudamintiiun Eejipiti, ²⁰ní kí bí-u yii: «Yíkí kí yòon kibiki nì ki-na ní gítí Isirayeel tɲkin, kun puee bin bàà nín nyàab kí kpò-kèe kpí, baa ti bí.»

²¹Ní Jooseefi yíkí ki yòon kibiki nì ki-na kí nín gítí Isirayeel tɲkin. ²²Ama u fāɲkí kí cūú kàl Juudee tɲkin kun puee u gbíl yii Arkeelayusi di fōo u-baa Eeroodi beel Juudee. Kudamintiiun ní Unimbóti dākā-u, ní u túl Galiilee watil pú, ²³ní kí cūti kàl Galiilee tɲki kin bi yí Naasaareetee. An ɲá kii Unimbóti bōnaatiliibi nín nín sòon kí sīn puee dee, yii: «Bi làá dāa nín yí-u unaasaareetija ní.»

Yoowaneesi sòon Unimbóti bōti

(Maar 1.1-8, Luuki 3.1-18, Yoow 1.19-28)

3 ¹ɲyunti gbantee ní Yoowaneesi un fūl binib Unimbóti nyimee dómiń kí bí báakí Unimbóti bōti Juudee teekun, yii: ²«Kpántímaan ni-bimbim kun puee Unimbóti Beel sūti kí pīlín-ni.»

³Yoowaneesi pu ní Unimbóti bōnaatiliu Yeesaya nín sòon kí bí yii:

«Ubo báakí kuteeun yii: Bóntímaan ti-Dindaan saɲɲu kí tántímaan u-sàmbiyaamu kí cīití-u!ⁱ»

⁴Yoowaneesi nín pēē ugutaamu kuti bōkutí ní kí gbīn ɲgbān dambalau u-caɲin, ní kí ɲmòd inaakitoon nì

tisiil ɲmaniɲma. ⁵Jeerusaleem yab nì Juudee kɔkɔ, nì bin kòd Joodan buɲɲu caɲinee kɔkɔ yab nín dōon Yoowaneesi cee ⁶kí bītí bi-kpitii pu ní Yoowaneesi fūl-bi Unimbóti nyim Joodan buɲɲun.

⁷Yoowaneesi nín ká yii Fariisab nì Sadusab dōon ú fàl-bi Unimbóti nyimee, ní u bí-bi yii: «Nimbi bin tū kii ikoowaatee! ɲma tükü-ni yii ní sàh kí nyā Unimbóti ɲuul dīn dōonee nì? ⁸Nín tūmmaan atuun ɲin dākà yii nì fá ni-kpitiiyee ⁹kí taa nín ká kí dākafí kí gā ni-biɲɲi kí lī yii: <Abraam sá ti-naanja^k>. Ibaamɔn ní m tükü-ni, Unimbóti ɲūn kí dū atɲkpee nee kí kpántí Abraam naantiibi. ¹⁰Unimbóti bōnti kicɔkɔ kí bí isufi taapu kí kpikiti-i. Busubu bun kamaa yaa kaa lōon abimontee, bi làá gāa-bu kí tō ɲɲmin ní. ¹¹Man cáa nnyim ní kí fūl-ni kí dākà yii nì bí kpántí ni-bimbim, ama un làá dāa man boonee làá dāa fàl-ni nì Unimbóti Fam nì ɲɲmí ní. Ûn cáa mpon kí jitiñ man, maa sàafi kí nín sá u-yumbuu kí yòon u-naatakan gba. ¹²Ûn ɲúb u-yubakalkaaku, ní kí làá bàkal kí gāntí tifiñ nì idi, ní kí dū idi kí ɲá kulɔɲɲun ní kí dū tifiñee kí dū tō ɲɲmí ɲun kaa kúu jaanjaanee nì.»

Yoowaneesi fūl Yeesu Unimbóti nyim

(Maar 1.9-11, Luuki 3.21-22)

¹³Niinee ní Yeesu nyānní Galiilee kí dómiń Joodan buɲɲu caɲin Yoowaneesi cee ú fàl-u Unimbóti nyim. ¹⁴Ní Yoowaneesi yí, kí bí-u

^k 3.9 Dūú ɲmānti nì Yoow 8.33,37,39.
^{kp} 3.17 Dūú ɲmānti nì Ilan 2.7, Yees 42.1.

Ndo ɲun bi cáa càatí idee (3.12)

yii: «Man di bàà máa kí dāa sī cee sī n fàl man, ní sī gítí dōon man n fàl-saa?» ¹⁵Ní Yeesu bí-u yii: «Kí tì ɲá mīn kɔɲkɔneee, kun puee an máa tì ɲá mīn kí nò min kɔkɔ Unimbóti bàlifēe.»

Niinee ní Yoowaneesi kaa ti kpákān-u, ní kí fūl-u. ¹⁶ɲyunti ɲun Yoowaneesi fūl-u kí dōd, u bí nyēēn nnyiminee, kpalaayee ní kutagbɔɲu cūu pīiti, ní u wál Unimbóti Fam kpákatiñ u-pu kí bí kii dibeenanjilee. ¹⁷Niinee ní Unimbóti sòoní kutaa pu yii: «Un bí nee di sá man Jipoon un m nēēn tikpilee, ùn ní m-pobil fáatí^{kp}.»

Sitaan cɔɲkí Yeesu

(Maar 1.12-13, Luuki 4.1-13)

4 ¹Boonee ní Unimbóti Fam cáa Yeesu kí cūnni kuteeun Sitaan n cɔɲkí-u. ²Ní u bóob kinyɔkɔ iwiin imuɲku ili, ɲwiimpu nì kunyeeu, ní ɲkum kīn kí cáa-u. ³Ní Sitaan sūti kí pīl-u, ní kí bí-u yii: «A yaa lafun sá Unimbóti Jipoon, tū ditanjpal nee

^g 2.15 Oosee 11.1.

^{gb} 2.18 Yeer 31.15.

ⁱ 3.3 Kpèè Yees 40.3.

^j 3.4 Kpèè 2 Bib 1.8.

mara dí kpántí kpɔɔ.» ⁴Ní Yeesu fátii kíf-u yii: «Unimbɔti gbɔŋku lī yii: <An kaa sá tijin dijil ŋmanɔma di yì unil maŋfal, ama, unil n̄ n̄n tó Unimbɔti bɔtee di yì u-maŋfal.^l>»

⁵Ní Sitaan cáá-u ki cūnni Jeeru-saleem ki tókɔn kunimbɔtidii yilpu kúnti kúnti, ⁶ní ki bí-u yii: «A yaa sá Unimbɔti Jipɔɔn, yùkū kí tiin taapu tiba kaa làá ḡá-si, kun puee an ḡmān Unimbɔti gbɔŋkun yii:

<Unimbɔti làá yànti u-tuunyi n̄ n̄n tíkí-si i-ḡaanyin a-taal n̄ taa gbéeti ditanḡpal^m.>»

⁷Ní Yeesu kíf-u yii: «An lī Unimbɔti gbɔŋku poon yii: <Á taa cōŋkì ti-Dindaan a-Nimbɔtiu.ⁿ>»

⁸Ní Sitaan tí cáá-u ki jóm dijoo-fɔŋfɔkɔl diba pu, ní ki yānti u ká abee ḡin bí duulinyanee kɔkɔ n̄ ḡi-nyooti, ⁹ní ki bí-u yii: «A yaa gbāan ki jáam-mi, m làá dū an kɔkɔ kí tī-si.»

¹⁰Niinee Yeesu bí-u yii: «Sitaan, sùtí niin kí wàatí-mi! Kun puee an ḡmān Unimbɔti gbɔŋku poon yii: <Ti-Dindaan a-Nimbɔtiu baba ní an sá á jāam, kí n̄n bí ùn baba tundin^{ny}.>» ¹¹Ní Sitaan cānti-u ní Unimbɔti tuunyi dómín u-cee ki bíi kèetī-u.

Yeesu kíf u-tundi Galiilee tiŋkin

(Maar 1.14-15, Luuki 4.14-15)

¹²Yeesu nín gbìl yii bi cúú Yoowa-neesi ki pīn sarkee ní u yíkì ki

nín cá Galiilee. ¹³U bànee kaa kóò Naasaareeti ní ki tin kóòñ Kapeernayum Galiilee mɔɔl caŋin, laakin sá Sabulɔn n̄ Neefitalii^ŋ tiŋkinee. ¹⁴An ḡá kii Unimbɔti bɔnaatiliu Yeesaya nín n̄n sòòñ ki sīn puee dee, yii:

¹⁵«Sabulɔn n̄ Neefitalii timmu yab,

tiŋku watil pú,
Jɔɔdan bungbandi lapu,
Galiilee tiŋki, laakin bin kaa sá Juuda yabee kódyee!

¹⁶Niin ní inifunaan in kɔkɔ n̄n kóò dibɔmbɔndinee ká ḡwalifikpaan! Bin n̄n ká ḡkúm bɔmbɔndinee, ḡwalifi ḡmínti bi-pu^{ŋm}!»

¹⁷Kí yòòñ ḡyunti gbantee ní Yeesu kíf ki bíi sòòñ Unimbɔti bɔti, yii: «Kpántímaan ni-bimbim, kun puee Unimbɔti beel sùtì ki pìlín-ni!»

Yeesu yíin bijɔncuuliibi binaa

(Kpèè Maar 1.16-20, Luuki 5.1-11)

¹⁸Yeesu nín bíi kpàkañ Galiilee mɔɔlee, ní u ká nnabiyaamu muli: an n̄n sá Siimɔn un bi yī Peetrooyee n̄ u-naal Andree. Bi n̄n sá bijɔncuuliibi ní ki bíi tòó kulaanḡu. ¹⁹Ní Yeesu bí yii: «Dāañ kí n̄n nóómaan-mi, m̄ dū-ni kí kpántí bin cābān binib m-ceeyee.»

²⁰Dicilpu niin ní bi yānti bi-laanti ki kín ki táá-u.

²¹U gíti cūti nyɔkɔpuee, ní ki ká binib bili, bi mun tí sá unil n̄

u-naal. An sá Yakubu n̄ Yoowa-neesi, Seebeedee jipɔmbi. Bi n̄n ká buŋalimbun bi n̄ bi-baa ki ḡaŋkí bi-laanti. Ní Yeesu yíin-bi, ²²ní bi yānti bi-baa n̄ bi-ḡalimbu niin, ní ki táá Yeesu.

Yeesu bíi dàkà binib kí cāantí-bi

²³Yeesu n̄n yíin Galiilee timmu kɔkɔn ki dàkà akpafidiinni ki sòòñ tibɔmɔntiil tin sá Unimbɔti Beel bɔtee, ki cāantí bideembi n̄ bibunliibi kɔkɔ samaa kansikin. ²⁴Siirii yab kɔkɔ nín gbìl tin Yeesu ḡaānee ní bi cāan bin kɔkɔ būn igbaŋween nín pée bí pu iba ibee n̄ bin bí iyalinḡin tikpilee, n̄ bin pu arasiniibi kēe n̄ bibimbidambi n̄ bifalinḡaambi. Yeesu n̄n cāan bi-kɔkɔ. ²⁵Dinikitikpaandi n̄n kín ki nóó-u, ki n̄n nyánní Galiilee n̄ ntimu saalaa watil, n̄ Jeerusaleem n̄ Juudee tiŋkin n̄ kitin kin bí Jɔɔdan bungbandi lapu puee.

Kigbantā pu dàkal (ayil 5-7)

5 ¹Yeesu nín ká dinikitikpaandi gbantee, ní u jóm ki kāl dijool pu, ní u-boonnooliibi sùtì ki pìl-u. ²U n̄n kíf ki bíi dàkà-bi yii:

Mmɔn tiŋman pu yal

(Kpèè Luuki 6.20-23)

³«Bin sīntiñ bi-ba ki tī Unimbɔtee bí mmɔnneeee, kun puee bi sá Unimbɔti Beelin yab!

⁴Bin bí kunimbāaunee bí mmɔnneeee,

kun puee Unimbɔti làá dāá ḡmēēn-bi!

⁵Binib bin mōee bí mmɔnneeee, kun puee Unimbɔti làá dāá tī-bi kutindaḡu!

⁶Bin deedee kum n̄ deedee nyinnyoonḡu cááyee bí mmɔnneeee, kun puee Unimbɔti làá dāá tī-bi tikɔkɔ!

⁷Bin sūn binib saayee bí mmɔnneeee, kun puee Unimbɔti làá dāá s̄ bi mun saai!

⁸Bin pɔbiling bí diba n̄ Unimbɔtee bí mmɔnneeee, kun puee bi làá ká Unimbɔti!

⁹Bin cāabīn ḡgbansōḡfi bi-jutiibi kansikinee bí mmɔnneeee, kun puee Unimbɔti làá dāá yíin-bi u-biyaamu!

¹⁰Bin ní bi sàantí bi-deedeeu puee bí mmɔnneeee, kun puee bi sá Unimbɔti Beelin yab!

¹¹«Binib yaa bí ki sī-ni ki sàantí-ni ki mɔntí inyimɔn ki tūntí ni-pu ki sòòñ tibɔkpitiil kamaa ni-pu ni nín sá man yabee puee, ni bí mmɔnni. ¹²Nín bímaan mmɔḡkpaan poon kí n̄n fàal, kun puee tipaakpaandi dō yilpu ki cí-ni. M̄n mbaantiim ní bi n̄n tí sāan Unimbɔti bɔnaatiliibi bin n̄n pée pée ki kāl ní nimbi dāa nín pāañnī boonee^{oo}.»

ḡyaam n̄ ḡwalifi bɔti

(Kpèè Maar 9.50, Luuki 14.34-35)

¹³Ní Yeesu kúti ki lī yii: «Nimbi di sá kii ḡyaam ki tī duulinya. ḡyaam

^l 4.4 Ditee 8.3.

^m 4.6 Ilan 91.11-12.

ⁿ 4.7 Ditee 6.16.

^{ny} 4.10 Ditee 6.13.

^ŋ 4.13 Sabulɔn n̄ Neefitalii sá Isirayeel naakoti tili tin n̄n bí kitin yilpu púee ní.

^{ŋm} 4.16 Yees 8.23-9.1.

^{oo} 5.12 Dū ḡmānti n̄ 2 Kroo 36.16, Atuun 7.52.

yaa kp̄iyee, mana ní bi gíti n̄h̄n kí n̄á ní mí f̄at̄i m̄ɔ̀k̄i? Mimmee maa tí b́i tiban dee, see b́i dū-m̄i ḱi fá mm̄ɔ̀k̄i, ní binib j̄t̄i ḱi tà.

¹⁴«Ni sá kii n̄walifee ní ḱi t̄i duulinya. Kitiŋ kin bi mán ḱi t̄ɔ̀k̄n̄ kigbantaŋ puee kaa likintí ki-ba pu. ¹⁵Baa tí t̄ut̄i fitila ḱi dū dibool ḱi c̄ik̄iŋ u-pu, asee b́i dū t̄ɔ̀k̄n̄ dik̄ɔ̀l pu ní án n̄n wāl bin k̄ɔ̀k̄ b́i kudiinee. ¹⁶Mín̄ mbaantiim ní ni mun walifiŋu n̄ n̄n n̄m̄int̄i binib, b́i ká tiŋan tin ni n̄áaŋee, ḱi pàk̄a ni-Baa Unimb̄oti un b́i yilpuee.»

Yeesu s̄oñ Mooyiisi marab pu

¹⁷«Ní taa d̄akafi yii m̄ d̄omiŋ ḱi kp̄it̄i Mooyiisi marab n̄ tin Unimb̄oti b̄naatiliibi n̄n s̄oñee. Maa d̄omiŋ ḱi kp̄it̄i, m̄ d̄omiŋ ḱi n̄á bi n̄n l̄i puee ní. ¹⁸Ibaam̄on ní m̄ t̄uk̄u-ni, n̄yunti n̄n yilpu n̄ taapu d̄áá b̄ee, marabee n̄man̄mabit̄i poon b̄áa k̄ub̄o kp̄á ḱi f̄t̄áaa, kil̄ombiki kiba mun kp̄á ḱi kp̄it̄i ḱi d̄áa s̄áa n̄yunti n̄n tin k̄ɔ̀k̄ pu an s̄oñee n̄ n̄á. ¹⁹An pu ní un di yaa kp̄it̄i kimarawaai kiba ní ḱi d̄ak̄a bin k̄iŋee yii b́i n̄n n̄áaŋ mimmee, udaan d̄áa sá kiyaawaai ní Unimb̄oti Beelin. Ama un di yaa n̄ub̄ marab ní ḱi d̄ak̄a binib b́i n̄n n̄áaŋ mimmee, udaan d̄áa sá ukpaan ní Unimb̄oti Beelin. ²⁰Ibaam̄on ní m̄ s̄oñ n̄n ni, ni yaa kaa b́i deede ḱi j̄t̄iŋ bimarakaliibi n̄ Fariisab, naa n̄h̄n ḱi k̄ɔ̀ Unimb̄oti Beelin.»

Unil n̄ taa f̄o diŋuul

²¹«Ni gb̄l̄ bi t̄uk̄u ti-naanjab yii: <Á taa kp̄o unil>, un kamaa yaa k̄u

² 5.21 Disa 20.13, Ditee 5.17.

^P 5.27 Disa 20.14, Ditee 5.18.

unilee, see b́i cáa udaan ib̄soon ḱi d̄áa u-tafal. > ²²Ama man t̄uk̄u-ni yii un kamaa di yaa f̄o diŋuul u-nabiki puee, see b́i cáa-u ib̄soon ḱi d̄áa u-tafal. Un yaa s̄i u-nabiki yii <Kinaatuuyee,> see b́i cáa-u Bib̄soonliibi kitil cee, ní un yaa s̄i u-nabiki yii <Kunifaŋuee,> udaan m̄aŋ b́i cáa-u ditafadaaldi n̄m̄iŋun ní. ²³An puee a yaa cáaŋ saraa nsaraafan pu ḱi t̄i Unimb̄oti ní ḱi t̄eet̄i yii a-nabiki d̄ik̄i a-pu tibe, ²⁴yant̄i a-saraau nsaraafan cee ḱi c̄u n̄aŋk̄i si n̄ a-nabikee kansikin, ní ḱi n̄n ḡit̄iŋ ḱi n̄á a-saraau ḱi t̄i Unimb̄oti.

²⁵«A yaa n̄á ub̄o tiba ní u cáŋ-si ib̄soonee, n̄aŋk̄i sii n̄ u kansikin malaa, n̄yunti n̄n ni d̄áa b́i nsannee, án n̄n l̄áa n̄á pu ú taa cáa-si ḱi t̄i ub̄soonli ní ub̄soonlee mun n̄ dū-si ḱi t̄i pilisi, ní ún n̄ cáa-si ḱi p̄iŋ sarkee. ²⁶Ibaam̄on ní m̄ t̄uk̄u-si, bi yaa cáa-si ḱi t̄o niinee, see á p̄a a-p̄ondi nyíki nyiki, b̄áa gboo kaa k̄int̄i, ní b́i n̄n l̄i-si.»

Yeesu s̄oñ tilaakpaal pu

²⁷Yeesu b́i-bi yii: «K̄e ni gb̄l̄ bi s̄iŋ yii: <Á taa n̄á tilaakpaalaa>!^P > ²⁸Ama man t̄uk̄u-ni yii un kamaa di yaa kp̄e unimpu ḱi b̄áa l̄a ḱi m̄n̄n̄-uee kp̄áa n̄á tilaakpaal dee u-p̄obilin. ²⁹An puee a-nimbil n̄giil yal di yaa l̄áa yant̄i á l̄it̄i ikpitinee, l̄ukut̄i-d̄i ḱi fá, kun puee an n̄aŋ ḱi t̄i-si a-wunjandi diba n̄ n̄n kp̄á, ḱi j̄t̄iŋ a-wunti n̄ n̄n b́i mm̄om á k̄ɔ̀ n̄m̄in. ³⁰A-n̄aŋgiil di yaa l̄áa t̄i yant̄i á l̄it̄i ikpitinee, ḡut̄i-n̄u ḱi

fá, di sá yii an s̄o a-wunjandi diba n̄ n̄n kp̄á, ḱi j̄t̄iŋ a-wunti n̄ n̄n b́i mm̄om á k̄ɔ̀ n̄m̄in.»

Unimpu n̄ u-cal n̄ taa ȳakat̄i t̄abin

(Kp̄e Maat 19.9,

Maar 10.11-12, Luuki 16.18)

³¹«An t̄i l̄i yii: <Sii un yaa l̄a ḱi j̄a a-nimpuuee, á t̄i-u kugb̄oŋu kun d̄ak̄a kun pu ní a l̄a ḱi j̄a-uee ní ḱi n̄n j̄a-u>. ³²Ama man t̄uk̄u-ni yii un kamaa yaa j̄iŋ u-nimpuu ní an kaa sá yii bi-catee k̄óyee, mimmee u dū u-nimpuuee ḱi s̄iŋ tilaakpaal saŋu pu dee. Ní un mun yaa cáa unimpu un bi j̄iŋee mun n̄á tilaakpaal.»

An kaa n̄aŋ unil n̄ p̄ut̄i

³³«Ni ḡit̄i t̄i gb̄l̄ bi n̄n t̄uk̄u ti-naanjab yii: <Á taa p̄ut̄i Unimb̄oti yindi fáam, a yaa p̄ut̄i-u ḱi b́i yii a l̄áa n̄á puee, n̄á m̄iŋ ḱi t̄i-u>. ³⁴Ama man t̄uk̄u-ni yii ní taa p̄e p̄ut̄i kpataaa. Ní taa p̄ut̄i yilpu, kun puee niŋ di sá Unimb̄oti beeja, ³⁵ḱi taa p̄ut̄i kitiŋ, kun puee kitiŋ sá u-taŋi t̄ɔ̀k̄n̄laŋk̄i ní, ḱi taa p̄ut̄i Jeerusaleem, kun puee Ub̄ot̄ikpaan tiŋki dee. ³⁶Á taa p̄ut̄i a-yil, kun puee aa n̄h̄n ḱi yant̄i kuyikpibambaantiuu n̄ p̄iilaaa, kaa n̄h̄n ḱi yant̄i k̄u b̄ont̄i. ³⁷An yaa sá á k̄i iŋyee, k̄i <iŋ>, an yaa sá á k̄i aayeeyee, k̄i <aayee>. Tin a yaa ḡit̄i p̄aŋ ḱi l̄i boonee nyánni Sitaan cee ní.»

^r 5.31 Ditee 24.1.

^s 5.32 Bi-catee k̄óyee (kp̄e Akoo 18.6-18).

^t 5.33 Kp̄e Akoo 19.12, Dik̄a 30.3, Ditee 23.22-24.

^u 5.38 Disa 21.24, Akoo 24.20, Ditee 19.21.

^w 5.43 Akoo 19.18.

Yeesu b́i yii b́i taa n̄n t̄o ip̄ontoon

(Kp̄e Luuki 6.29-30)

³⁸«Ni gb̄l̄ bi s̄iŋ yii: <Un yaa l̄e a-nimbilee, a mun n̄ l̄e u-yal ḱi t̄eŋ, ní un yaa l̄e a-nyindee, a mun n̄ l̄e u-yal ḱi t̄eŋ>. ³⁹Ama man t̄uk̄u-ni yii, a-juti yaa n̄á-si tikpitilee, á taa dū tikpitil ḱi t̄o ip̄ontoon. Bi yaa fáa a-n̄aŋgiitan̄kpanjil ntampee, f̄at̄i a-n̄aŋgan yal ḱi t̄i b́i fáa. ⁴⁰Ub̄o yaa l̄a ḱi cáa-si ib̄soon ḱi f̄o a-b̄okutilee, dū a-b̄okutikpaandi ḱi k̄ut̄i ḱi t̄i-u. ⁴¹Ub̄o yaa p̄ab̄-si yii á t̄uŋ diwaŋgul ḱi c̄om̄ dit̄aŋkpal dibee, á t̄uŋ diwaŋgulee ḱi c̄om̄ at̄aŋkpee ali. ⁴²Ub̄o yaa m̄e-si tibe, p̄o-u, ḱi taa f̄at̄i a-boon ḱi t̄i un d̄omiŋ a-cee ḱi p̄inn̄i tibe.»

T̄i n̄n n̄eŋ ti-nannanliibi

(Kp̄e Luuki 6.27-28,32-36)

⁴³«Ni gb̄l̄ bi s̄iŋ yii: <Á n̄n n̄eŋ a-b̄o>, ḱi n̄n ná a-nannanliu. > ⁴⁴Ama man t̄uk̄u-ni yii ní n̄n n̄eŋ ni-nannanliibi ḱi n̄n m̄e Unimb̄oti ḱi t̄i bin s̄aant̄i-nee. ⁴⁵Mimmee, ni sá ni-Baa un b́i yilpuee biyaamu dee, kun puee ún yant̄i u-w̄iŋu nȳe ḱi t̄i binikpitib n̄ binim̄antiibi ní ḱi yant̄i utaa n̄ ḱi t̄i bin b́i deedeeyee n̄ bin kaa b́i deedeeyee. ⁴⁶Ni yaa n̄eŋ bin n̄eŋ-nee n̄man̄imee, ba paatii ní ni ḡit̄i k̄a ḱi c̄i ḱi d̄áa f̄o Unimb̄oti cee? Kaa sá m̄iŋ ní b̄iŋti-liibi bin ni kp̄e yii bi sá bikpitibee mun n̄áaŋaaa? ⁴⁷Ni yaa t̄i j̄aŋ

ni-nabiyaamu ŋmanɪmee, la di nyáń u-ba? Bin kaa nyí Unimbotee mun ɣáań mín mbaantiim naa! ⁴⁸Mín puee ní nín cáamaan mbimbi-montiim tikɔkɔ poon kii ni-Baa un bí yilpuee nín cáá pueeʸ.»

P5 uwɔfi tiwan dibalin

6 ¹«Ní nín nyí nì ni-ba kí taa nín nyántí ni-deedeebítam ki dákà binib yii bí ká-ni. Ni yaa ɣáań tiɣan ki dákà binibee, naa tin ɣtí kántí tipaal tiba ni-Baa un bí yilpuee cee. ²«A yaa làá p5 uwɔfi ubɔ tibee, taa nín báakí bí ká yii sii di bí tìi tiba, kii ipoonnyoondambi nín báakí adan pu nì akpafidiinni puee. Bi ɣáań mín binib ń nín pàkà-bi ní. Ibaamɔn ní m tükù-ni, bi fōō bi-paati ki dóò. ³Ama sii yaa làá p5 uwɔfi tibee, á tīi a-ɣaŋgan ń taa nín nyí a-ɣaŋgiil nín ɣá tiŋyee. ⁴Á ɣá dibalin, ní a-Baa un wāl dibalinee ń tēēn-si.»

Yeesu dākā bi nín mēē Unimbɔti puee

(Kpèè Luuki 11.2-4)

⁵«Ni yaa bíi mēēyee, ní taa nín mēēmaan kii ipoonnyoondambi bin néēń ki yūlifí dicancaal akpafidiinni nì asanɣanɣpikil ki mēē báá ɣma ń nín wāl-bee. Ibaamɔn ní m tükù-ni, bi fōō bi-paati ki dóò. ⁶Ama, sii yaa làá mēēyee, á kó a-diikun, kí dūú pīn kí mēē, a-Baa bí niin dibalin. A-Baa un wāl tin bí dibalinee làá pà-si.

⁷«Ni yaa bíi mēēyee, taa nín būsī-maan anyɔɔbun kii bin kaa nyí Unimbotee nín ɣáań puee. Bín dākafi

yii bi yaa bíi mēē ki būsī anyɔɔ-bunee ní Unimbɔti làá pīlifin-bi. ⁸Nimbi ń taa fōō bín nín ɣáań puee, kun puee kí wàatí ní mēē ni-Baayee, u nyí kun páb-nee. ⁹Nín mēēmaan yii:

<Ti-Baa un bí yilpuee, yàntí bí nyɔŋkí a-yindi.

¹⁰Yàntí a-Beel ń dāān.

Bí ɣá a nín là puee taapu doo, kii bi nín ɣáań yilpu puee.

¹¹P5-ti dín jikaati.

¹²Dū ti-kpitii in ti yīntiñ-see kí p5-ti,

kii ti mun nín cáá bin yīntiñ-tee kpitii ki pūh-bi puee.

¹³Taa p5 mpaan Sitaan ń kīl-ti, ama á nyántí-ti u-ɣaan.

[Kun puee sii di yì dibeel nì mɔn nì tinyool kí nín cá jaanjaan. Ameeni^a >.]

¹⁴Di sá yii ni yaa cáá tin ni-jutiibi yīntiñ-nee ki pūh-bee, ni-Baa un bí yilpuee làá dū tin ni mun yīntiñ-uee kí p5-ni. ¹⁵Ama ni yaa kaa cáá tin ni-jutiibi yīntiñ-nee ki pūh-bee, ni-Baa un bí yilpuee kaa làá dū ni mun kpitii kí p5-ni.»

Yeesu dākā dinyɔɔboobil ɔti

¹⁶«Ni yaa bóob kinyɔkɔee ní taa bīl ni-nimbiiŋyi kii ipoonnyoondambi nín ɣáań puee. Bín bíl bi-nimbiiŋyi binib ń bēé yii bi bóob kinyɔkɔ ní. Ibaamɔn ní m tükù-ni, bi fōō bi-paati ki dóò.

¹⁷Ama sii yaa bóob kinyɔkɔee, fíntí a-nimbiiin kí càatí a-yikpiti, ¹⁸án nín làá ɣá pu báa ubɔ ń taa bēé

yii a bóob kinyɔkɔee. A-Baa un bí dibalinee baba ń nín nyí, ní ūh un wāl dibalinee ń tī-si a-paati.»

Ní nyàab tīgaaajati kí yóon yilpu

(Kpèè Luuki 12.33-34)

¹⁹«Ní taa nín nyàabmaan tīgaaajati ki sīntí ni-ba taapu doo laakin dikɔtuul ɣūh kí mɔ, ní tì ɣūh kí tí dāmintí, ní binaayub mun ɣūh kí cí kúdi kí kó kí yò-tē. ²⁰Nín ɣáammaan min fáatí Unimbotee ní ú dū tipaal kí sīn-ni yilpu laakin dikɔtuul kpáaa, tiwan kaa dāmintáaa, ní binaayub mun kaa tí ɣūh kí cí kí kó kí yò-dee. ²¹Kun puee laakin a-gaajati bēe, niin ní a-landɔkɔŋu mun bí.»

Tiwun fitilau

(Kpèè Luuki 11.34-36)

²²«Unil nimbiliŋ di sá u-wunti fitilau. A-nimbiliŋ yaa wālee, a-wunti kɔkɔ bí ɣwalifin ní. ²³Ama a-nimbiliŋ yaa kaa wālee, a-wunti kɔkɔ bí dibɔmbɔndin ní. ɣwalifi ɣun bí a-nee yaa sá dibɔmbɔndee, mimmee dibɔmbɔndee kaa cáá juti.»

Unimbɔti nì animbil

(Kpèè Luuki 16.13)

²⁴«Unibaanti kaa ɣūh kí nín sá bikpilib bili tɔntɔnliu: see ú nín ná ubɔ kí nín néēń un kíñee, áá ú dū u-ba kí yā kí nákań ubɔ ní kí nín kpèe un béeyee fám. Naa ɣūh kí nín sá Unimbɔti tɔntɔnliibi kí nín sá animbil mun tɔntɔnliibi.»

Unil ń nín māká Unimbɔti pu

(Kpèè Luuki 12.22-31)

²⁵«An pu ní m tükù-ni yii: Ní taa nín yálingí kun ni làá jī ki làá nyò kí nín bēe, nì tin ni làá pēēnee pu. Di sá yii dimaŋfal jítin tiŋin, ní tiwun mun jítin abɔkúti, áa an kaa sá mín? ²⁶Kpèēmaan nnɔmbiyaamu mun ɣáań kutaa puee, muaa būulaaa, kaa cēēyaaa, kaa cáá cakalaabi ki kpáafi tijikaal, ama ní ni-Baa un bí yilpuee kpīntí-mu. Kpèè, nimbi cáá kudapɔɔu ki jítin-mu kpataaa! ²⁷Ni-kansikin ɣma di ɣūh kí nín ká ki niin, kí gbēēn u-maŋfal wiŋyi pu fiii?

²⁸«Kin, ba pu ní ni ká ki yálingí kun ni làá pēēnee pu? Kpèēmaan, nsupumpukum min nyēē tisatinee: maa tūn ditundaaa, kaa lù satab, ²⁹ama m tükù-ni yii ubɔti Saloomɔn, nì u-gaajati kɔkɔee^b, waa ɣún ki ká tiwannyaandi ki pēēn an bān mpumpukum gbanti kansikin miba nyaanɣu. ³⁰Unimbɔti yaa nyāantí mín timool tin bí tisatin dín, fool ɣɣmi ń dāá wà-tē, mimmee waa làá ɣá án jītín mín ki tī-naaa? Ba pu ní ni-fookiiu kaa náań mín? ³¹Mimmee, taa nín yálingímaan ki lì yii: <Ti làá jī ba? Ti làá nyò ba? Ti làá pēēn ba? > ³²An sá bin kaa nyí Unimbotee di nyàab tīn múlmul. Ama nimbi Baa un bí yilpuee nyí yii an wanti kɔkɔ máań ní nín cáá-tì. ³³Péé kí nyàabmaan Unimbɔti Beel nì deedee un u bālifi-ni yii ní nín bēe, ní Unimbɔti ń dū tin kíñee kí kūtí-ni. ³⁴Mín puee ní kpèe dín yati, ní taa nín yálingímaan fool pu. Fool

^Y 5.48 Dūú ɣmàntí nì Akoo 19.2, Ditee 18.13.

^a 6.13 Tibɔti tin ká tinaabakal [] poonee kaa bí tigbɔŋkpikil poon. Kpèè 1 Kroo 29.11-13.

^b 6.29 Kpèè 1 Bib 10.

mun nì u-yati ní. Ʒwiin kamaa nì Ʒu-Ʒíndi ní.»

Taa nín sòon ki bíí tɔb

(Luuki 6.37-38, 41-42)

7 ¹«Taa nín sòommaan tɔb ɔti, ní Unimbɔti ń taa sòon ni mun yati. ²Min min ní a dī kí sòon a-nabiki ɔtee, mín ní Unimbɔti làá dī kí sòon si mun yati. A nín Ʒmànti min kí tī a-jutee, mín ní u làá dāá Ʒmànti kí tī si mun. ³Ba pu ní a wāl kimɔmbiki kin ká a-nabiki nimbilinee, ní kaa wāl didɔjal din ká sii a-ba yalinee? ⁴Mana ní a Ʒūn kí lī yīi: <M-nabiki, yànti ń lēē-si kimɔmbiki a-nimbilin, > Ʒyunti Ʒun didɔjal ká sii nimbilinee? ⁵Mpoonnyoondaan, péé kí lēē didɔjal din ká sii a-ba nimbilinee kí wàatī, ní kí nín wāl mmòntiimin kí lēē kimɔmbiki kin ká a-nabiki yalinee.

⁶«Ní taa dū tin bí circiree kí tī iboo, yaa sá fám i làá fàti ni-pu kí tɔnti-ni. Ní taa dū ni-beedimbiliŋ kí lúkú Ʒgeeti, yaa sá fám bi làá taa kí bíi.»

Un bàlifēe kántí ní

(Luuki 11.9-13, 6.31)

⁷«Mèēmaan Unimbɔti, u làá tī-ni. Nyàabmaan, u làá yànti ní ká. Fáámaan, u làá pìiti-ni kipunyɔkɔ. ⁸Kun puee sii un yaa mēē Unimbɔti tibe, see ú tī-si kudɔŋu, ní sii un yaa nyàab tibe, see á ká kudɔŋu, sii un yaa tí yú kí fátée, see bí pìiti-si. ⁹Ni-kansikin ubɔ Ʒipɔɔn di yaa mēē-u kɔɔn, u kíkí kí dū ditanƷpal

kí tī-uaaa? ¹⁰U yaa tí mēē-u uƷm, u kíkí kí dū ukoobu kí tī-uaaa? ¹¹Nimbi binikpitib nyí kí tī ni-biyaamu tiwammòntiil, kin ataa aƷa pu ní ni-Baa un bí yilpuee kaa nín Ʒūn kí dū tiwammòntiil kí tī bin mēē-uee?

¹²«Min ní ni yaa là bí Ʒá kí tī-nee, Ʒámaan mín kí tī bi mun. Mooyiisi marab nì Unimbɔti ɔnaatiliibi Ʒɔnti nín lī puee dee^c.»

Kipunyɔkɔwaai ɔti

(Luuki 13.24)

¹³«Dīmaan kipunyɔkɔwaai kí kó. Kun puee kipunyɔkɔ nì nsan Ʒun wāyee di cān binib diwanƷilin, niin ní kunipaau nóó. ¹⁴Ama kipu-nyɔkɔwaai kin pōs dijitilee nì nsan Ʒun kaa wāyee di cān binib dimanƷal lanƷi, binib fiii di kánti-Ʒu kí dī.»

Busubu nì bu-biliŋ ɔti

(Luuki 6.43-44)

¹⁵«Ní nīn nyímmaan ni-ba nì bin yī bi-ba yīi Unimbɔti ɔnaatiliibi kin kaa sée. Bi yaa dōon ni-ceeyee, bi bí soooo kii apibilee, ama ní bi-pɔbiliŋ sá isaakpan Ʒan kí cúti. ¹⁶Bi-tuunƷi ní ni làá dūú béé-bi, kun puee baa tòó atūun abɔjanaakun pu, kaa tí kiti kɔŋkib buƷunƷumbu pu. ¹⁷Busumòntiibu sá kamaa lòon asubimònti ní, ní busukpitibu lòon asubikpiti. ¹⁸Busumòntiibu kaa Ʒūn kí lòon asubikpiti, mín ní busukpitibu kaa tí Ʒūn kí lòon asubimònti. ¹⁹Isufi in kɔkɔ kaa lòon asubimòntee, bi làá

gāa-i ní kí tō ƷƷmin. ²⁰An puee, bin yī bi-ba yīi Unimbɔti ɔnaatiliibi kin kaa sée tuunƷi ní ni làá dū kí béé-bi.»

Yeesu boonnooliibi

tiŋman pu yab

(Luuki 13.25-27)

²¹«An kaa sá bin kɔkɔ yī-mi yīi: <M-Dindaan, m-Dindaanee > di làá dāá kó Unimbɔti Beelin, ase bin Ʒáan min m-Baa un bí yilpuee lèe baba di dāa kóò. ²²Ibɔsoon dalee binib tikpil làá dāá lī-mi yīi: <Ti-Dindaan, ti-Dindaan, a-yindi puee, Unimbɔti kaa nín sòon nì ti, ti dūu nāati binibaaa? Taa Ʒīn arasiniibi a-yindi puɔɔ? Taa Ʒáan maamaacib a-yindi puɔɔ? > ²³Niinee ní ń dāá tükù-bi yīi: <Maa nyí-ni kí ká kpataaa. Sútimaan niin kí wàatī-mi, nimbi bikpitiŋaliibee dee^d! >»

Adiin ali ɔti

(Luuki 6.47-49)

²⁴«Mín ní un kamaa yaa Ʒbīl man ɔti tin m sòon nee ní kí yaa kīn kí Ʒáan mimmee, udaan náan nì ucinƷiti un mán u-diiku kí tókɔn ditanƷpal puee ní. ²⁵Utaa dómín kí nīn, ní nnyingbeen dómín kí lēēn kudiiyee pu, ní kubunƷpaanƷu Ʒiti, ama kudiiyee kaa líti, kun puee ku tókɔ ditanƷpal pu. ²⁶Ama un kamaa di yaa Ʒbīl man ɔti tin m sòon nee ní kaa Ʒáan mimmee náan nì ugbaan un mán u-diiku kí tókɔn dibul puee ní. ²⁷Utaa dómín kí nīn, ní nnyingbeen dómín kí lēēn kudiiyee pu, ní kubunƷpaanƷu

dómín kí Ʒiti, ní ku líti kí nān dúsi dusi.»

Binib bākati nì Yeesu

ɔsòontam

²⁸Yeesu nín sòon kí dākā samaayee kí dóyee, ní u-dakatam gbanti kó-bi tikpil, ²⁹kun puee ún dakatamee cáá mɔn, kaa bí kii bimaradaka-liibi yamee.

Yeesu cáan unyangbanti

(Ʒpèè Maar 1.40-45, Luuki 5.12-16)

8 ¹Yeesu kpákatiŋ dijool puee, ní kunipaau nóó-u. ²Ní unyangbanti ubɔ sútiŋ kí pīl-u, kí Ʒbāan u-nimbiin kí bí-u yīi: «Ukpil, cáan-mi kun puee m nyí yīi a yaa là, a Ʒūn kí cáan-mi m-wunti ń Ʒāŋkì.» ³Niinee ní Yeesu tānti u-Ʒal kí Ʒbēē-u, ní kí bí yīi: «M là. Pōkīm!» Niin niin ní uninjee pókì ní u-wunti Ʒāŋkì. ⁴Ní Yeesu bí-u yīi: «Pilifi tiŋan, á taa tükù báa ubɔ tibɔti nee, ama á cáá a-ba kí dākā usaraanƷal ú bée yīi a-wunti Ʒāŋkì, ní kí Ʒá saraa kii Mooyiisi marab nín lī puee ní usaraanƷal ń tükù báa Ʒma ń Ʒbīl yīi a pókì^{ee}.»

Yeesu cáan Room soojakpiliu tɔntɔnliu

(Ʒpèè Luuki 7.1-10 nì Yoow 4.43-54)

⁵Yeesu kó Kapeernayum tiŋkinee, ní Room soojakpiliu ubɔ sútiŋ kí pīl-u kí Ʒbāan-u yīi: ⁶«Ukpil, m-tɔntɔnliu dō kudiin kí būn, kí fāl kí yálinƷi tikpil.» ⁷Ní Yeesu bí-u yīi: «M làá cù kí cáan-u.» ⁸Ní usooja-kpilee bí-u yīi: «Ukpil, maa máan

^c 7.12 Dūú Ʒmànti nì Room 13.8-10.

^d 7.23 Sútimaan niin kí wàatī-mi, nimbi bikpitiŋaliibee dee: dūú Ʒmànti nì Ilan 6.9.

^{ee} 8.4 Ʒpèè Akoo 14.2-32.

á kó m-dumpu. Pée lì dinyɔɔbundi dibaba m-tɔntɔnliu láa pɔkì. ⁹Di sá yii man m-ba, m cáá bikpilil bin taapu m bée, ní ki mun cáá soojab bin mun bí man taapuee. M ɣùñ kí tükù ubo yii: < Cù doo! > ní ú cù, ní kí bí ubo mun yii: < Dāāñ doo! > ní ú dāāñ, ní kí bí m-tɔntɔnliu una yii: < ɲá yéè! > ní ú ɲá. » ¹⁰Yeesu nín gbìl an nyɔɔbuŋgee, ní u bákati ki bí bin nóó-uee yii: «Ibaamɔn ní m sòòn nì ni, maa láá pée ká Isirayeel yab kansikin ubo cáá fookii kii Uroomja nee. ¹¹Mín ní m tükù-ni yii binib tikpil láá dāá nyāñni ɣwīñ nya-laŋki pú nì ɣu-jeetilaŋki pú kí kó Unimbɔti Beelin, bi nì Abraam nì Isaaki nì Jaakɔb nì kpāfi kí jī nnaam! ¹²Ama ní Isirayeel yab bin bàà máaŋ kí nīn sá Unimbɔti Beelin yabee, bí dāá nyāntiñ-bi mmɔŋki kí tɔ dibɔmbɔndin, laakin ní bi láa nīn sūñ bi-nyiyŋi gā tɔb kākakee. » ¹³Ní Yeesu tükù usoojakpilee yii: «Nīñ kùñ a-dumpu, a nín fōo kí kí puee, án ɲá mín kí tī-si. » Kukúluu gbanti poon ní utɔntɔnlee kpāaa pɔkì.

Yeesu cáañ bibunliibi tikpil

(Kpèè Maar 1.29-34, Luuki 4.38-41)

¹⁴Yeesu kó Peetroo dumpuee ní ki ká Peetroo nimpuu na būñ kí dɔ u-wunti píll kpaŋkpaŋ. ¹⁵Niinee ní Yeesu gbēe u-ɲal, ní u pɔkì tiwun sɔŋkì ní u yíki kí ɲá-u tijin u jín.

¹⁶Kujoou jóotēe ní bi cáañ-u binib bin pu arasiniibi kēe tikpil, ní u sòon kí jīn arasiniibee. U nín cáañ bibunliibi kɔkɔ. ¹⁷U ɲá mín kí nóó nì Unimbɔti bɔnaatiliu Yeesaya nín

nín lī puee, yii: «U fōo ti-wɔfii nì ti-weenyif. »

Bin là kí nóó Yeesuee bɔti

(Kpèè Luuki 9.57-62)

¹⁸Yeesu nín ká yii kunipaaun mǎnti kí tú-uee, ní u pú u-boonnooliibi kinyɔkɔ yii bí kó buɲalimbu kí dūtī kí cù lapu pu mɔɔgbandi. ¹⁹Niinee ní umaradakal ubo sūtīn kí pīl-u ní kí bí yii: «Ukpil, m láa nīn nóó-si báa laakin ní a yaa cée. » ²⁰Ní Yeesu kīf-u yii: «Jiŋkpaaiibi cáá bi-kɔŋ-koonyi kí dɔ, ní nnɔmbiyaamu mun cáá mu-diŋŋi, ama man Kinibiki kaa cáá laakin m láa bíl m-yil kí ɣuŋfèe. » ²¹Ní bin nín nóó-uee kansikin ubo bí-u yii: «Ukpil, pɔ-mi nsan m sīb m-baa. » ²²Ní Yeesu bí-u yii: «Sii dee, nóó man, kí yànti bitaŋkpiibi nī nīn sīb bi-taŋkpiibi. »

Yeesu yānti kubuŋu ɣmíl

(Kpèè Maar 4.35-41, Luuki 8.22-25)

²³Niinee ní Yeesu kó buɲalimbun ní u-boonnooliibi mun nóó-u kí búnti. ²⁴Kpalaayee kubuŋkpaŋŋu kubɔ kíl kí bí jītí dimɔɔl pu ní buɲalimbuee bí gbēe nnyim, ama ní Yeesu dɔ kí gēē. ²⁵Ní u-boonnooliibi sūtī kí pīl-u ní kí fīnti-u kí bí-u yii: «Ti-Dindaan, fī-ti, ti kpīl ní! » ²⁶Ní Yeesu bí-bi yii: «Ba ɲá ní ni fāŋkí mín? Ni-fookiiu kaa náaŋ báa fīi! » U lī mín kí dóɔyee, ní kí yíki kí yúl kí kpāti kubuŋu nī nnyim pu, ní an ɣmíl fɔŋfɔŋ díki diki. ²⁷Ní binibee bákati sēee, ní kí bí lī yii: «Kin, u nín sá ɣma dee ní kí kpāaŋ kubuŋu nì dimɔɔl tɔ-u nan?»

Yeesu cáañ biwaatiibi bili

(Kpèè Maar 5.1-20, Luuki 8.26-39)

²⁸Yeesu nín dūtī lapu mɔɔgbandi Gadaraa^g yab tiŋkinee, ní binib bili bin pu arasiniibi ká bi wátēe nyānni kuceeun kí tūŋkiñ-u. Biwaatiibee nín cáá ntoom tikpil, an puee ubo kaa nín mǎkantí kí dī niin. ²⁹Bi nín bí kūuntí yii: «Unimbɔti Jipɔɔn, a nyāaŋ-ti nì tilati poon ní? Ibɔsoon yuntuŋu kaa láa bāaŋ ní a dómiñ doo kí sàaŋ-taa?» ³⁰Digbeetikitikaandii diba nín bí ɲkpaanceeti niin kí jīñ. ³¹Ní arasiniibee gbāaŋ-u yii: «A yaa láa jà-tee, á jà-ti kí kón digbeetikitil nee nì » ³²Ní u bí yii: «Nīñ cámaan! » Ní bi nyāñ biwaatiibin kí kó digbeetikitilee nì, ní igbeetee sàñ kí wúnti nsitimin kí jéetì dimɔɔlin kí gbínti nnyimin kí kpīl.

³³Ní bin kpāa igbeetee sàñ kí cūtī kí tükù kitiŋin tin kɔkɔ jítēe kí kpāaŋ bin pu arasiniibi nín kēe mun yati. ³⁴Ní kitiŋin nib kɔkɔ nyāñ kí nín tūŋkí Yeesu. Bi nín ká-uee, ní bi gbāaŋ-u yii ú yíki bi-tiŋki pu.

Yeesu cáañ ufaliŋfaan ubo

(Kpèè Maar 2.1-12, Luuki 5.17-26)

⁹¹Niinee ní Yeesu kó buɲalimbun kí fātī dūtī dimɔɔl kí nín gītīn u-tiŋkin. ²Binib biba nín tūñnì ufaliŋfaan ubo nlún pu kí cáañ kí bíl-u. Yeesu nín ká binib gbanti fōo kí kí yii u ɣuñ kí cáañ ubunlee ní

u bí ufaliŋfaanee yii: «M-biki, pɔɔñ a-ba, m dū a-kpitii kí pú-si! » ³Niinee ní bimaradakaliibi biba bí dākafi bi-pɔbilingin yii: «Kijapaa nēe ɲēēñ nì Unimbɔti ní! » ⁴Yeesu bēe tin bi bí dākafēe, ní kí bālifi-bi yii: «Ba pu ní ni cáá ilandɔkɔkpiti mín? » ⁵Ba di pɔɔ dilil ní: < A ká a-kpitii pɔtam > di pɔɔ dilil naaa, < Yíkí kí yúl kí nīn cōom > di pɔɔ ní? ⁶Ama ní bēe yii, man Kinibiki cáá mpɔn kitiŋ pu kí dū unil kpitii kí pɔ-u. » Niinee ní u bí ufaliŋfaanee yii: «Yíkīm kí yòon a-lúŋŋu kí nīn kùñ a-dumpu. »

⁷Ní kijapaayee nyī kí yíkí kí nín kùñ. ⁸Kunipaauee nín ká mimmee, ní tifaandi kó-bi, ní bi bíl pàkà Unimbɔti u nín pú binib mpɔn ɣuŋyee pu.

Yeesu yíñ Maatiiu

(Kpèè Maar 2.13-17, Luuki 5.27-32)

⁹Yeesu nyāñ niin kí cée, ní kí ká uninja ubo bi yīl-u Maatiiu u ká fɔtiku diikun. Yeesu nín bí-u yii: «Dāaŋ kí nīn nóó-mi! » Niinee ní u yíki kí táa-u.

¹⁰Yeesu kó ká Maatiiu dumpu kí bí jīñ tijinee^{kp} ní bifɔtiliibi tikpil nì binikpitib bin kɔ kínee dómiñ kí kútī u nì u-boonnooliibi pu kí mun bí jīñ. ¹¹Fariisab ká mimmee, ní kí bí u-boonnooliibi yii: «Ba pu ní ni-kpiliu nì bifɔtiliibi nì binikpitib bin kɔ kínee kpāfi kí ká kí jīñ tijin mín! » ¹²Yeesu gbìl an botee, ní kí

^g 8.28 Gadaraa kaa sá Juuda yab tiŋki. Kí nyā niin kí cù Galiilee mɔɔlee, an sá ataŋkpee saalaa ní.

ⁱ 8.30 Kpèè Maar 5.11 nì tin bi ɣmāñ kugbɔŋu faaku taapuee.

^j 9.1 Maar 2.1 poonee, Kapeernayum ní bi yíñ Yeesu tiŋki. Kpèè Maar 4.13 mun.

^k 9.3 Dūú ɣmānti nì Akoo 24.16.

^{kp} 9.10 Dūú ɣmānti nì Luuki 5.29.

^l 9.11 Dū B. 10-11 kí ɣmānti nì Luuki 15.1-2.

^f 8.17 Kpèè Yees 53.4.

⁸ 8.27 Dūú ɣmānti nì Ilan 65.8, 89.10, 107.23-32.

bí-bi yii: «Bin pōyee kaa nyàab unyōdaan, see bin būnee. ¹³Cùú bifimaan Unimbōti nyōbundi nee taapu, yii: <Maa là saraabi^m, m là ní nīn sūn tōb saai ní. > Maa dōmīn kí yīn deedeedambi, m dōmīn kí yīn binikpitib ní.»

Bi bālifi Yeesu dīnyōboobil bōti

(Kpèè Maar 2.18-22, Luuki 5.33-39)

¹⁴Niinee ní Yoowaneesi boon-nooliibi sūtīn kí pīl Yeesu, ní kí bālifi-u yii: «Ba pu ní timbi nì Fariisab bōōb kinyōkō mūmul, ní sii boonnooliibi kaa bōōb ní?» ¹⁵Ní Yeesu kíf-bi yii: «Unimpucan cal bōōbi gūh kí nīn bí kunimbāaun gūnti gūn unimpucan cal u-ba dāá béeee? Aayee, baa gūh! Ama gūnti gūbō bí kí dōōn, bi làá dāá yōōn-u bi-kansikin, an yūnti gū ní bi dāa bōōb kinyōkō.

¹⁶«Baa gífí gūaapōōn kí dūú līb dibōkutikpikil. Bi yaa gá mimmee, gūaapōōn kpāantí dibōkutikpikil ní kí cáti ní dibūndee á mōtī wāān. ¹⁷Mīn ní baa tí dù ndapōm kí fūuñ tilōkpikilin. Bi yaa gá mimmee, tilōti pōōl ní ndaam á kpāatí fá ní tilōti mun á bīl. Mīn puee, bi dù ndapōm ní kí sītī tilōpōnni, ní an kōkō á nīn bí.»

Yeesu fikitī kisapōmbiki kí cáān unimpu ubō

(Kpèè Maar 5.21-43, Luuki 8.40-56)

¹⁸Yeesu nīn bí kí sōōn nì bi an bōtee, ní Juuda yab yidaangwu ubō bāān kí gbāān u-nimbīn, ní kí bi

yii: «M-sapōmbiki dāá pée kúu dee, dāān kí dū a-ḡal kí páān ki-pu, kí làá fikitī!» ¹⁹Ní Yeesu yíkí ní u-boonnooliibi nōó-u.

²⁰Ní unimpu ubō nīn bí kí fūul ḡkpin doooo abin saalaa nì ali an kaa gūh. Yeesu cōom kí cée, ní u dīn Yeesu boon pú kí dōmīn kí gbēē u-bōkutijútī. ²¹Kun puee u nīn dākafi u-pōbīlin yii: «M yaa pée gūn kí gbēē u-bōkutīl kpaḡkpaḡmee, m bāā pōókí.» ²²Yeesu fātī kí ká-u ní kí bí yii: «M-bisal, pōōn a-ba, a nín fōō kí kíf puee fī-si.» Nīn nīn ní unimpuee pōókí.

²³Yeesu dūu bān uyidaanee dumpuee kí ká bin būn awul kí gā ikpiisilane nì kunipaau kun bí gā dituweelee gbí nīn kīlamm. ²⁴Niinee ní u bí-bi yii: «Nyāmaan doo! Kisapōmbiki kaa kpī, kí gēē ní.» Ní bi bí bēel-u. ²⁵Bi nīn nyānti binib kōkō, ní Yeesu nín kōd kudii poon ní kí cúú kisapōmbikee ḡal ní kí yíkí. ²⁶An bōtee nīn dūu gbītī kitiḡ gbanti janḡi kōkōn.

Yeesu cáān bijōfub bili

²⁷Yeesu nyān nīn kí búntēe, ní bijōfub bili páān u-boon kí tátī yii: «Daafiidi naantīu, sō ti-saai!» ²⁸Yeesu bān kudiinee, ní bijōfubee sūtī kí pīl-u, ní u bālifi-bi yii: «Ni fōō kí kíf yii m lafun gūh kí cáān-naaa?» Ní bi kíf-u yii: «Iin, Ukpil, a gūh kí cáān-ti.» ²⁹Ní Yeesu gbēē bi-nimbiliḡ kí bí-bi yii: «Ni nín fōō kí kíf yii m gūh kí cáān-nee, án ḡá mīn kí tī-ni.» ³⁰Niinee ní bi-nimbiliḡ cúu ḡbītī. Ní Yeesu

kpāafi-bi yii: «Ní pīlifi tiḡan, ní taa pée yāntī ubō á bēé tibōti nee!» ³¹Ama bi nyānnēe ní kí kíl kí bīi sōōn Yeesu pu kitiḡ gbanti kōkōn.

Yeesu cáān umōōmiin ubō

³²Bi nyān nīn kí cée ní bi cáān uninja ubō Yeesu cee, arasinii ká u-pu ní u sá umōōmiin. ³³ḡyunti gūn Yeesu jīn arasiniiyee, ní umōōmiinee kíl kí bīi sōōn, ní kunipaau kun nīn bí niinee bākati sēeee ní kí lī yii: «Doooo nee, taa láá pée ká yēē Isirayeel tiḡkin kí ká!» ³⁴Ama ní Fariisab bīn bí yii: «An sá arasiniiibi bōti di tī-u an pōḡḡu ní u cáā jī arasiniiibiⁿ.»

Yeesu sūn kunipaau saai

³⁵Yeesu nīn yīn ntiḡkpaamu nì ntiḡwaamu poon kí dākā binib akpafidiinni, kí sōōn tibōmōntiil tin sá Unimbōti Beel bōtee, kí cāantí iween kōkō nì bin kōkō wōbēe. ³⁶U nín nīn ká kunipaau gbantee ní an kō-u inimōōn kun puee binibee nīn gī bi-wunti yōtī a lī kii ipii in kaa cáā ukpaalee^{ny}. ³⁷Niinee ní u bí u-boonnooliibi yii: «Kudicee wīkí tikpil, ama ní bicaliibi kaa náān. ³⁸An puee, ní mēēmaan kusaadaan ú tōn bitōntōnliibi á dāá cā!»

Yeesu kpambaliḡ saalaa nì ali yīḡḡi

(Maar 3.13-19, Luuki 6.12-16)

10 ¹Yeesu yīn u-boonnooliibi saalaa nì bilee, ní kí tī-bi mpōn bí jà arasiniiibi kí cáān iween

kōkō nì bin wōbēe kōkō. ²Yeesu kpambaliḡ saalaa nì alee yīḡḡi sō. Mbaayee, Siimōn un bi gīti yī Peetroo (an taapu sá yii: Ditḡkpāl), nì u-naal Andree, nì Seebeedee jipōmbi Yakubu nì u-naal Yoowaneesi, ³nì Fiiliipi nì Baateeleemii, nì Toomasi nì Maatiiu un sá ufōtilee, nì Yakubu Alfee jipōōn, nì Tadee, ⁴nì Siimōn un nīn là kí jān Room yabee, nì Juudasi Isikaariyōti un dāa dū Yeesu kí nyāfīn u-nannanliibee.

Yeesu tú u-kpambaliḡ

(Kpèè Maar 6.7-13, Luuki 9.1-6)

⁵Yeesu nīn tú u-kpambaliḡ saalaa nì alee, ní kí kpāafi-bi yii: «Ní taa cū bin kaa sá Juuda yabee cee, kí taa kō Samaarii yab timmun. ⁶Tūlmaan Isirayeel yab bin bí kii ipii in wāḡkēe cee. ⁷Cùú sōōmmaan Unimbōti bōti yii: <Unimbōti Beel sūtī kí pīlīn-ni. > ⁸Cāāmmaan bibunliibi kí fikitī bitḡkpīibi kí ḡḡki binyḡ-gbantiibi wunti, kí jà arasiniiibi. Kii nī nín fōō faalaa puee, nì mun tīlmaan faalaa. ⁹Ní taa nyāab sindaariya nì animbil nì tikúman nimbiliḡ kí fūuñ ni-tōkōliḡn. ¹⁰Ní taa nyāab tilōti ni-sḡkindi pu, nì abōkuti ali, nì anaataka nì ḡkpandō, kun puee bin kansikin nì bí kí tūn ditundee di máān kí kpèè-ni^ḡ.

¹¹«Ni yaa bān kí kō kitiḡkpaḡḡin āā kitiḡwaai poonee, nyāābmaan kí bēé un kītī kí fōō-nee. Ni yaa kō udaan ceeyee, ní kālmaan nīn kí tin sāā ḡyunti gūn nì làá dāá yīkí

^m 9.13 Oosee 6.6.

ⁿ 9.34 Dūú ḡmāntī 12.24.

^{ny} 9.36 Dūú ḡmāntī nì Dikā 27.17, 1 Bib 22.17.

^ḡ 10.10 Dūú ḡmāntī nì 1 Kōra 9.14, 1 Tiim 5.18.

kitinj gbantinee. ¹²Ni yaa kó kudi-canuee nee, ní péé kí jáam-bi, yii: < Unimbóti n̄ tīi-ni ngbansɔŋfi^{gm}! > ¹³Bin bí kudicanu gbantinee yaa kítèe, ní ni nín jáam ki tīi-bi ngbansɔŋfi ngnyee làa n̄n bí bi-pu. Ama bi yaa kaa kítì kí fōō ngbansɔŋfi gbantee, n̄ú fātíí gítíí ni-cee. ¹⁴Ni yaa kó dicindi diban, áa kitinj kiban ní bi yaa yíi kaa fōō-ni, kaa là kí p̄lilif̄n-nee, ní nyāmaan niin kí gbāfi ni-taari kpɔŋkpɔm^{oo}. ¹⁵Ibaamɔn ní m tükù-ni, ibɔsoon dalee, Unimbóti nín n̄n dāal Soodoom n̄ Goomoora^p timmu tafal ki yānti ngmi nyānni yilpu ki wūn-mu puee dāa só n̄ kitinj gbanti yab nín làa ká ditafa-daaldi diŋyee.»

Bi làa sàan Yeesu boonnooliibi

(Kpèè Maar 13.9-13, Luuki 21.12-17)

¹⁶Ní Yeesu bí-bi yii: «Ní p̄lilifi. M dū-ni ki tú kii ipiiyee isaakpan kansikin. An puee ní n̄n nyíni ni-ba kii ikoobuee kí n̄n bímaan soooo kii abeenanjilee. ¹⁷Ama ní n̄n nyíni ni-ba n̄ binib, kun puee bi làa n̄n cútí-ni ki cān ibɔsoon, kí n̄n gbāa-ni anaalab bi-kpafidiinḡn. ¹⁸Bi làa n̄n cān-ni biyidambi n̄ bibotiibi cee man pu, án nín làa n̄a pu ní sòon tin ni nyí man puee Juuda yab n̄ bin kaa sá Juuda yabee nimbiinee. ¹⁹Bi yaa làa cān-ni bibɔsoonliibi nimbiinee, ní taa n̄n yálinḡí min ní ni làa tin sòonee n̄ tin ni làa lèe pu. Ijyunti gbantee ní Unimbóti làa tīi-ni tiboti tin sá ní lèe. ²⁰An kaa sá nimbi

ni-ba di làa sòon, ni-Baa Unimbóti Fam di làa dī ni-pu kí sòon. ²¹Unil dāa cútí u-nabiki kí tīi bí kpò, ní ubaati n̄ dāa cúu u-biki kí tīi bí kpò, ní mbiyaamu mun dāa yíki kí jān bibaatiibi n̄ binaatiibi kí yānti bí kpò-bi. ²²Bāa ngma làa n̄n ná-ni kun puee ni fōō-mi ki kíf. Ama un yaa pɔɔn ki tin kátí-kuee dāa kántí difil. ²³Bi yaa làa bí pāb-ni kitinj kibanee, ní sān kí póotí kiban. Ibaamɔn ní m tükù-ni, naa làa yíni kí dóó Isirayeel timmu kɔkɔ ní man Kinibiki n̄ bān.

²⁴Utumbifil ubo kaa bí ki jítin un dākà-uee, m̄n ní utontonli ubo mun kaa bí ki jítin u-kpiliu. ²⁵An ngmānti utumbifil n̄ n̄n k̄in ki bí kii un dākà-uee, ní utontonli mun n̄ n̄n k̄in ki bí kii u-kpiliuee. Bi yaa yíni kudiidaan yii Beelsebuul, arasiniibi botiuee, mana ní baa dāa nḡn kí yíni u-dicanju yab b̄n m̄n?»

Un unil máan kí fànkèe

(Kpèè Luuki 12.2-7)

²⁶An puee, ní taa fànkimaan binib. Tin kɔkɔ bí dibalinee làa dāa nyā mpaampiin pu ní tin pu baa nyée, bi làa dāa bée-ti. ²⁷Tin ní m tükù-ni dibombɔndinee, sòommaan-ti ngwiimpu, ní tin ní m lókɔfi-ni dibalinee, dū-ti kí bāakimaan. ²⁸Taa fànkimaan bin nḡn kí kpò-ni ama ní kaa nḡn kí kpò ni-nankee. Ama fànkimaan Unimbóti un nḡn kí dū ni n̄ ni-nan̄ki kɔkɔ kí t̄ ngmin kí nāañee^r. ²⁹Baa nyáfí seerib bili gbòooo? N̄ m̄n kɔkɔee, ni-Baa Unimbóti yaa

kaa pú nsan, seer ubo kaa lítiñ kitinj. ³⁰Nimbee, Unimbóti kaañ ni-yikpiti kɔkɔ ní. ³¹An puee, ní taa fànk̄i: ni p̄ɔ kudaau ki jítin kuseerpaau.

Yeesu nyí un nyí-uee

(Kpèè Luuki 12.8-9)

³²Un kamaa yaa l̄ binib nimbiin yii u sá man yɔuee, ma mun dāa l̄ m-Baa un bí yilpuee nimbiin yii u sá m-yɔu ní. ³³Ama un di yaa n̄e binib nimbiin yii waa nyí-mee^r, ma mun làa n̄e m-Baa un bí yilpuee nimbiin yii maa nyí-u.

An sá kujaaú ní, kaa sá ngbansɔŋfi

(Kpèè Luuki 12.51-53, 14.26-27)

³⁴«Ní taa dākafi yii m cāañ ngbansɔŋfi kitinj pu, maa cāañ ngbansɔŋfi, kitāataajiki ní m cāañ. ³⁵M dōmiñ kí yàkat̄i unil n̄ u-baa, usapɔon n̄ u-na, unimpu n̄ u-beel ní. ³⁶Unil nannanliibi di dāa sá u-dican̄kun yab^s. ³⁷«Un n̄eñ u-baa áa u-na ki jítin mamee kaa kítì kí n̄n sá man yɔu, ní un n̄eñ u-jipɔon áa u-bisal ki jítin mamee kaa kítì kí n̄n sá man yɔu. ³⁸Un yaa kaa yōon u-dɔ-puntikaan̄u ki tūn kí n̄n nóó-mee, kaa kítì kí n̄n sá man boonnooliu. ³⁹Un di nyāab̄ kí fīi u-man̄falee làa fá-dì. Un di yaa dū u-man̄fal ki fá man puee di dāa kántí u-man̄fal.»

Tipaal d̄s ki cí bin gáañ tiŋanee

(Kpèè Maar 9.41)

⁴⁰«Un yaa fōō-nee, fōō man dee, ní un yaa fōō-mee fōō un túnni-mee

dee. ⁴¹Un yaa fōō Unimbóti bōnaati-liu yii u nín sá Unimbóti bōnaatiliuee puee, udaan làa dāa fōō tipaal tin Unimbóti bōnaatiliuee làa dāa fōōyee ní. Ní un yaa fōō un yú deedee Unimbóti nimbiinee, yii u nín yú deedee Unimbóti nimbiinee puee, udaan làa dāa fōō tipaal tin un yú deedee Unimbóti nimbiinee làa dāa fōōyee ní. ⁴²Un di yaa pú ngwaamu nee kansikin kiba nnyinsom̄ kp̄an̄kpam̄ k̄i nyūñ yii k̄i nín sá man boonnooliuee puee, ibaamɔn ní m tükù-ni, udaan làa ká u-paati.»

Yoowaneesi tú u-boonnooliibi Yeesu cee

(Kpèè Luuki 7.18-35)

11 ¹Yeesu nín tīi u-boonnooliibi saalaa n̄ bilee isansan̄ki ki dōdyee, ní u yíki ki nín n̄k̄i n̄timu mun k̄inee ni ki sòon Unimbóti b̄ti ki dākà binib.

²Ní Yoowaneesi un fūul̄ binib Unimbóti nyimee kāl kusarkadiinee ki gb̄l̄ Krisitoo tuunḡi nḡn u tūhee pu. Niinee ní u l̄e u-boonnooliibi biba ki tú bí cúu b̄alifi-u yii: ³«Sii di sá un ti nyí yii u dōñeeyaaa, tí n̄n k̄a ki cí ubo ní?» ⁴Ní Yeesu kíf-bi yii: «Nín cámaan kí māafi Yoowaneesi tin ni k̄ee n̄ tin ni gb̄lee: ⁵Bijofub nimbiliñ ḡbiti, bideembi cōom, binyangbantiibi wunt̄i nḡnk̄i, bitafakpaafub k̄in ki gb̄l̄, bitan̄kpiibi fikiti, m sòon tibom̄antiil ki tīi binandambi^t. ⁶Unil un fōō-mi ki kíf kaa ḡuguf̄ee bí mm̄onnee!»

^{gm} 10.12 Isirayeel yab yaa làa jáam̄ unilee, bi m̄e yii ngbansɔŋfi n̄ n̄n bí udaan pu ní.

^{oo} 10.14 Kpèè Maar 6.11 n̄ tin bi ngm̄n̄ kugb̄ngu faaku taapuee.

^p 10.15 Soodoom n̄ Goomoora: kpèè Diny 18-19.

^r 10.28 Dūú ngm̄nti n̄ Yaku 4.12.

^r 10.33 Dūú ngm̄nti n̄ 2 Tiim 2.12.

^s 10.36 B. 35-36, kpèè Miika 7.6.

^t 11.5 Dūú ngm̄nti n̄ Yees 35.5-6, 61.1.

⁷Yoowaneesi boonnooliibi búntèe ní Yeesu bíi sòon Yoowaneesi pu samaayee cee ki bí yii: «Ni nín cùti kuteeun ki kpèe Yoowaneese, dinicil dilal ní u sá? U sá kii dikaliŋ-gbaandi din kubuŋu fiintèee? ⁸Ba ní ni cùti ki kpèe ní? Unil un pèe agaajabokuteee? Bin pèe agaajabokutee, bi kántí bín abee-cinni ní! ⁹Kin, ba ní ni baasii cùti niin ki kpèe ní? Ni cùti ki kpèe Unimbóti bónaatiliu níi? Iiin tiŋman, m tükù-ni yii, un ní ni ká niinee jítin Unimbóti bónaatiliu pu gba. ¹⁰Kun puee Yoowaneesi sá un pu Unimbóti gbɔŋku poon sòon yii: Unimbóti bí yii: <M làá tɔ́n m-tɔ́ntɔ́nliu ú lɛ́ntɛ́n a-nyɔ́kɔ́pu kí bɔ́ntí-si nsan.> Ní Yeesu gítí bí-bi yii: ¹¹Ibaamɔ́n ní m sòon, bin kɔ́kɔ́ unimpu núul ki màlee kansikinee, ubo kaa bí ki jítin Yoowaneesi. Ama un sá kiwaai Unimbóti Beelinee jítin Yoowaneesi. ¹²Kí yòon nyunti ŋun Yoowaneesi un fùul binib Unimbóti nyimee sòon Unimbóti bɔ́ti ki dāa sāa dínee, Unimbóti Beel dómín nì mɔ́n ní, bin nimbiliŋ mán di-puee di kòd. ¹³Unimbóti bónaatiliibi kɔ́kɔ́ nì Mooyiisi marab sòon Unimbóti Beel pu bɔ́ti ní ki dāa dūu sāa Yoowaneesi yuntiŋu. ¹⁴Ni yaa là kí gbilì-mee, Yoowaneesi di sá Eeli un bi nìn sòon yii u làá gítinee. ¹⁵Un yaa cáá ditafalee nì gbilì.»

¹⁶Ní Yeesu gítí bí yii: «Ba ní m làá dū waanee nib kí ŋmàntin dee? Bi náan nì mbiyaamu mun ká sampaan puee ní, mubo kùuntí ki lì mu-jutiibi

yii: ¹⁷<Ti búń-ni awul, naa ŋón, ki gāa-ni ikpiisilan, naa súń.> ¹⁸Di sá yii Yoowaneesi un fùul binib Unimbóti nyimee dómín ní kaa là tijinaaa, kaa là ndaam, ní ni bí yii: <Arasinii di bí u-pu.> ¹⁹Ní man Kinibiki dómín ki jín ki nyù, ní ni bí yii: <Uninja nee sá upoofu, ki sá udanyol, ní ki bɔ́tí bifɔ́tiliibi nì binikpitib bin kɔ́ kínee.> Ama bin fòo Unimbóti ciŋyi ki kíyee dàkà yii i sá deedee.»

Mbusu d5 ki cí ntɛŋkpitemu

(Kpèè Luuki 10.13-15)

²⁰Niinee ní Yeesu bíi wòon ntimu mun poon u nìn ŋá maamaacib tikpilee nib, kun puee baa kpánti bi-bimbim. ²¹U bí yii: «Mbusu d5 ki cí nimbi Koorasin tiŋki nib, mbusu d5 ki cí ni mun Beetisayida tiŋki nib. Kun puee, maamaacib bin m ŋá ni-cee nee di yaa bàà nìn ŋámaan Tiir nì Siidon timmun, niin yab bàà nìn kpántimaan bi-bimbim malaa, ki pèen kpɔ́satab ki dū ŋfantam ki pùkù bi-ba^u. ²²An puee m tükù-ni yii, ibɔ́soon dalee, nimbi tafadaaldi dāa jítin Tiir nì Siidon nib yal. ²³Kin, nimbi Kapeernayum tiŋki nib, ni nyí yii ni làá yíkì yilpu kí tin tūu kuta-gbɔ́ŋu níi? Ni làá sɛ́ntí kí bà taapu tanjkiibi ní, kun puee maamaacib bin m ŋá ni-cee nee di yaa bàà nìn ŋámaan Soodoom tiŋkinee, bín bàà nìn kpántimaan bi-bimbim ki bàà dáá gbíntii bí dín^w. ²⁴An puee ní m tükù-ni yii, ibɔ́soon dalee, Soodoom tiŋki tafadaaldi dāa sɔ́n nimbi yal.»

^u 11.21 Tiir nì Siidon: dūu ŋmànti nì Yees 23.1-18, Eesee 26, Joow 4.4-8, Amoo 1.9-10.

^w 11.23 nì làá yíkì... taapu tanjkiibi: kpèè Yees 14.13-15. Soodoom: kpèè Diny 19.24-28

Dāammaan m-cee kí ká diŋuŋfil

(Kpèè Luuki 10.21-22)

²⁵Ŋyunti gbantee ní Yeesu bí yii: «Oooo, m-Baa, yilpu nì taapu Dindaan, m nyɔ́ŋkí-si a nín dū tibɔ́ti nee ki bál bin yí bi-ba biciŋfitiibi nì binyiliibi, ki dū-tì ki dàkà bin sá ŋwaamuee^y. ²⁶M-Baa, tiŋman a ŋá mín kun puee mín di ŋān a-cee ní ki fáati-si.

²⁷«M-Baa dū tikɔ́kɔ́ ki ŋúbiñ-mi, ní bāa ubo kaa nyí man u-Jipɔ́on, asee m-Baa baba. Mín ní ubo mun kaa tí nyí m-Baa asee man u-Jipɔ́on baba, nì bin man u-Jipɔ́onee yaa là kí dū-u kí dàkèe.

²⁸«Nimbi bin tú awaŋgul ki gūyee, dāammaan man cee m túutí-ni ní ŋuŋfi, ²⁹kí yòommaan man kpaam-booku kí fòommaan m-bɔ́ti. Kun puee m-poon mɔ́, ní m-bɔ́ti kaa pɔ́ɔ, nì làá ká diŋuŋfil^a. ³⁰Man kpaam-booku pɔ́fi ní m-waŋgul mun bí fúku fuku.»

Yeesu nì ŋwiŋguŋfikaa bɔ́ti

(Kpèè Maar 2.23-28, Luuki 6.1-5)

12 ¹Boonee ní Yeesu nì u-boonnooliibi bíi jítí bilee kpaanŋin ŋwiŋguŋfikaa dal. Ŋkùm cúú u-boonnooliibee, ní bi bíi gífí bilee fiŋyi ki ŋmèem abil ki ŋmód^b. ²Fariisab nín ká mimmee, ní bi bí Yeesu yii: «Kpèè a-boonnooliibi bíi ŋáan min ti-marau kòó

ŋwiŋguŋfikaa dalee^c!» ³Ní Yeesu kí-bi yii: «Naa láá pée kàan dalba ŋkùm nín nìn cúú Daafiidi nì u-naacimbi bi ŋá pueeee? ⁴U nìn kó kunimbɔ́tidiin ní usaraaŋ-kpil tī-u kpɔ́nɔ́b bin bi nìn dūu ŋá Unimbóti saraayee u nì u-naacimbi ŋmɔ́, ama ti-marau poonee, an kaa nìn pú nsan yii u nì u-naacimbi nì ŋmɔ́ kpɔ́nɔ́b gbanti an yaa kaa sá usaraaŋ^d. ⁵Áá, naa kàan Mooyiisi marab gbɔ́ŋkun yii ŋwiŋguŋfikaa dalee, bisaraaŋaliibi yintí ŋwiŋguŋfikaa marau kunimbɔ́tidiin, an kaa sá-bi ikpiti^{ee}? ⁶Ama m tükù ki cánti-ni yii, man un jítin kunimbɔ́ti-diiyee bí doo. ⁷Ni yaa bàà nyímaan Unimbóti nyɔ́bundi nee taapu yii: <Maa là saraabi, m là ní nìn sūn tɔ́b saai ní^f,> naa bàà kù ibaamɔ́n-dambi nee bɔ́ti fáam. ⁸Kun puee man Kinibiki di sá ŋwiŋguŋfikaa daan.»

Yeesu cáan unil un ŋal fákée ubo

(Kpèè Maar 3.1-6, Luuki 6.6-11)

⁹Yeesu nyán niinee ní ki búnti bi-kpafidiiku kubɔ́n. ¹⁰Uninja ubo nìn bí niin, u-ŋal fáká, ní bi bálifi Yeesu yii: «Ti-marau pú nsan bí cáan ubunli ŋwiŋguŋfikaa dalaaa?» Kun pu ní bi nìn bálifi-u mimmee di sá bi nìn nyàab nnaakpal kí kòh-u tibɔ́tin. ¹¹Ní Yeesu bálifi-bi yii: «Ni-kansikin ubo di yaa cáá dipi-baabil ní di yaa jéeti mboon

^y 11.25 Dūu ŋmànti nì 1 Kɔ́ra 1.17-29.

^a 11.29 Dūu ŋmànti nì Yeer 6.16.

^b 12.1 Kpèè Ditee 23.26.

^c 12.2 Kpèè Disa 34.32.

^d 12.4 ŋmɔ́ kpɔ́nɔ́b: kpèè 1 Sami 21.2-7. - ...kaa sá usaraaŋal: kpèè Akoo 24.9.

^{ee} 12.5 Kpèè Dikà 28.9-10.

^f 12.7 Oosee 6.6.

ɲwiŋɲuŋfikaa dalee, waa cá kɪ nyánti-dàaa? ¹²Kin, ɲma nín kàlaasi unil un jítin upii kpataayee. Mɪn puee an pú nsan tí ɲá tɪjan kɪ tɪ unil ɲwiŋɲuŋfikaa dal.» ¹³Ní u bí kijapaayee yii: «Tànti a-ɲal!» Ní u tãnti-ɲu. Niinee ní u-ɲal pɔɔkɪ, kɪ ɲáŋkɪ kii ɲun béeyee. ¹⁴Niinee, Fariisab búnti kɪ cùti kɪ kpáfi kɪ kpèè bi nín làá ɲá pu kɪ kpɔ́ Yeesuee.

Yeesu ní Unimbɔti lēē

¹⁵Yeesu nín bēē mimmee, ní u yíkɪ niin. Binib tikpil nóó-u ní u cāantɪ bibunliibi kɔkɔ. ¹⁶Ama ní u nín kpáafi-bi tɪjan bí taa tükù báà ubo un ní u sée. ¹⁷An ɲá mɪn kɪ dàkà Unimbɔti bɔnaatiliu Yeesaya nín nín lɪ tibɔti tɪnyee dee, yii:

¹⁸«Unimbɔti bí yii: <Kpèè m-tɔntɔnliu un m lēēyee sēē.

Ũn ní m néēn ní m-pɔbil sòm u-pu.

M làá dū m-Fam kɪ ɲá u-pu.

Ũn di làá dāá sòon deede bɔti kɪ tükù atimbun kɔkɔ.

¹⁹Waa làá nyàab báà ubo tibɔti, kaa làá dāá nín tátɪ, baa làá dāá gbɪl u-nyɔkɔ pu sampaambi pu.

²⁰U làá dāá tūtun biwɔfib, kaa làá dāá púntɪ mmɔɔn ɲun gɪ kɪ gbàkēe, kaa làá dāá gbíntɪ fitila un fòol bílbilee.

U làá nín ɲáan mɪn ní áli ibaamɔn n dāá jɪ mpaan.

²¹Ní atimbun kɔkɔ n dāá nín kɪn kɪ máká u-pu^g. >»

Yeesu pɔŋɲu nín nyánni laakinɲee

(Maar 3.20-30, Luuki 11.14-23, 12.10)

²²Niinee ní bi cáan uninja ubo Yeesu cee, arasinii ká u-pu, u sá umɔɔmiin kɪ sá uɲɔfɔ mun. Yeesu nín cáan-u, ní u kɪn kɪ ɲun kɪ sòon ní kɪ wál mun. ²³Ní kunipaau kun yú niinee bákati sèeee ní kɪ lɪ yii: «Daafiidi naantiuee kaa kalin sɔɔɔ?» ²⁴Ama Fariisab nín gbɪl bi lɪ mimmee, ní bɪn bí yii: «An sá arasinii bɔtiu Beelseebuul di tɪ uninja nee mɔn ní u cáa jɪ arasinii bi.» ²⁵Ama Yeesu nyí bi-landɔkɔ, ní kɪ bí-bi yii: «Dibeel din nib di yaa cúu yákatɪ kɪ jáà nɪ tɔbee, see dí kúntɪ, dàa ɲun kɪ nín bí kɪ cá. Kitiŋ kin kamaa di yaa fàti kɪ bí jáan ki-bee, kaa ɲun kɪ nín bí kɪ cá. Mɪn ní kudicaŋu kun kamaa di yaa jáan ku-bee, kaa ɲun kɪ nín bí kɪ cá. ²⁶Mɪn mbaantiim, Sitaan yaa fàti bí jɪ Sitaanee, mimmee u yákatɪ kɪ jáan u-ba dee, mana ní u-beel ɲun kɪ nín bí kɪ cá? ²⁷Ni bí yii arasinii bɔtiu Beelseebuul di tɪ-mi mɔn ní m jɪ arasinii bi, kin ɲma tɪ ni-jipɔmbi bɪn mɔn ní bi cáa jɪ arasinii bi? Ni-jipɔmbi bi-ba dàkà yii ni bí diyɪntil poon. ²⁸Ama an yaa sá nɪ Unimbɔti Fam pɔŋɲu ní m jɪ arasinii bee, mimmee Unimbɔti Beel pɔŋɲu báan-ni dee.

²⁹«A yaa kaa bóob upɔɔl, aa ɲun kɪ kɔ u-dumpu kɪ kóon u-wanti. Asee a yaa bóob-u kɪ dóoyee, ní á nín kɔ kɪ kóon u-wanti.

³⁰«Un yaa kaa bí man jandi púee jáà nɪ man dee, ní un kaa bí tútun-mi m kóontɪ kɪ kpáfée, udaan bí kàfi

kɪ yàantɪ dee. ³¹An pu ní m tükù-ni yii ikpiti kamaa nɪ tibɔfan tin unil pée ɲun kɪ sòonee, Unimbɔti ɲun kɪ dūú pɔ udaan. Ama un di yaa sòon kɪ yɪntin Unimbɔti Famee kpá kɪ ká u-kpitii pɔtam. ³²Un di yaa sòon kɪ yɪntin man Kinibikee ɲun kɪ ká u-kpitii pɔtam. Ama, un di yaa sòon kɪ yɪntin Unimbɔti Famee, u kpá kɪ ká u-kpitii pɔtam ɲyunti nee poonaaa, kɪ kpáan ɲyunti ɲun dāa bí kɪ dòonee ni.»

Busubu nɪ bu-biliŋ bɔti

(Kpèè Luuki 6.43-45)

³³«Kí wàatɪ á ká disubimɔntiilee, see á nín cáá busumɔntibu. A yaa cáá busukpitibuee, see á ká asubikpiti mun. Busubu biliŋ pu ní bi béetɪ-bu. ³⁴Nimbi bin tū kii ikoowaatee! Nimbi bin sá bini-kpitibee! Mana ní ni ɲun kɪ sòon tibɔmɔntiil? Tin gbɪ dipɔbilinee, tɪn ní kinyɔkɔ sòon. Unimɔnti lèekɪ tin ɲānee u-bɔnyaanti tin sá u-gaajatee poon ní, ³⁵ní unikpiti pɔbikpitil mun sá-u tɪgaajati ní u lèekɪ tikpitil di-poon. ³⁶M tükù kɪ cántɪ-ni yii, ibɔsoon dalee Unimbɔti làá dāá bàlɪfɪ tibɔfan tin bi sòonee kɔkɔ pu. ³⁷Kun puee a-nyɔɔbunɲi pu ní Unimbɔti dāa di kɪ pɔ a-bɔti, a-nyɔɔbunɲi pu ní u dāa tí di kɪ kpɔ a-bɔti.»

Fariisab nyàab Yeesu n ɲá maamaaci ubo

(Kpèè Maar 8.12, Luuki 11.29-32)

³⁸Niinee ní bimaradakaliibi nɪ Fariisab biba bí Yeesu yii: «Ukpil,

ɲá maamaaci ubo kɪ dàkà-taa!» ³⁹Ní u kɪfɪ-bi yii: «Nimbi waanee nib sá binikpitib, ni nyēē Unimbɔti boon, ní kɪ bàlɪfɪ yii m ɲá maamaaci ubo kɪ dàkà-ni.» Naa làá ká maamaaci ubo asee un náan nɪ Unimbɔti bɔnaatiliu Yoona yɔuee.

⁴⁰Kii Yoona nín nín ɲá uɲɔ-kpaan poon iwiin ita ɲwiimpu nɪ kunyeeu kɪ dāa nyánnée^{gb}, mɪn ní man Kinibiki làá dāá ɲá iwiin ita ɲwiimpu nɪ kunyeeu dikaakulin ní kɪ dāá fikiti. ⁴¹Ibɔsoon dalee, kitiŋ kin bi yɪ Niiniiffee yab làá dāá kpɔ nimbi waanee nib bɔti, kun puee, Yoona nín nín cùti kɪ sòon nɪ bi Unimbɔti bɔtee, bi nín kpánti bi-bimbim ní. Ama, ubo bí doo kɪ jítin Yoona ní kɪ sòon nimbi kaa kpánti ni-bimbim. ⁴²Ibɔsoon dalee, Seeba tɪŋki nimpubɔtiu làá dāá yíkɪ kɪ kpɔ waanee nib bɔti, kun puee ũn nín nyánni doooo kitiŋbeennyɔkɔ ní kɪ dómɪn kɪ píliɪfɪ Saloomɔn nín sòon nɪ iciin puee^j, ama ubo bí doo kɪ jítin Saloomɔn.

Arasinii ɲun kɪ fàtɪ gítin

(Kpèè Luuki 11.24-26)

⁴³«Arasinii yaa nyán unilinee, u búntɪ kɪ yɪn kitimpiliŋ pu ní kɪ nyàab ɲkɔŋkoon. U yaa nyàab kɪ gɪ, kaa kée, ⁴⁴ní ú bí yii: <M làá fàtɪ gítɪ laakin m nín nyánnée. > U yaa fàti niin kɪ ká ɲkɔŋkoonee dɔ fám kɪ ɲàti dándanee, ⁴⁵ní ú cúu cáan arasinii biluli bin gítɪ sá bikpitib kɪ jítin úɲwuee, ní bi-kɔkɔ n dāan kɪ kpáfi kɪ kál udaan pu, ní ú mètɪ

^{gb} 12.40 Kpèè Yoona 2.1.

^j 12.41 Niiniifti yab bakpantil botee: kpèè Yoona 3.5.

^j 12.42 Kpèè 1 Bib 10.1-10.

biīl. Mìn mbaantiim ní an dāa sá ki tīi waanee nib binikpitib.»

Yeesu na nì u-naalib bōti

(Kpèè Maar 3.31-35, Luuki 8.19-21)

⁴⁶Ŋyunti ŋun Yeesu dáá bīi sòòh nì kunipaauee, ní u-na nì u-naalib bāań ki yú mmōŋki ki bàà nyàab kí sòòh nì u. ⁴⁷Ní ubo bí-u yii: «Kpèè, a-na nì a-naalib yú mmōŋki ki nyàab kí sòòh nì sīk.» ⁴⁸Ní Yeesu fātii kíf kijapaayee, yii: «Ŋma di sá m-na ní bilab di sá m-naalib, kpèè bin sá m-na nì m-naalibee sèé.» ⁴⁹Ní u dàkà u-boonnooliibi ŋŋal ki bí yii: «Kpèè, m-na nì m-naalib sèé! ⁵⁰Un kamaa di yaa ŋáań m-Baa un bí yilpuee nín là puee, udaan di sá m-naal, m-niisal áa m-na.»

Uwambooyaanli bōŋmantikaati

(Kpèè Maar 4.1-9, Luuki 8.4-8)

13 ¹Ŋwiin gbantee, Yeesu nyán kudiin^{kp} ní ki cūti kāl dimō- gbandi. ²Kunipaaun nìn kóòhńi ki kpáfí u-cee, ní u jóm ki kāl buŋalimbun nnyim pu, ní kuni- paauee yú dibuŋgbándi. ³Ní u cáá tibōŋmantikaal ki sòòh nì bi tibōti tikpil, ní ki bí yii:

«Uninja ubo di nyán kí yàań iwambool. ⁴U bīi yàantée ní abil aba líti nsan pu, ní nnōmbiyaamu dómín ki tōo ki jín. ⁵Ní aba mun líti kuteeun laakin kitiŋ kaa nyódyee, ní ki pūtì kpáaa nyán kun puee kitiŋ kaa nyóò. ⁶Ŋwiin dāa pílee, ní an kpī kun puee inyaan kaa kó kitiŋ. ⁷Ní aba mun líti ikuŋkumin,

ní ikuŋkumee wíiń ki múkuń i-pu. ⁸Ama ní abil aba líti laakin kitiŋ ŋānee ní ki lòoń abil. Ŋwambool ŋubo lòoń abil dilaataal, ŋubo imuŋku ita, ŋubo mun mmuŋku nì saalaa.» ⁹Ní Yeesu bí yii: «Sii un yaa cáá difalee n̄ gbīl.»

Kun pu Yeesu cáá tibōŋmantikaal ki sòòh

(Kpèè Maar 4.10-12, Luuki 8.9-10)

¹⁰Yeesu boonnooliibi nìn sūtīń ki pīl-u ní ki bālifi-u yii: «Ba pu ní a cáá tibōŋmantikaal ki sòòh nì bi ní?» ¹¹Ní u kíf-bi yii: «Unimbōti yānti nimbi bée u-Beel bōti tin bí dibalinee taapu. Ama an kaa yānti bīń n̄ bée. ¹²Un yaa cááyee, bi làá gíti kūtì-u u-cee n̄ wíiń. Ama un kaa cááyee, bi dāa fōol fīi un u cááyee ní ú gbínti pīlpil. ¹³Kun pu ní m cáá tibōŋmantikaal ki sòòh nì bee dee: di sá bi kpèe ní kaa wāl, ki pīlifi ní kaa gbīl. ¹⁴Bīń puee an ŋá kii Unimbōti bōnaatiliu Yeesaya nín nìn lī puee dee, yii Unimbōti bí yii:

< Ni làá dāa n̄n pīlifi,
ama ní kaa làá gbīl.
Ni làá dāa kpèe
ama ní kaa làá wāl.

¹⁵Kun puee binib nee pōbiling tīlifi,
ní bi kpáa bi-tafaliŋ ní ki ŋúb bi-nimbiliŋ,
kí taa wālāaa,
kí taa gbīlāaa,
kí taa bée taapu,
kí taa kpánti bi-bimbim,
m̄ bàà cáań-bi^l. >

¹⁶Ama nimbee, ní bí mmōnni kun puee ni-nimbiliŋ wāl man nì m-tuunŋi, ni-tafaliŋ mun gbīl m-bōti. ¹⁷Ibaamōn ní m tūkù-ni, Unimbōti bōnaatiliibi nì deedee nib tikpil bàà nìn nyàab kí ká kun ni ká nee, kaa ŋún ki ká, bi bàà nìn nyàab kí gbīl tin ni gbīl nee, kaa ŋún ki gbīl-ti^m»

Tibōŋmantikaalee taapu

(Kpèè Maar 4.13-20, Luuki 8.11-15)

¹⁸«Mimnee, pīlifimaan uwambooyaanli bōŋmantikaati din m lēe taapu. ¹⁹Un pīlifi bi nín sòòh Unimbōti Beel bōti ní kaa gbīlee, náań nì ŋwambool ŋun líti nsan puee ní. Sitaan ukpiti di dōoń ki cúti tin bi búl u-pōbilinee ki lēekī. ²⁰Ní un náań nì abil ŋin líti kuteeunee, ún pīlifi tibōtee ní ki fōol-ti malaa nì dipōpindi, ²¹ama waa yānti tibōtee n̄ kāl u-ni kí yúnti kí bāań inyaan. Unimbōti bōti puee, digíńdi kii disàandi diba yaa bāań-uee, ní ú dū nnimbōtisan kí fá. ²²Un mun náań nì abil ŋin líti ikuŋkuminee gbīl Unimbōti bōti, ní duulinya poon landōkōi nì tigaajati tin ŋmātīń binibee neendi n̄ dāa dūú múkún an bōti pu, ní tàa ŋūn kí lòoń. ²³Un pīlifi Unimbōti bōti ki gbīl taapuee làá t̄ atummōnti ŋin t̄i Unimbōti yindi tinyoolee kii iwambool in líti kitim-mōntii pu ŋubo lòoń abil dilaataal, ŋubo mun imuŋku ita, ŋubo mun mmuŋku nì saalaayee ní.»

Ukeenja bōŋmantikaati

²⁴Ní Yeesu gíti dū tibōŋmantikaal nee ki sòòh nì bi yii: «Unimbōti Beel

náań nì uninja ubo un búl iwamboomōnti u-kpaabunee ní. ²⁵Kunyeu, báa ŋma kó ki dōońee, ní u-nan-nanliu dómín ki dū ukeenja ki búl idin, ní ki búnti. ²⁶Ŋyunti ŋun idi nyán ki lòońee, ní ukeenja mun nyán. ²⁷Ní bitōntōnliibi dómín ki bí bi-kpiliu yii: < Ukpil, an kaa sá idi ní a búl bukpaanaaa? Kin ukeenja mun nyán la? > ²⁸Ní ukpilee kíf-bi yii: < An sá unannanli ubo di ŋá mīń. > Ní bitōntōnliibi bālifi-u yii: < Mimnee, tí cū kí fūkù ukeenja gbanti kí fáaa? > ²⁹Ní u kíf-bi yii: < Aayee, taa fūkùmaan-u, kun puee ni yaa làa fūkùee, see án kpáań idi kí fūkù. ³⁰Mín puee, yāntimaan an kōkō n̄ n̄n yú ki cí kudiceeu. Ŋyunti gbantee ní m̄ tūkù-bi yii: ‘Fūkùmaan ukeenjee kí bīl afeencun afeencun kí tūu ŋŋmi, ama cáámaan m-dii kí ŋá m-cakalaaun.’ > »

Kiwamboobili bōŋmantikaati

(Kpèè Maar 4.30-32, Luuki 13.18-19)

³¹Ní Yeesu gíti tí dū tibōti tiba ki ŋmāntiń-bi yii: «Unimbōti Beel náań nì kisubili kin uninja ubo cáa búl u-kpaabunee. ³²Kí mun di sá kisubifiitii asubil kōkō kansikin, ama k̄i yaa nyán ki wíiń ki dódyee, k̄i wíikín tikunfaal tin kōkō kínee, ní kí kpánti busubu, áli nnōmbiyaamu dōoń ki pāantí mu-diŋŋi bu-paŋŋi pu.»

Ŋkpōnōnyōkō bōŋmantikaati

(Kpèè Luuki 13.20-21)

³³Ní Yeesu gíti tí dū tibōŋmanti-kaal tiba mun ki tí ŋmāntiń-bi yii:

^k 12.47 Uyakatika nee kaa bí tigbōn tikpil poon.

^{kp} 13.1 Kpèè Maar 2.1 nì tin bi ŋmāń kugbōŋu faaku taapuee.

^l 13.15 Kpèè Yees 6.9-10.

^m 13.17 Dūú ŋmānti nì 1 Peet 1.10-12.

«Unimbɔti Beel náán nì ñkpɔɔ-nyɔkɔ ní. Unimpu dù fií ní kí ñmàlìh ñkpɔɔyim tikpil poon kí búuñ ní bukpɔɔsaa kɔkɔ ñ jɔh.»

Yeesu bɔɔmantikaati taapu

(Kpèè Maar 4.33-34)

³⁴Yeesu nìn dù tibɔɔmantikaal ní kí sòòh nì samaa. Waa nìn sòòh nì bi fám see ú dúú ñmàntìh tiba. ³⁵Mimmee, an ñá kii Unimbɔti bɔnaatiliu nìn nìn sòòh kí sìn puee dee, yii:

«Nì tibɔɔmantikaal ní m làá dāá dúú sòòh nì bi, m làá dāá tükù-bi doooo m nín náán duulinyee tin bí dibalineen.ⁿ»

Ukeenja bɔɔmantikaati taapu

³⁶Niinee, Yeesu yānti kunipaauee ní kí nín kùh, ní u-boonnooliibi sùti kí píl-u kí bí-u yii: «Tùkù-ti ukeenja un bi cáa búl bukpaauee bɔɔmantikaati taapu.» ³⁷Ní Yeesu bí-bi yii: «Un búul idee di sá man Kinibiki. ³⁸Bukpaayee di sá duulinya, ní idi sá Unimbɔti Beelin biyaamu, ní ukeenjee sá Sitaan biyaamu. ³⁹Unannanli un dómín kí búl ukeenjee di sá Sitaan. Kudiceeu di sá duulinya kúntitam, ní bidicaliibi sá Unimbɔti tuunyi. ⁴⁰Kii bi nín béél ukeenja pu kí bíl afeencun kí tūu puee, mín ní an dāa sá duulinya kúntitam. ⁴¹Man Kinibiki làá dāá tɔh m-tuunyi ní í dāá lē m-Beelin bin kɔkɔ sá nsugimu bi-jutiibi gbéetí kí lítée nì bin ñáán ikpítee, ⁴²ní kí dū-bi kí tɔ ñgmin kipaayin, laakin bi làá nín ká kí sūh, bi-nyinji gá tɔb

kàkakee. ⁴³Ama ní deedeedambi dāa jíl kii ñwíínee ní pàlpal bi-Baa Beelin. Un yaa cáa ditafalee ñ gbíl^{ny}.»

Tigaajati tin bálee nì abeedimbil bɔti

⁴⁴«Unimbɔti Beel náán nì kii tigaajati tin bál bukpaa bubɔnee ní. Ubɔ kùh kí bīti ti-pu ní gíh kí bīh. An nín mɔkɔh-u puee, ní u cūti kí nyáfi u-wanti tin kɔkɔ u cááyee pílpil kí cáa dá bukpaauee. ⁴⁵Unimbɔti Beel tí náán nì kii unyampu nín nyàab abeedimbimonti puee ní. ⁴⁶U nín ká ñin cáa kudapɔuee ní ú cūú nyáfi tin kɔkɔ u cááyee pílpil ní kí cáán kí dā.»

Kulaanɔu bɔɔmantikaati

⁴⁷«Unimbɔti Beel náán nì kii bi nín dù kulaanɔu kí tɔ dimɔlin án cúú kujɔmbuluu kamaa puee ní. ⁴⁸Bi nín dū kulaanɔu kí tɔ an cúú ijɔmee, ní bí dāal kí nyānti dimɔgbandi, ní kí kàl kí lúti imonti kí ñá tikabitin, ní kí dū in kaa ñānee kí tɔ kí fá. ⁴⁹Mín ní duulinya kúntitamee, án làá dāá ñá. Unimbɔti tuunyi dāa dōón ní kí gānti binikpitib nì bimontiibi, ⁵⁰ní kí dū bikpitibee kí tɔ ñgmin kipaayin, niin ní bi làá nín sūh bi-nyinji gá tɔb kàkaka.»

Tigaajapon nì tikpikil bɔti

⁵¹Ní Yeesu bālifi u-boonnooliibi yii: «Ni gbíl tibɔti tin kɔkɔ m sòòh-ni nee taapɔɔ?» Ní bi kí yii: «Iiin ti gbíl». ⁵²Ní u bí-bi yii: «Mín ní umaradakal kamaa un di yaa fōo Unimbɔti Beel botee náán nì kudiidaan un cáá

tigaajati kí lèekí ti-poon tikpikil nì tipɔn kí cáa tūtùh binibee ní.»

Naasaareeti yab kaa fōo Yeesu

(Kpèè Maar 6.1-6, Luuki 4.16-30)

⁵³Yeesu nín dū tibɔɔmantikaal kí sòòh nì bi kí dóoyee, ní u yíkí niin, ⁵⁴ní kí nín gítí u-tinjin laakin u kàl kí wíínee. U bànee, ní kí kó niin kpafidiikun kí bfi dākà u-dumpu yab Unimbɔti bɔti, ní bin kɔkɔ bí niinee bākatí sèeee, ní bi bfi lì yii: «U nín ká la iciin gbanti dee? An dī mana ní u ñūh kí ñáán maamaacib nee dee? ⁵⁵Ti nyí-uaa! An sá kapinta jipɔnaa! U-na di sá Maariyaa⁷! U-naalib mun di sá Yakubu nì Jooseefi nì Siimɔn nì Juudaa! ⁵⁶U-niisalib mun di kòò ti-kansikineeyaa! Kin, an ñá mana ní u cáá mpɔn nee?» ⁵⁷An di nín yānti ní baa fōo-u kí kíf. Ní Yeesu bí-bi yii: «Baa kpèé kí ñgkìh Unimbɔti bɔnaatiliu fám laaba, an yaa kaa tin sá u-tinjin nì u-cindin^{7m}.» ⁵⁸Bi nín kaa fōo-u kí kífye pu ní waa nín ñá maamaacib tikpil niin.

Yoowaneesi unyinfaldi kúm

(Kpèè Maar 6.14-29, Luuki 9.7-9)

14 ¹Ñyunti gbantee, Eeroodi un nín sá ubɔti Galiileeyee gbíl bi nín sòòh Yeesu pu minyee ²ní kí bí u-tɔntɔnliibi yii: «Unee di sá Yoowaneesi un fūul binib Unimbɔti nyimee. U fātli fikiti ní, an pu ní u cáá mpɔn kí ñáán maamaacib mín.»

³Di sá yii Eeroodi nín tī mara bí cúú Yoowaneesi kí bóob-u ñgmii ní

kí cáá-u kí tɔ sarkan. Kun pu ní u nín ñá mimmee di sá yii u nín cáá u-maan Fiiliipi nimpuu, bi yī-u Eeroodiyadi^{oo}. ⁴Yoowaneesi nín tükü Eeroodi yii: «An kaa máán á cáá unimpu gbanti².» ⁵Niinee ní u kín kí nyàab kí kpò Yoowaneesi, ama ní kí fāñkí Juuda yab, kun puee bāa ñma nín nyí Yoowaneesi pu yii u sá Unimbɔti bɔnaatiliu.

⁶Dalɔkin bi bfi jīh Eeroodi maali-wiɔɔ jijaaliuee, Eeroodiyadi bisal ñón bin bi yīñ jijaalee nimbiin, ní an mɔkɔh Eeroodi. ⁷U nín pūti kí bí yii: «Kun kamaa ní a yaa lèe, á bālifi-mi, m làá tī-si kudɔɔ.» ⁸Ní usapɔnee na yānti u lī yii: «Á tükutí Yoowaneesi un fūul binib Unimbɔti nyimee yil kí tàkān-mi kpaatan kɔkɔnnée.» ⁹Niinee, an kó ubɔti kunimbaau. U nín gítí dāá pūti bin u yīínee nimbiinee ní u kíf yii u làá tī-u, ¹⁰ní kí tú ubɔ ñ cū kusarkadiin kí tīlín Yoowaneesi un fūul binib Unimbɔti nyimee yil kí cáán. ¹¹Ní bi tī Yoowaneesi yil kí ñá kpaatan, kí cáán kí tī usapɔnee, ní u mun cáa tī u-na. ¹²Yoowaneesi boonnooliibi nín dómín kí yōòh-u kí cáa síb, ní kí cūti kí tükü Yeesu tin jítèe.

Yeesu kpíh binib kutukub biɔmoo

(Kpèè Maar 6.30-44,

Luuki 9.10-17, Yoow 6.1-14)

¹³Yeesu nín gbíl mimmee, ní u yíkí niin u nì u-boonnooliibi kó buɔalimbu kí búnti laakin binib

ⁿ 13.35 Ilan 78.2.

^{ny} 13.43 Dūú ñmànti nì Dani 12.3.

⁷ 13.55 Dūú ñmànti nì Yoow 6.42.

^{7m} 13.57 Dūú ñmànti nì Luuki 4.24, Yoow 4.44.

^{oo} 14.3 Kpèè Maar 6.17 nì tin bi ñmàñ kugbɔɔ faaku taapuee.

² 14.4 Kpèè Akoo 18.16, 20.21.

kpée, ama ní kunipaau nyánní ntimun ki còom ataa ki nín jì u-boon. ¹⁴Yeesu nì u-boonnooliibi nyán buɲalimbunee, ní ki ká kuni-paa u nín tibiínee. Binibee nín cúú-u falaa ní u kí ki bí cāantí bibunliibi.

¹⁵Kujoou bí jóotée, ní u-boonnooliibi sútiín ki píl-u, ní ki bí-u yíi: «Binib kaa kòd laakin ti bí nee, kunyeeu mun bí móotí. Míń puee, yàntí binib ń nín cá ntimbilimun kí dā tijn kí jī.» ¹⁶Ní Yeesu kí-bi yíi: «An kaa bālifi bí cù, nimbi ni-ba ń tīmaan-bi tijn bí jī.» ¹⁷Ní bi bí-u yíi: «Kpɔnɔb biɲmoo nì ijɔm ili ja di bí.» ¹⁸Ní u bí yíi: «Ydòń kí cáammaan-mi!» ¹⁹Niinee, ní u bí yíi samaa kɔkɔ ń kál kumɔɔɔɔ pu, ní u fòo kpɔnɔb biɲmoo nì ijɔm ilee ní ki wáan ki kpée kutaa, ki jáam Unimbɔti, ní ki gifí gifí kpɔnɔbee ki dūu tī u-boonnooliibi, ní bíń dūu yākatí binib kɔkɔ. ²⁰Ní bi-kɔkɔ jín ki díkí, an kíń, ní bi kóon akpɔnɔkati nì ajɔɲgin ɲin kínee ki gbéeń tikabiti saalaa nì tili. ²¹Binib bin nín jín tijn gbantee nín bāń kii bininjab kutukub biɲmoo, baa kaań binimpoobi nì mbiyaamu.

Yeesu còom nnyim pu

(Kpèè Maar 6.45-52, Yoow 6.16-21)

²²Niinee ní Yeesu yānti u-boonnooliibi kó buɲalimbu malaa ki linti ki dūti lapu buɲgbandi, ní Yeesu ún dáá bí niin ki tükü binib yíi bí nín kùń. ²³U yānti bi nín kùńee, ní u kākati ɲkpaanceeti dijoou pu kí mēē. Kunyeeu mōee u dáá gbíntii bí niin u-baba. ²⁴Buɲalimbunee mun

nín bāń dimɔɔl kansikin kaa ti cá, kun puee kubuɲu nín tūɲkíń-bu ní tinyingban nín yāɲkí-bu. ²⁵Ki cá kutaawuntuɲuee, ní Yeesu tókɔń nnyim pu ki còom ki cá u-boonnooliibi cee. ²⁶Bi nín ká u páańńi ki còom nnyim puee, ní bi-pɔbiling mál, ní bi bí yíi: «Ufaɲfanti deel!» ní tifaandi kó-bi ní bi bí gbáa ibiil. ²⁷Kpalaayee ní Yeesu bí-bi yíi: «Cúúmaan ni-pɔbiling, an sá man! Taa faɲkimaan!» ²⁸Niinee ní Peetroo bí-u yíi: «M-Dindaan, an yaa lafun sá sii, á yànti m tókɔń nnyim pu kí còom kí dāań a-cee.» ²⁹Ní Yeesu bí-u yíi: «Nín ddoń!»

Ní Peetroo nyán buɲalimbun ki tókɔń nnyim pu ki còom ki nín cá Yeesu cee. ³⁰U nín bí còom ki cá ki ká kubuɲu nín jiti pu mponee, ní u faɲkí, ki kí ki bí múl nnyimin, ní ki fáa mbiil yíi: «M-Dindaan, fī-mi.» ³¹Kpalaayee ní Yeesu tānti u-ɲal ki cúú-u ní ki bí-u yíi: «A-fookiiu pāti, ba pu ní a faɲkí?»

³²Ní bi-liitil kó buɲalimbun, ní kubuɲu ɲmíl. ³³Bin nín ká buɲalimbunee gbāań Yeesu nimbiin ki bí-u yíi: «Ibaamɔn, a lafun sá Unimbɔti Jipɔɔn.»

Yeesu cáan bibunliibi

Geeneesareeti

(Kpèè Maar 6.53-56)

³⁴Bi dūti dimɔɔl ki bāń Geeneesareeti tiɲki jandi dibee ní ki kpákati. ³⁵Niin yab kpáaa bēē Yeesu, ní ki nākań bi tükü ajan kɔkɔ nib, ní bi yōońńi bibunliibi kɔkɔ ki cáan u-cee ³⁶ki mēē-u yíi ú yànti bí

gbēē u-bɔkutijúti kpaɲkpam, ní bin kɔkɔ lafun gbēēyee pɔkí.

Juuda yab yaajakoobiling

(Kpèè Maar 7.1-23)

15 ¹Fariisab nì bimaradakaliibi biba nyánní Jeerusaleem ki dómiń Yeesu cee ní ki bālifi-u yíi: ²«Ba pu ní a-boonnooliibi kaa nóo ti-yaajakoobiling ní? Kun puee baa fntí bi-ɲalii kí wàatí ní kí nín jī tijn, kii ti-koobiling nín sá puee.» ³Ní Yeesu kí-bi yíi: «Kin nimbi fàa, ni nín nóo ni-yaajakoobiling ki yinti Unimbɔti marabee! ⁴Unimbɔti bí yíi: «Á nín tó a-baa nì a-na, > ní ki gíti bí yíi: «Un di yaa sòon ki bíil u-baa kii u-nee máań bí kpɔ-u.» ⁵Ama ní nimbi dáká binib yíi a ɲūń kí tükü a-baa áa a-na yíi: «M nín bāa láa tī-si tiɲyee m dūu ɲá Unimbɔti saraa. > ⁶A yaa gíti dáa lī mimmee, an kaa ti sá á tūtun a-baa. Ni nín ɲaań pu ki kpiti Unimbɔti bati ki ɲaań min ni-naanjab dákēe dee. ⁷Mpoonnyoondambi! Unimbɔti bɔnaatiliu Yeesaya nín sòon ni-pu miɲyee sá ibaamɔn. U nín lī yíi:

⁸ < Unimbɔti bí yíi: Binib nee nyóɲkí-mi nì bi-nyɔmmu fám ní, bi-pɔbiling dátiiń-mi.

⁹ Bi jáam-mi fám ní, kun puee tin binib náanee ní bi dáká, ní ki cáa yíi man marab. > »

Tin kóntí unil tijókondee

¹⁰Míń boonee ní Yeesu yíiń kuni-paauee u-cee ní ki bí-bi yíi: «Ní pílifi

kí gbíl tibɔti nee taapu tiɲan. ¹¹An kaa sá tin di kòd unil nyókonee di kóntí-u tijókondi Unimbɔti nimbiin, ama an sá tin nyēē unil nyókonee di kóntí-u tijókondi.»

¹²Niinee, u-boonnooliibi sútiín ki bí-u yíi: «Aa nyí yíi tibɔti tin a bàa sòonee wūń Fariisabaaa?» ¹³Ní Yeesu bí yíi: «Busubu bun kamaa ní m-Baa un bí yilpuee kaa cóońee, bi láa dáa fükü-bu kí fá ní. ¹⁴Yántimaan-bi. Bi sá bijɔfub ní ki dātí bijɔfub: uɲɔfu yaa dātí uɲɔfuee, see bi-liitil ń líti mboon.» ¹⁵Ní Peetroo bí-u yíi: «Tükü-ti dilanɲkpandi din a bàa gāyee taapu.» ¹⁶Ní Yeesu bí-u yíi: «Ni mun kaa láa cáa iciin níi? ¹⁷Naa nyí yíi tin kɔkɔ kòd unil nyókonee cá u-poon, ní boonee ú cúú sántáa? ¹⁸Ama tin nyēē kinyókonee nyēē unil pɔbiling ní, an di kóntí unil tijókondi Unimbɔti nimbiin, ¹⁹kun puee unil pɔbiling ní ilandakɔkpiti kɔkɔ nyēē: nnikpaakoon, bininjab nì binimpoobi laakpaati, binaacimpɔmbi nì bisapɔmbi jókanti, bunaayubu, abɔgaan, asiibil. ²⁰Tin kóntí unil tijókondi Unimbɔti nimbiinee dee. An yaa sá á jī tijn kaa fntí a-ɲalii kii akoobil nín sá puee, an kaa kóntí-si tijókondi Unimbɔti nimbiin.»

Ukanaannimpu ubɔ fookiiu

(Kpèè Maar 7.24-30)

²¹Boonee, Yeesu yíki niin ki nín cá Tiir nì Siidɔn watil pú. ²²Ukanaannimpu ubɔ nín nyánní niin pú ki dómiń ní ki fáa mbiil yíi: «Ukpil, Daafiidi naantiiu, sɔ m-saai! Di sá

^P 14.20 Dūú ɲmànti nì 2 Bib 4.42-44.

^r 14.34 Kpèè Maar 6.53.

^s 15.2 Dūú ɲmànti nì Luuki 11.38.

^t 15.4 Kpèè Disa 20.21 nì Ditee 5.16, Disa 21.17 nì Akoo 20.9.

^u 15.9 Yees 29.13.

arasinii ubo ká m-bisal pu ki páb-u ñkpitim pu.» ²³Ama ní Yeesu kaa pée gātì-u tiba, ní u-boonnooliibi dómín ki gbāam-u yii: «Jà unimpu nee, di sá u pá ti-boon ki tátí kaa gbèentí.» ²⁴Ní Yeesu kíf yii: «Bi túnní-mi Isirayeel yab bin wánkì kii ipiiyee ñmaníjma cee ní.» ²⁵Ama ní unimpuee dómín ki gbāam u-nimbiin ní ki bí yii: «Ukpil, jòon-mi!» ²⁶Ní Yeesu lī yii: «An kaa máam bí dū mbiyaamu jinti kí tī mbobiyaamu.» ²⁷Ní unimpuee bí yii: «Tijman Ukpil, ama nì mīn kókóee, mbobiyaamu dindambi yaa bí jīnee, mbobiyaamu mun tòó igbasigbasi in lítée ní ki jīn.» ²⁸Niinee ní Yeesu bí yii: «Unimpu nee, a-fookiiu wīkēeee! A nín là puee, án gá mīn kí tī-si.» Niin niin ní u-bisalee pókì.

Yeesu cáam bibunliibi tikpil

²⁹Yeesu yíkì niinee ní ki búnti Galiilee mōogbandi, ní ki cūti jóm dijool diba pu ki kāl. ³⁰Kunipaaun nín dómín u-cee ki yōonni bin tà bi-taangi puee nì bin wōbee, nì bijofub, nì bimōomiimbi, nì bibunliibi biba mun tikpil, ní bi cáam-bi ki bíl u-nimbiin, ní u cáam bi-kókó. ³¹An nín gá kunipaauee maamaaci bi nín ká bimōomiimbi sòon, bin wōbee pókì, bitaakpalfub kīn ki cōom tījan, ní bijofub mun wálee puee, ní bi bíl pàkà Isirayeel Nimbotiu.

Yeesu kpīn binib kutukub binaa

(Kpèè Maar 8.1-10)

³²Yeesu yīn u-boonnooliibi, ki bí-bi yii: «Nnibiiim nee gbí-mi falaa: di

sá iwiin ita sèe nee bi nín bí m-cee, kaa cáam tiba kí jēe. Maa là kí jà-bi bí nīn kùn nì ñkùm, bi-wunti í tin yōtī nsanni.» ³³Ní u-boonnooliibi bí-u yii: «Kin, la ní ti làá nín kánní tijin kuteeu nee nì kí kpīn nnibiiim min bí nee dee?» ³⁴Ní Yeesu fātì bālifi-bi yii: «Kpōnɔɔ biɔa ní nì cáam ní?» Ní bi kíf-u yii: «Biluli, nì njoŋkaan̄kaamu.» ³⁵Niinee ní u bí samaayee kókó í kāl taapu, ³⁶ní ki fōo kpōnɔɔ bilulee nì ijōmee, ki jáam Unimbōti an pu, ní ki gífi gífi ki tī u-boonnooliibi yākatì kunipaauee. ³⁷Ní bāa gma jín ki díkí, ní bi kōon agin ñin nín kīnee ki gbēen tikabiti tiluli. ³⁸Bin nín jín tijikaal gbantee nyān bininjab kutukub binaa, baa kām binimpoobi nì mbiyaamu. ³⁹Bi jín ki dóyee, ní Yeesu yānti kunipaauee nín kùn ní u kó bujalimbu u nì u-boonnooliibi búnti Magadan watil pú.

Fariisab nì Sadusab nyàam maamaacib

(Kpèè Maar 8.11-13, Luuki 12.54-56)

16 ¹Fariisab nì Sadusab dómín Yeesu cee kí píl-u tibōti ní ki bí-u yii ú gá maamaaci ubo kí dākā-bi yii Unimbōti bí u-cee. ²Ní Yeesu kíf-bi yii: «Kujoouee, nì lī yii: < Kutagbōɔɔ láá nīn gān, kun puee atagban gmal mmam. > ³Ní kutaafaauee nì lī yii: < Utaa láá nì dīn kun puee atagban bí gūngum. > Nì nyí kutaa bimbim mīn, ní kaa gūn kí bée tidaandi tin Unimbōti bí gāam iyunti in bí nee poonee^w. ⁴Wanee nib binikpitib bin kaa yú deede nì Unimbōtee bālifi yii m gá kudaan̄ɔɔ kubo kí

dākā-bi. Baa láa ká kudaan̄ɔɔ kubo asee kun náam nì Yoona yókóee!^y U lī mimmee ní ki yānti-bi ki búnti.

Ní taa fōo Fariisab nì Sadusab dākatam

(Kpèè Maar 8.14-21)

⁵U-boonnooliibi nín dūti dimōogbandee, bi sūnti kaa kpāam̄n kpōnɔɔ. ⁶Ní Yeesu bí-bi yii: «Ní nīn nyí nì ni-ba nì Fariisab nì Sadusab kpōnɔɔnyókóɔ pu.» ⁷Ní u-boonnooliibi bí dākāfi bi-ban yii: «Tí nín kaa kalin kpāam̄n kpōnɔɔbee pu ní u lī mimmāa?» ⁸Yeesu bēe bi-landókó, ní ki lī-bi yii: «Ba pu ní nì bí dākāfi ni-ban nì nín kaa gūbīn kpōnɔɔbee pu? Ba pu ní ni-fookiiu kaa náam mīn? ⁹Nín dīn naa láa gbil taapu^o? Naa téetí kpōnɔɔ biɔmoo bin m gífi ki tī binib kutukub biɔmoo gmoó ki díkí áli nì tōo bin kīnee tikabiti saalaa nì tileeee? ¹⁰Áa naa téetí kpōnɔɔ biluli bin m gífi ki tī binib kutukub binaa gmoó ki díkēe? Tikabiti tija ní nì nín tōo bin kīnee ní? ¹¹Ba pu ní m nín bí-ni yii ní nīn nyīn ni-ba nì Fariisab nì Sadusab kpōnɔɔnyókóɔ puee, naa bēe yii an kaa sá kpōnɔɔ pu ní m sōon ní?

¹²Niinee ní u-boonnooliibi nín bēe yii waa nín bí sōon nì bi ñkpōnɔɔnyókó pu, ama Fariisab nì Sadusab dākatam pu ní u nín bí sōon.

Peetoo lī yii Yeesu di sá Meesiya

(Kpèè Maar 8.27-30, Luuki 9.18-21)

¹³Ní Yeesu nì u-boonnooliibi búnti Seesaaree Fiiliipi tīnki watil pú.

^y 16.4 Dūú gman̄tì nì 12.39-40.

^a 16.18 Dūú gman̄tì nì Eef 2.20.

^b 16.19 Dūú gman̄tì nì 18.18, Yoow 20.23.

Bi cée, ní u bālifi-bi yii: «Binib lī man Kinibiki pu yii m sá gma ní?» ¹⁴Ní bi kíf-u yii: «Biba bí yii a sá Yoowaneesi un fūl binib Unimbōti nyimee, ní biba mun bí yii a sá Unimbōti bōnaatiliu Eelii, ní biba mun bí yii sii di sá Yeereemii áa Unimbōti bōnaatiliibi kansikin ubo.» ¹⁵Ní Yeesu bālifi-bi yii: «Kin nimbi fāa, gma ní nimbi nyí yii m sá ní?» ¹⁶Ní Siimōn Peetoo kíf-u yii: «Sii di sá Meesiya, ki sá Unimbōti un bí diman̄falinee Jipōon.» ¹⁷Ní Yeesu bí-u yii: «Siimōn, Yoowaneesi jipōon, a bí mmōnni! Di sá yii an kaa sá unil di lēe an baamōɔɔyí ki dākā-si, an sá m-Baa un bí yilpuee di dākā-si. ¹⁸Man tūkù-si yii: sii di sá Peetoo, ditan̄kpakpaandi nee pu ní m láa mā m-nikitil kí tókō^a, ní ñkúm nì mi-pōɔɔyí láa nyāfīn kí gúl, kaa láa gma kí gá-dì tiba. ¹⁹M láa dū Unimbōti Beel saafiibi kí tī-si, ní a yaa sōon ki sīn pu taapu dooyee, mīn ní an sōon ki sīn yilpu mun^b.»

²⁰Yeesu lī mīn ki dóyee, ní ki bí u-boonnooliibi yii bí taa pée tūkù bāa ubo yii ūn di sá Meesiya.

Yeesu sōon u-kúm nì u-fikititam pu

(Kpèè Maar 8.31-9.1, Luuki 9.22-27)

²¹Ŋyunti gbantee ní Yeesu kí ki sōon ki cántí u-boonnooliibi yii: «An sá yii m cū Jeerusalem, bitindan̄kpilib nì bisaraan̄kpilib nì bimaradakaliibi í sām-mi tikpil, ní kí kpō-mi, winta dalee, ní m fikitì.» ²²Ní Peetoo cáam-u ki kākati

^w 16.3 Tigbōn tiba poonee, Yeesu bōti tin u sōon B. 2 nì 3 poonee kaa bí.

ŋkpaanceeti ki wòñ-u yii: «Ukpil, Unimbɔti ń cùnnì mbusu ndan! An kaa làá bàñ-si mín.» ²³Ní Yeesu fàtìñ Peetroo pu ní ki bí-u yii: «Sii un cáá Sitaan landɔkɔŋuee, sùtí niin kí wàatí-mi. A sá-mi kisugin ní nsan pu. Saa dákafi Unimbɔti yam, a dákafi nniyaamin ní.»

²⁴Niinee ní Yeesu tükü u-boonnooliibi yii: «Un yaa là kí nótó-mee ń fá ùñ u-ba nín là puee, kí yòñ u-dɔ-puntikaŋu kí nín nótó-mi. ²⁵Kun puee un di yaa là kí fī u-manfalee làá dāá lántí-dì, ama un di yaa fá u-manfal man puee di làá dāá fī-dì. ²⁶Unil, a yaa jín duulinya nee kɔkɔ ní ki yaa fá a-naŋkee, ba ní a páatí? Ba ní a ŋùñ kí dūú pà kí fī a-ba? ²⁷Man Kinibiki làá dāñ nì m-Baa Unimbɔti nyooti, ní m-tuunyi dāa nótó-mi, ní m dāá pà bāá ŋma nì u-tundi nín sá puee^c. ²⁸Ibaamɔn ní m tükü-ni, biba bí ni-kansikin doo kaa làá kpú ní kí ká man Kinibiki ń dāñ kii ubotee.»

Unimbɔti lī yii Yeesu sá u-Jipɔɔn

(Kpèè Maar 9.2-13, Luuki 9.28-36)

17 ¹Iwiin iluu boonee, Yeesu yòñ Peetroo nì Yakubu nì Yoowaneesi un sá Yakubu naalee ki cáá-bi ki kpòotì ŋkpaanceeti dijoo-fɔkɔl diba pu, ²ní ki cúú u-ba ki kpántì bi-nimbiin, ní u-nimbiin kíñ ki jìl pàlpal kii ŋwiiñee, ní u-wam-peenkaati píil bóiii kii ŋwalifee^d. ³Niinee ní u-kpambaliŋ kpēyee Mooyiisi nì Eelii di sí bi nì Yeesu

sòñee. ⁴Bi ká mimmee, ní Peetroo tükü Yeesu yii: «M-Dindaan, an ŋāñ tí nīn bí doo! A yaa là m làá gāa tibīn tita, sii kubɔ, Mooyiisi kubɔ, Eelii mun kubɔ.» ⁵U bí sòñ mimmee, ní ditagbandi diba dómīñ ki bīñ bi-pu ki jìl pàlpal, ní bi gbìl Unimbɔti sòññí ditagbandee ní yii: «Un bí nee di sá man Jipɔɔn un m nēēñ tiŋanee, u-pu ní m-pɔbil sòm. Ní pīlifimaan-u.» ⁶U-boonnooliibi nín gbìl an sòññí mimmee ní bi fāŋkì tikpil ki lītí dicincibil, ⁷ama ní Yeesu sùtí ki pīl-bi, ní ki gbēē-bi ki bí yii: «Yíkimaan, taa fāŋkimaan!» ⁸Bi wáañ ki kpēyee ní kaa ti ká bin kíñee, see Yeesu baba. ⁹Ŋyunti ŋun bi fātū kpákatiñ dijool puee, Yeesu kpáafi-bi yii: «Ní taa māafi bāa ubɔ tin ni kée kí nīn cí ŋyunti ŋun man Kinibiki làá fikitì ditāŋkpiilinee.»

¹⁰Ní u-boonnooliibi bālifi-u yii: «Ba pu ní bimaradakaliibi bí yii Eelii di māañ kí péé kí dāñ kí wàatí níee?» ¹¹Ní Yeesu fātū kí-bi yii: «Ibaamɔn, Eelii di māañ kí péé kí dāñ kí bóntí tikɔkɔ. ¹²Ama m tükü-ni yii Eelii dómīñ dooooyee ní binib kaa bēē-u, ki ŋá-u bi nín là puee. Mīn mbaantiim ní bi làá tí sàañ man Kinibiki mun.»

¹³Niinee ní u-boonnooliibi bēē yii Yoowaneesi un fūl binib Unimbɔti nyimee pu ní u lì.

Yeesu cáañ ubimbidaaŋ ubɔ

(Kpèè Maar 9.14-29, Luuki 9.37-43)

¹⁴Bi bàñ ki ŋmāntiñ kunipaauee, ní uninja ubɔ dómīñ Yeesu cee ní

Yeesu pāñ kunimbɔtidii lampoou

ki gbāañ u-nimbiin, ¹⁵ki bí-u yii: «Ukpil, sō m-jipɔɔn saai! U bñ abimbil ní ki sàañ tikpil. An pēe líikí-u ní múl mul, ŋyunti ŋubɔee ŋŋmin, ŋyunti ŋubɔ muee nnyimin. ¹⁶Ní m bàà cáañ-u a-boonnooliibi cee, ní baa ŋún ki cáañ-u.» ¹⁷Ní Yeesu bí yii: «Óo binib nee, naa cáá fookii ki gáatí! Kí dāá sāa ŋyunti ŋulɔŋu ní m bàà dūú kāl ni-cee? M làá nīn jīñ ni-pu kimɔtíi kí tin sāa ŋyunti ŋulɔŋu ní? Cáaŋmaan-mi kibikee doo.» ¹⁸Ní Yeesu kpātí arasinii un ká ki-puee pu, ní u nyáñ, ní kibikee pɔkɔl dicilpu niin.

¹⁹Niinee ní Yeesu boonnooliibi dómīñ u-cee bi-ŋmaniŋma ki bālifi-u yii: «Ba pu ní timbi kaa ŋún ki jīñ arasinii gbanti?» ²⁰Ní Yeesu kí-bi yii: «Di sá yii ni-fookiū un ni cáá Unimbɔti puee di pátí. Ibaamɔn ní m tükü-ni, ni-fookiū yaa bàà náañ ki bàñ kii dijɔŋɔmbilee, ni bàà ŋūñ kí tükü dijool nee yii: <Yíkì laakin a bí nee kí nīn cá lapu doo!> Ní dí bàà lafun kpìkití. Tiba kaa bàà ŋūñ kí nīn pɔɔ ki tī-ni. [²¹An yaa kaa sá nì ŋwimmeem^f nì dinyɔɔboobil, ubɔ kaa ŋūñ kí jà arasinii bi nee jutiibi.]»

Yeesu gíti sòñ u-kúm nì u-fikititam pu

(Kpèè Maar 9.30-32, Luuki 9.43-45)

²²Dalba Yeesu nì u-boonnooliibi kpáfí ki bí Galiileeyee, ní u tükü-bi yii: «Bi làá cúú man Kinibiki kí tī binib, bí kpò-mi. ²³Ama ní winta dalee m fikití.» Niinee, an kó-bi kunimbaau tikpil.

^f 17.21 Tigbɔn tiba poonee, bi lī yii: «An yaa kaa sá nì ŋwimmeem nì dinyɔɔboobil...
^g 17.24 Kpèè Disa 30.11-16.

²⁴Yeesu nì u-boonnooliibi nín bàñ Kapeernayumee, bin nín fòol kunimbɔtidii lampoouee dómīñ Peetroo cee ní ki bālifi-u yii: «Ni-kpiliu kaa pà kunimbɔtidii lampoou níi?» ²⁵Ní Peetroo kí-bi yii: «U pà.» Ŋyunti ŋun Peetroo kóon kudiin kpalaayee, ní Yeesu bí-u yii: «Siimɔn, a dákafi yii ba? Bilab di pà fɔtiku nì lampoo ki tì duulinya bɔtiibi ní? Bitindambaaa, binicambi ní?» ²⁶Ní u kí-u yii: «Binicambi.» Ní Yeesu bí-u yii: «Mimmee, bitindambi kaa pà dee. ²⁷Ama timbi kaa là kí bàkañ binib gbanti, mīn puee, nīn cá dimɔlin kí tō njɔmpiin. Ujɔmpeepeekaa un a làá cúúyee, á tábití u-nyɔkɔ, a làá ká animbil ŋin làá ŋmāntí binib bili lampoouee. Cáañ animbilee kí pà man nì sii yil pu.»

Ŋma di sá ukpaan ní?

(Kpèè Maar 9.33-37, Luuki 9.46-48)

18 ¹Ŋyunti gbantee ní Yeesu boonnooliibi dómīñ u-cee ki bālifi-u yii: «Ŋma di sá ukpaan Unimbɔti Beelin ní?» ²Ní u yíñ kibi-yaawaai kiba ki yòñ bi-nimbiin, ³ní ki bí-bi yii: «Ibaamɔn ní m tükü-ni, ni yaa kaa kpántí ni-bimbim ki ŋá kii mbiyaamuee, ni kpá kí kó Unimbɔti Beelin. ⁴Un sá ukpaan Unimbɔti Beelinee di sá un di sintiñ u-ba ki kpántí kii kibikee. ⁵Un kamaa yaa fōo kibiyaawaai kiba kii kíñee juti man puee, udaan fōo man dee.»

^c 16.27 Dūú ŋmāntí nì Ilan 62.13, Room 2.6.

^d 17.2 Dūú ŋmāntí nì 2 Peet 1.16-18.

^{ee} 17.10 Dūú ŋmāntí nì Mala 3.23.

Unil n n̄n nyín u-ba n̄ ikpiti

(Kpèè Maar 9.42-48, Luuki 17.1-2)

⁶«Ama un di yaa yānti mbiyaamu mun fōō-mi ki kífí nee kansikin kiba ná ikpítee, an sɔ́ bí dū kunakpaan̄gu kí kúl udaan neen kí cáá-u kí tɔ́ tɔ́nkun ú múl taapu taapu. ⁷Mbusu bí duulinya pu, kun puee tiwan tikpil yānti binib náan̄ ikpiti. Tin yānti binib náan̄ ikpítee láa n̄n pée bí ní. Ama mbusu bí ki tī un pu ní án láa dīnee.

⁸«An yaa sá a-ɲal kii a-taal di yaa láa yānti á ná ikpítee, gūtíí fá kí wātí a-ba! Á kó diman̄fal din kaa kúntée ni n̄n ditaagindi kii diɲan̄gindi sɔ́ n̄n a-ɲalii liitil n̄n a-taan̄ji liitil n̄n n̄n bí, bí cáá-si kí tɔ́ ɲɲmi ɲun kaa kúu jaanjaanee ni. ⁹An yaa ti sá a-nimbil di yaa láa yānti á ná ikpítee, á lúkutí-dì kí fá. Á kó diman̄fal din kaa kúntée ni n̄n dinimbil dibee sɔ́n̄ a-nimbiliɲ liitil n̄n n̄n ká, bí cáá-si kí tɔ́ ɲɲmi ɲun kaa kúu jaanjaanee ni.»

Dipibil din wán̄kì bi fātii kée b̄ti

(Kpèè Luuki 15.3-7)

¹⁰«Ní n̄n nyín n̄n-ba kí taa kpèè mbiyaamu nee kansikin kiba fám. M tükù-ni ibaam̄n ní yii ituun in kpèè-muee bí m-Baa un bí yilpuee nimbiin ɲyunti sá kamaa. [¹¹Di sá yii man Kinibiki dómín kí fī bin n̄n wán̄kèe ní^{gb}.]

¹²«Ni dākafī yii ba? Unil yaa cáá ipii dilaataal, ní ubo wán̄kì i-kansikinee, waa yānti ubo kpá

dilaataal in kínee ajoin pu kupi-kpaaun kí cūú nyāabiñ ubo un wán̄kèeee? ¹³M tükù-ni yii, u yaa tin ká-uee, u-boti mɔ́kíñ-u kí jītín ubo kpá dilaataal in kaa wán̄kèe b̄ti. ¹⁴Mín mbaantiim ní ni-Baa un bí yilpuee kaa là mbiyaamu nee kansikin báa kiba n̄ wán̄kì.»

Ŋān̄kì sii n̄n a-nabiki kansikin

(Luuki 17.3)

¹⁵«A-nabiki yaa yīntiñ-see, cū u-cee kí dākà-u min ní u ɲá-si an kaa kítèe sii n̄n u ɲman̄ɲma. U yaa gbīl ki tīñ-see, mimmee, a ɲún ki gīñn̄i a-nabiki nsamm̄ntin dee. ¹⁶Ama u yaa yīl, kaa gbilīñ-see, á kpáan̄ unil ubo kii bili kí cū u-cee, án nín láa ɲá pu binib bili kii bita n̄n ká kí ɲmā kí sòon̄ min udaan ɲá an kaa kítèe, kii Unimb̄ti gbɔ́n̄ku poon nín lī pueeⁱ. ¹⁷U yaa kaa tí gbīl ki tīñ bi muee, á tükù Unimb̄ti nikitil. U yaa tí yīl, kaa gbilīñ Unimb̄ti nikitilee, ú kpántí a-cee kii unil un kaa nóó Unimb̄tee.»

¹⁸«Ibaam̄n ní m tükù-ni, tin ní ni yaa bóob̄ taapu dooyee, mín ní an bóob̄ yilpu mun^j.

¹⁹«Ibaam̄n ní m tükù-ni, binib bili ni-kansikin yaa kpáfi kinyɔ́kɔ taapu doo ki mēē báa kun̄yee, m-Baa un bí yilpuee láa tī-bi kudɔ́ɲu. ²⁰Di sá yii laakin binib yaa kpáfi bili kii bita man yindi puee, m bí bi-kansikin.»

Ut̄ont̄onli un kaa pūñ ikpítee

²¹Niinee ní Peetroo dómín Yeesu cee ki bālifi-u yii: «Ukpil, m-nabiki

yaa yīntiñ-mi, kí tin sāa m̄ɲa ní an máan̄ m̄ dūú pō-u ní? Kí tin sāa milulaaa?» ²²Ní Yeesu kíí-u yii: «Aayee, an kaa sá miluli, an sá kí tin sāa imun̄ku ita n̄n saalaa miluli pu ní á pō.» ²³An puee, Unimb̄ti Beel náan̄ n̄n kii uboti ubo nín yīñ u-t̄ont̄onliibi bí dāá pà-u bi-pɔ́ɲɲi puee ní. ²⁴U kíí ki bī kàanee, ní bi cáan̄-u u-p̄onliu ubo un cáá-u dip̄on̄di miiliyombi kutukuee. ²⁵Kijapaayee nín kaa n̄n cáá kun ní u láa dūú pèe, ní ukpílee bí yii bí dū u n̄n u-nimp̄uu n̄n u-biyaamu n̄n tin kɔ́kɔ u cááyee kí nyāfi án ɲmā kí bà kunimb̄ɲm̄ii. ²⁶Ní ut̄ont̄onlee tātii gbāan̄ u-kpiliu nimbiin, ki dō kitiɲ ki filim̄ ki gbāan̄-u yii: «Á jī kim̄t̄ii! M láa dāá pà-si kɔ́kɔ.» ²⁷U nín kaa ɲūn̄ kí pà puee ní u-kpiliu sūn̄ u-saai ki dū u-p̄on̄di ki pú-u, ní ki bí yii ú n̄n cá. ²⁸«Ut̄ont̄onlee nyānee ní ki dūu tú u-t̄ont̄on̄juti un mun cáá ún̄ dip̄on̄di kutukuee nsan, ní ki cīb̄ ki cúú-u ki ɲmāam̄ u-neen ki bí-u yii <Pà-mi m-nimbiliɲ!> ²⁹Ní u-t̄ont̄on̄jutee gbāan̄ u-nimbiin ní ki gbāan̄-u yii: <Á jī kim̄t̄ii, m láa pà-si.> ³⁰Ama waa kíí see u nín cáá-u ki tó sarka ú pà u-p̄on̄di kɔ́kɔee. ³¹U-t̄ont̄on̄jutiibi nín ká min jítèe, ní an kó bīñ inim̄ɔ́n̄, ní bi cūt̄ii kàan̄ tin jítèe kɔ́kɔ ki tükù bi-kpiliu. ³²Niinee ní bi-kpiliu yīñ ut̄ont̄onlee ní ki bí-u yii: <A sá ut̄on̄fiti ní! A nín gbāan̄-mi puee ní m dū a-p̄on̄di ki pú-si. ³³An kaan̄ máan̄ á sō a-b̄ɔ́ saai kii man nín sūn̄ a-saai pueeee?> ³⁴Ní u-kpiliuee gíi d̄ɲuul, ní ki yānti

bi dū-u ki tó sarkan bí dāal̄ u-tafal áli ú dāá pà u-p̄on̄di kɔ́kɔ kí dóó.»

³⁵Ní Yeesu bí yii: «Mín ní m-Baa un bí yilpuee láa dāá ɲá un kamaa kaa dū u-nabiki kp̄itii ki pú-u n̄n u-p̄obil kɔ́kɔee.»

Unimpu n̄n uninja n̄n taa yàkat̄i t̄obin

(Kpèè Maar 10.1-12, Luuki 16.18)

19 ¹Yeesu dākā an b̄ti ki dóóyee, ní ki yíkì Galiilee t̄ɲkin ki p̄ot̄i Juudee watil, J̄ɔ́dan bun̄gbandi lapu pu. ²Kunipaau n̄n nóó-u ní u cāant̄i bi-weenyi. ³Niinee Fariisab biba dómín u-cee kí p̄íl-u tib̄ti kí kpèè u-nyɔ́kɔn̄ ní ki bālifi-u yii: «Ti-marau pú nsan yii á jà a-nimp̄uu báa tin ní u yaa pée ɲéee?» ⁴Ní Yeesu kíí-bi yii: «Naa kàan̄ Unimb̄ti gbɔ́n̄ku ki ká an nín lī puee níi? Yii ɲkilkaaminee, Unimb̄ti unāanli náan̄ uninja n̄n unimpu ní^k, ní ki bí yii: ⁵<An sá uninja n̄n nyā u-baa n̄n u-na cee ní u n̄n u-nimp̄uu n̄n n̄n bí ní bi-liitil n̄n kpántí unibaanti^{kp}.> ⁶Mimmee, baa ti sá bili, bi ɲá unibaanti dee. Mín puee, unil n̄n taa yàkat̄i tin Unimb̄ti dūu kpáfèe.» ⁷Niinee ní bi bālifi-u yii: «Kin mimmee ba pu ní Mooyiisi n̄n pú nsan yii á ɲmā kugb̄ɲu kun dākà yii a j̄in̄ a-nimp̄uuee kí ɲúbín̄-u ní kí nín jà-u ní^l?> ⁸Ní u kíí-bi yii: «An sá ni-pɔ́ɲgbif̄ɲɲu di yì-tì ní Mooyiisi pú-ni nsan yii ní jà ni-nimpoobi. ɲkilkaaminee an kaa n̄n sá mín. ⁹M tükù-ni yii, sii un cáá unimpu ní an kaa sá ticati tin

^{gb} 18.11 Uyakatikaa nee kaa ká tigb̄ɲkpikil tikpil poon. Kpèè Luuki 19.10.

ⁱ 18.16 Ditee 19.15.

^j 18.18 Dūú ɲm̄ant̄i n̄n 16.19, Yoow 20.23.

^k 19.4 Diny 1.27, 5.2.

^{kp} 19.5 Diny 2.24.

^l 19.7 Kpèè Ditee 24.1, Maat 5.31.

kòóyee, ní a jīn-u ki fātii cáá ubcee, a ná tilaakpaal Unimbóti nimbiin.»

¹⁰Ní u-boonnooliibi bí yii: «An yaa sá mín ní uninja nì u-nimpuu kansikinee, mimmee, a yaa kaa pūti cáá unimpu, an sò dee.» ¹¹Ní u bí-bi yii: «An kaa sá bàà ŋma di ŋūn tibóti nee, see bin an pú bí ŋmēe. ¹²Kun yànti bininjab biba kaa cáab binimpoobee bí tóbin. Bibee, an sá doooo bi-na poon ní baa sá bininjab, ní bi fātii biba, ní biba muee, an sá Unimbóti Beel puee ní bi dū bi-ba ki ná kii baa sá bininjabee. Un yaa ŋūn kí gbīl tibóti nee taapuee n gbīl.»

Yeesu mēē mbiyaamu pu

(Kpèè Maar 10.13-16, Luuki 18.15-17)

¹³Bi nín cáá mbiyaamu Yeesu cee ú dū u-ŋalii kí páaŋ mu-pu kí mēē kí tī-mu, ní u-boonnooliibi bí wòŋ bin cáá-muee. ¹⁴Ní Yeesu bí-bi yii: «Càntīmaan mbiyaamu nee! Yàntīmaan mú dāaŋ m-cee kí taa plīn-mu nsan, kun puee Unimbóti Beel sá kí tī bin náaŋ nì muee ní.» ¹⁵Ní u dū u-ŋalii kí páaŋ mu-pu kí mēē kí tī-mu ní kí búnti.

Ugaaja ubo bōti

(Kpèè Maar 10.17-31, Luuki 18.18-30)

¹⁶Uninja ubo nín dómīn Yeesu cee ní kí bālifi-u yii: «Ukpil, ditummōntiil dilal ní m làá ná ní kí ká dimaŋfal dīn kaa cáá dikúntilee ní?» ¹⁷Ní Yeesu kíf-u yii: «Ba pu ní a bālifi-mi timōntiil pu? Unimbóti baba di sá umōnti. A yaa là kí kó dimaŋfal dīn kaa cáá dikúntilee nee, á nín tó marab.» Ní u fātii bālifi Yeesu yii:

«Marab bilab?» ¹⁸Ní Yeesu bí-u yii: «Taa kpò unil, taa ná tilaakpaal, taa yò, taa mōnti ubo nyòkò pu, ¹⁹kí nín tó a-baa nì a-na, kí nín néen a-juti kii sii a-beem.» ²⁰Ní unaacimpōonee bí-u yii: «M ná mín kòkò, tilati di gíti kín?» ²¹Ní Yeesu kíf-u yii: «A yaa là kí ná min sá páayee, cù kí dū tin kòkò a cááyee kí nyāfi kí dū animbil kí yàkatī bifalaadambi, ní kí tin ká tigaajati Unimbóti cee. A yaa ná mín kí dóoyee ní á dāá nín nóó-mi.» ²²Unaacimpōonee nín gbīl an nyòobundee, ní kunimbaau kó-u ní u búnti soooo, kun puee u nín cáá tigaajati tikpil.

²³Niinee ní Yeesu bí u-boonnooliibi yii: «Ibaamōn ní m tükù-ni, an dāa pōō kí tī ugaaja n kó Unimbóti Beelin. ²⁴M gíti tükù-ni yii, an pòfi kí tī ugutaamu n jīti ujoo buŋŋun kí jīti ugaaja n kó Unimbóti beelin.» ²⁵U-boonnooliibi nín gbīl mimmee, ní bi bākatī tikpil, ní kí bí yii: «Kin, ŋma di nín ŋūn kí ká difiil dee?» ²⁶Ní Yeesu kpēē-bi dímm ní kí bí yii: «An pōō unil, ama Unimbóti ceeyee tikòkò sá sòkómii ní.» ²⁷Niinee ní Peetroo bí-u yii: «Kin, timbi nín yíki kí fá tikòkò nì tikòkò kí nóó-si nee, timbi paati dāa sá ba?» ²⁸Ní Yeesu bí yii: «Ibaamōn ní m tükù-ni duulinya-pōōn un dōŋee nee, man Kinibiki yaa láa kál m-beejal pu nì tinyoolee, nimbi bin nóó-mee mun dāa kál abeejal saalaa nì ali pu ní kí sòŋ Isirayeel naakóti saalaa nì tilee bōti. ²⁹Ní un kamaa yaa yíki kí fá u-diŋŋi nì u-nabiyaamu, nì u-niisalib, nì

u-baa, nì u-na, nì u-biyaamu, nì u-kpaatanti man puee, Unimbóti làá tin pà udaan mín dilaataal pu, ní ú gíti fōō dimaŋfal dīn kaa cáá dikúntilee. ³⁰Ama bisanlintiliibi tikpil dāa kpánti biboompaanliibi, ní biboompaanliibi mun tikpil n kpánti bisanlintiliibi.»

Bukpaadaan ubo nì u-paadambi bōti

20 ¹«Unimbóti Beel náaŋ nì kii bukpaadaan ubo nín nyān kutaafaau pòlpòl kí nyāb bipaadambi bí tó ditundi u-kpaabun puee ní. ²U ká-bee, ní bi sòŋ kí bōnti yii u làá pà-bi ŋwiin ŋubo tundi paati, ní u cáá-bi kí tó u-kpaabun. ³Tikúti tiwa gbánee, u nyān kí ká biba ká kinyōŋin fām kaa bíi tūn diba, ⁴ní u bí-bi yii: <Ni mun, nín cámaan m-kpaabun, m làá dāa pà-ni an nín máaŋ puee.> ⁵Ní bi búnti. Ní bukpaadaan tí nyān tikúti saalaa nì tili, ní kí dāa nyān wiŋkpooti tikúti tita kí ká biba mun. ⁶Kujoou tikúti tiŋmoo watilee, ní u tí nyān kí ká biba ká, ní u bālifi-bi yii: <Ba ná ní doooo kutaafaau nì ká doo fām, kaa bíi tūn diba?> ⁷Ní bi kíf-u yii: <Di sá yii ubo kaa cúú-ti pàa.> Ní u bí yii: <Too, ni mun nín cámaan man kpaabun.>

⁸«Kujoou jóotèe, ní bukpaadaan bí un kpéé u-paadambee yii: <Yíiŋ bipaadambee kí pà-bi bi-paati, kí kílín bin m lúŋkèe kí dāa kátí bin m péeyee.> ⁹Ní bin bi cúú kujoou tikúti tiŋmooyee dómīn, ní bi-kòkò fōō ŋwimmōn paati. ¹⁰Bin bin u péé péé kí cúúyee dākafi yii bín làá fōō tipaal án nín wíki kí jītiŋ bin lúŋki

boonee, ní bi dū ŋwiin ŋubo paati kí tī bàà ŋma. ¹¹Bi nín fōō animbilee, ní bi bí gbùkum ukpilee pu, yii: ¹²<Bin a lúŋkì kí fōō nee, kukúbambaantiu ní bi dū tūn ditundi, ní a pān-bi mbaantiim kii timbi bin kíl doooo kutaafaau kí kún kí gū, ŋwiin pí-tee.> ¹³Ní u fātii kíf bi-kansikin ubo yii: <M-bōō, maa mūul-si. Man nì si kaa sòŋ a kíf yii a làá fōō ŋwiin ŋubo paati níi? ¹⁴Fōō a-nimbiliŋ kí nín cá, m là kí tī ujoollkaa nee kii m nín tī si mun puee ní. ¹⁵Maa cáá nsan kí dū m-nimbiliŋ kí ná m nín là pueeee? Áá, m nín ná un béeyee tiŋanee ní an wù-si ní?> ¹⁶Ní Yeesu gíti lī yii: «Biboompaanliibi làá dāa ná bisanlintiliibi, ní bisanlintiliibi n dāa ná biboompaanliibi.»

Yeesu sòŋ ntataatiim u-kúm nì u-fikititam pu

(Kpèè Maar 10.32-34, Luuki 18.31-34)

¹⁷Ŋyunti ŋun Yeesu làá nín cá Jeerusaleemee ní u yíiŋ u-boonnooliibi saalaa nì bilee ŋkpaanceeti, kí bí-bi yii: ¹⁸«Ni ká Jeerusaleem un ti jóŋ neeyaa, bi làá cúú man Kinibiki kí tī bisaraŋakpilib nì bimaradakaliibi, ní bín n dāa sòŋ m-bōti kí lī yii bí kpò-mi. ¹⁹Bi làá dū-mi kí ŋúbín bin kaa sá Juuda yabee ní bín n bèel-mi kí gbá-mi anaalab, kí kpáá-mi ndòpantikaa pu kí kpò-mi, ní winta dalee m fātíi fikiti.»

Seebeedee jipōmbi mēē Yeesu ipaammōnti

(Kpèè Maar 10.35-45)

²⁰Niinee, Seebeedee jipōmbi na yōŋnì u-jipōmbi kí dómīn Yeesu

^m 19.19 Kpèè Disa 20.12-16, Ditee 5.16-20, Akoo 19.18.

ⁿ 19.28 Dūú ŋmānti nì Dani 7.14.

cee ki gbāaṅ u-nimbiin kí mèè-u tiba. ²¹Ní Yeesu bālifi-u yii: «Ba ní a là?» Ní u bí-u yii: «Ŋyunti ḡun a yaa láa kpánti ubotee, á yànti m-jipɔmbi bili nee ubo ní dāá nīn ká a-ḡaṅgiil pú, un kínee a-ḡaṅgan pú.» ²²Ní Yeesu bí yii: «Naa nyí tin ni mèéyee. Ni ḡuṅ kí nyḡ falaa un man láa nyḡ naaa?» Ní bi kíí-u yii: «Iiín, ti ḡuṅ.» ²³Ní Yeesu kíí-bi yii: «Tiḡman, an lafun sá ní nyḡ falaa gbanti^{ny}, ama an yaa kíṅ ḡaṅgiil nì ḡaṅgan kakaṅu botee, an kaa sá man di pūn an paṅyi. Ipaan gbanti sá ki tī bin pu m-Baa bónti-i ki síínee ní.»

²⁴U-boonnooliibi saalaa bin kínee nín gbīl mimmee, ní bi fōo nna-biyaamu mulee pu diḡuul. ²⁵Niinee ní Yeesu yíí bi-kɔkɔ, ní ki bí-bi yii: «Ni nyí yii atimbun bōtiibi wɔ́b bi-yab, ní binikpaambi tókó bin kínee pu ki dákà-bi bi-pɔḡḡu. ²⁶An kaa máaṅ kí nīn bí mīn nimbi kansikin, ama un yaa là kí nīn sá ukpaan ni-kansikinee, udaan ní ḡiṅ u-ba ni-tɔntɔnliu, ²⁷ní ni-kansikin ubo yaa là kí nīn sá upeepeekaayee, udaan ní nīn sá ni-yumbuu. ²⁸Mīn ní man Kinibiki kaa dómín bí tɔ ditundi kí tī-mi, m dómín kí tɔ atuun kí tī binib ní kí dū m-maḡfal kí pà kí fōo binib tikpil kí líí^u.»

Yeesu cáaṅ bijɔfub bili

(Kpèè Maar 10.46-52, Luuki 18.35-43)

²⁹Ŋyunti ḡun Yeesu bí nyēē Jeeriikoo tiḡkee, dinikitikpaandi

diba nīn nóó-u. ³⁰Bijɔfub bili nīn ká nsan caḡin. Bi gbīl Yeesu bí jītée, ní bi bí tātí yii: «Ukpil, Daafiidi naantiiu, sō ti-saai!» ³¹Ní diniwulee bí wòon-bi yii bí ḡmīlee ní bi mōtī bí tātí mpon yii: «Ukpil, Daafiidi naantiiu, sō ti-saai!» ³²Niinee ní Yeesu sāa ki sīl, ní ki yíí-bi ki bālifi-bi yii: «Ba ní ni là m ḡá kí tī-ni ní?» ³³Ní bi kíí-u yii: «Ukpil, ḡúbití ti-nimbiliḡ.» ³⁴Ní Yeesu sún bi-saai ní ki gbēē bi-nimbiliḡ, kpalaai niinee ní bi wál, ki kíṅ ki nóó-u.

Yeesu kó Jeerusaleem tiḡkin

(Kpèè Maar 11.1-11,

Luuki 19.28-40, Yoow 12.12-19)

21 Ŋyunti ḡun bi tóob Jeeru-saleem ki bān Beetifagee timbiliiki kin bí Ōliifi sufii jool^{gm} caḡinee, ní Yeesu lēē u-boonnooliibi bili ki tú. ²U nīn bí-bi yii: «Nín cámaan kitimbili kin bí ti-nyɔkɔpu nee. Ni yaa bān kpalaayee, ni láa ká kimansalii kiba nì ki-biki gbīn niin. Ní gbintīn-mu kí cáaṅ-mi. ³Ubo yaa bālifi-ni tibee, kíímaan-u yii: <Ti-Dindaan di nyàab-mu,> niinee, udaan láa yànti ní cáaṅ-mu.» ⁴An jítì mīn kí dákà Unimbōti bōnaatiliibi nín nīn lī ki sííṅ puee yii:

⁵«Tùkùmaan Siyɔn tiḡki nib, yii:

Kpèèmaan, ni-bōtiu dōn ni-cee, ki sá unil un mōee.

U ká kimaḡ pu, u kān

dimampɔmbil, kimansalii biki pu^{oo}.»

⁶Ní u-boonnooliibee búnti ki cūti ḡá kii Yeesu nín bí yii bí ḡá miḡyee. ⁷Bi cáaṅ kimansaliiyee nì kimambiki, ní ki dū bi-bɔkutiḡ ki páaṅ mu-pu, ní Yeesu jóm ki kāl. ⁸Ní dinikitilee kansikin binib tikpil kpátí bi-bɔkutiḡ ki bīl nsan pu, ní biba mun gá tikpakpati ki bīl nsan pu⁷. ⁹Ní kunipaaun kun lī Yeesu nyɔkɔpuee nì kun pá u-boonee kūuntí yii: «Oosaana! Daafiidi naantiiu ní ká tinyool! Ti-Dindaan ní bīn un dōon u-yindi puee! Bí nyɔḡki Unimbōti un bí yilpuee^p!»

¹⁰Yeesu nín bān ki kó Jeerusaleemee, ní kitiḡ kɔkɔ fōo ki pí dāmmm, ní binib bālifi yii: «Unil nee sá ḡma ní?» ¹¹Ní kunipaauee kííki yii: «An sá Yeesu Unimbōti bōnaatiliu un sá Naasaareeti Galiilee tiḡkinee.»

Yeesu jīn biwannayafiliibi kunimbōtidiin

(Kpèè Maar 11.15-19,

Luuki 19.45-48, Yoow 2.13-22)

¹²Ní Yeesu kó kunimbōtidiin ki jīn biwannayafiliibi nì bidaliibi kɔkɔ ki nyánti, ní ki lábiti binimbikpanti-liibi teebilib nì binanjinyafiliibi jaliḡ ki cīb, ¹³ní ki bí-bi yii: «An ḡmān Unimbōti gbɔḡku poon yii: <Bi láa dāá nīn yí man diiku ḡwimmeem diiku ní,> ama ní nimbi dū-ku ki kpánti kunaayudii^r.»

¹⁴Niinee ní bijɔfub nì bin tà bi-taṅi puee sútiṅ ki pí-l-u kunimbōtidii poon, ní u cáaṅ-bi. ¹⁵Bisaraṅakpilib

nì bimaradakaliibi nín ká maamaaci tuuḡḡi ḡin Yeesu ḡaaṅee, nì mbiyaamu nín bí kunimbōtidii poon ki tātí yii: «Oosaana! Daafiidi naantiiu ní ká tinyoolee!» ní bi fōo diḡuul, ¹⁶ní ki bí-u yii: «A gbīl bi nín tātí ki lì pueeyaaa, saa gbīl ní?» Ní u kíí-bi yii: «M gbīl! Naa láa pée kaaṅ Unimbōti gbɔḡkun laakin an ḡmān yii: <A yānti mbiyaamu ki kpāaṅ mun dāá bí ḡaaṅee nyɔḡkí-sí^s>?» ¹⁷U lī mimmee, ní ki yānti-bi, ki nyán ki búnti Beetanii ki tin dōon.

Busubu bun kaa lòonee bōti

(Kpèè Maar 11.12-14, 20-26)

¹⁸Ku wúnti kutaafaau, Yeesu fātī gitiṅ kitiḡinee ní ḡkum cúu-u. ¹⁹U kpēēyee ki ká busubu bun bi yī fiigee yú nsan caḡin, ní u pāatì busubuee taapu ki bàà nyàab asubil kí ḡmó, ní ki ká yii an sá tifaal ḡmanḡma ní. Ní u lī busubuee yii: «Sii pée giti kpá kí lòon dibil.» Kpalaa niin ní busubuee kūn. ²⁰U-boonnooliibi ká mimmee ní an ḡá-bi bitii, ní bi bālifi-u yii: «Mana ní busubuee pūti kpāa kūn mīn dicilpuee?» ²¹Ní Yeesu bí-bi yii: «Ibaamōn ní m tükù-ni, ni yaa fōo Unimbōti ki kí mbaamōmin kaa ḡugufēe, an kaa sá min m ḡá busubu nee ḡmanḡma ní ni láa dāá ḡmā kí ḡá. Ni dāa ḡuṅ kí lì gba dijool nee yii: <Á yīkí laakin a yú nee kí cúú jēetí tiḡkun!> ní dí lafun ḡá mīn. ²²Tin kamaa ní ni yaa mēē Unimbōti

^{ny} 20.23 Dūú ḡmānti nì Atuun 12.2.

^u 20.28 Dūú ḡmānti nì 26.28, 1 Tiim 2.6.

^{gm} 21.1 Kpèè Maar 11.1.

^{oo} 21.5 Saka 9.9.

^p 21.8 Dūú ḡmānti nì 2 Bib 9.13.

^r 21.9 Dūú ḡmānti nì Ilan 118.25-26.

^s 21.13 Dūú ḡmānti nì Yees 56.7, Yeer 7.11.

^s 21.16 Ilan 8.3.

ní ki yaa fōō ki kíf yii u làá ná kí tī-nee, ni làá ká kudɔɔu.»

Yeesu pɔɔɔɔ nín nyánní laakiyee

(Maar 11.27-33, Luuki 20.1-8)

²³Yeesu tí kó kunimbɔtidiin ki bíi dàkà binib Unimbɔti botee, ní bisaraaɔakpilib nì Juuda yab kpilib dómín u-cee ki bálifi-u yii: «Nì nsan ɔɔɔɔ pu ní a tūn atuun ɔɔn a tūn nee ní? ɔɔma di pú-si an saɔɔɔ?» ²⁴Ní u bí-bi yii: «Dinyɔɔɔbumbaantiil ní m làá pée bálifi-ni ní kíf-mi kí wàatí, ní ma mun á tükù-ni nì nsan ɔɔn pu ní m ɔɔaán mimmee. ²⁵Yoowaneesi nín fūul binib Unimbɔti nyimee, ɔɔma di tī-u an pɔɔɔɔ ní? Unimbɔtaaa, binib?» Niinee ní bi kíí ki bíi sòon bi-ɔɔmanɔɔma yii: «Tí yaa kíf yii: <An sá Unimbɔti di túnní-u,> u làá wòon-ti yii: <Kin, ba ɔɔ ná ní naa fōō-u ki kíf?> ²⁶Tí yaa tí kíf-u yii: <An sá binib di túnní-uaaa,> ti fàɔkí kunipaau mun, kun puee báa ɔɔma kɔkɔ nyí yii Yoowaneesi sá Unimbɔti bɔnaatiliu ní.» ²⁷Ní bi kíf Yeesu yii: «Taa nyí.» Ní u mun bi yii: «An yaa sée, ma mun kaa làá tükù-ni nì nsan ɔɔn pu ní m ɔɔaán mimmee!»

Binaacimpɔmbi bili bɔti

²⁸Ní Yeesu gíti bí yii: «Ni dàkafi tibɔti nee pu yii ba? Uninja ubɔ di cáá binaacimpɔmbi bili ní ki bí upeepeekaa yii: <M-jipɔɔɔn, á cù kusaau dín kí tɔ ditundi.> ²⁹Ní kibikee yíi ki lī yii: <Maa làá

cù,> ama ní boonee ki dāa kpánti ki-landɔkɔɔu ní ki búnti kusaau. ³⁰Ní u cùtì un kínee cee ní ki lī u mun tibɔbaantiil. Ní ùn kíf-u yii: <M-baa, m làá cù!> ama ní kaa gbóon kusaau. ³¹Binaacimpɔmbee liitil kansikinee, ulɔu di ɔɔ ná min bi-baa lèe?» Ní bi kíf yii: «Upeepeekaa di ɔɔ.» Niinee ní Yeesu bí-bi yii: «Ibaamɔn ní m tükù-ni, bifɔtiliibi nì nnimpulaakpaamu làá lītī ni-nyɔkɔpu kí kó Unimbɔti Beelin. ³²Di sá yii Yoowaneesi dómín ni-cee ki dàkà-ni deede saɔɔu ní naa fōō-u ki kíf, ama ní bifɔtiliibi bin ni kpèe fáme nì nnimpulaakpaamu fōō-u ki kíf. Ni nín ká mimmee boonee naa kpánti ni-landɔkɔi kí fōō-u kí kíf.»

Bipaadaɔkpitib bɔɔmantikaati

(Kpèè Maar 12.1-12, Luuki 20.9-19)

³³Ní Yeesu bí yii: «Gíti pīlifimaan tibɔɔmantikaal nee. Uninja ubɔ di kùñ fiinyi kpaabu. U cóon kunaabakau ki mánti ki tú-bu, ki gbīn mbòó ɔɔn ni u làá nīn ɔɔmāan isufee biligee, ki gāa isupaa bukpaayee kansikin^t, ní ki dū isufee ki tī bipaadambi biba, ní ki búnti nsan. ³⁴Isufee bilij kītitam bānee, ní ukpilee túnní u-tɔntɔnliibi biba u-paadambee cee bí fōō u-jandi kí cáań-u. ³⁵Ní bipaadambee cúú u-tɔntɔnliibee ubɔ ki gbáń ní ki kūu ubɔ mun ní ki yáɔkí utataati ataɔkpee ki kūu. ³⁶Ní bukpaadaanee gíti túnní bitɔntɔnliibi biba bīn wīikín bin u péé péé ki túnnée, ní bipaadambee tí cúú bi mun ki ɔɔ kii bi nín ɔɔ bippeepeekaabee

puee. ³⁷Boonee ní u baasii dū u-jipɔɔɔn ki tú, ki dàkafi yii: <Ún sá m-jipɔɔɔnee, bi làá fàɔkí-u.> ³⁸Ama bipaadambee nín ká u-jipɔɔɔnee páańnee, ní bi bíi lì tɔb cee yii: <Kpèè un làá dāa jī bukpa fool boonee di dōonee! Tí kpɔmań-u kí jī kusaau!> ³⁹Ní bi cúú-u ki nyánti ɔɔkpaabuku ki kūu-u.»

⁴⁰Ní Yeesu bálifi-bi yii: «Mimmee bukpaadaan yaa láa bāanee, u làá ɔɔ-bi mana?» ⁴¹Ní bisaraaɔakpilib nì Fariisab kíf-u yii: «U yaa bāanee, see ú kpɔ binikpitib gbanti nsansaɔkúm ní kí dū u-kpaabu kí tī bipaadambi bin ɔɔyunti yaa bāań, bi làá nīn tīiń-u an subiligee.»

⁴²Ní Yeesu bí-bi yii: «Naa láa pée kaań Unimbɔti gbɔɔkun laakin lī yii:

<Ditaɔkpal din bidimaliibi nín dūu fée,
dín di dāa kpánti ditaɔkpal
din ɔɔb kúdii pɔɔɔuee.

Ti-Dindaan nín ɔɔ tɔɔyee
kaa sá maamaaci ki tī-taaa^u?>

⁴³An pu ní m tükù-ni yii bi làá dāa fōō ni-cee Unimbɔti Beel kí dūu tī ditimbundi din yab làá ɔɔ Unimbɔti lammee. [⁴⁴Un di yaa líti ditaɔkpalee puee làá yāań, ama ní ditaɔkpalee yaa tāb unyee, udaan làá nà ní dúsi dusi^w.]>

⁴⁵Bisaraaɔakpilib nì Fariisab nín gbīl Yeesu bɔɔmantikaati gbantee, ní bi bée yii bīn ní u lì. ⁴⁶Ní bi bíi nyāab nsan ɔɔn bi làá di kí cúú-uee, ama ní ki fàɔkí kunipaau, kun puee báa ɔɔma nyí yii Yeesu sá Unimbɔti bɔnaatiliu ní.

Tinimpucanjin bɔɔmantikaati

(Kpèè Luuki 14.15-24)

22 ¹Ní Yeesu tí dū tibɔɔmanti-kaal nee ki ɔɔmánti ki lī yii: ²«Unimbɔti Beel nín náań nì kunyee sɔ. Ubɔti ubɔ di cáá unimpu ki tī u-jipɔɔɔn ní ki ɔɔ tican kí tī binib, ³ní ki dū u-tɔntɔnliibi ki tú bí cù kí tükù binib bin u yíinee yii bí dāań, ama ní bi yíi kaa dómín. ⁴Ní u gíti dū u-tɔntɔnliibi biba mun ki tú ki bí-bi yii: <Cúu tükúmaan bin m yíinee yii, tijikaal bónti ki dód, m kūu inajaa, ki kūu tiwaɔkuti tin cáá ɔɔkpaamee, an kɔkɔ bónti ki sí! Bí dāań tí jī jijaal.> ⁵Ama bi-kansikin báa ubɔ kaa fátí tó, ní báa ɔɔma búnti u-laɔki: ubɔ búnti u-saaku, ubɔ mun búnti u-bantil, ⁶ní bin kínee cúú bitɔntɔnliibee ki sáań ki kūu. ⁷Ní ubotee fōó diɔuul ní ki dū u-sooɔab ki tú bi cùtī kūu bini-kpɔliibi gbanti ki sē bi-tiɔki mun ɔɔɔmi. ⁸Niinee ní u bí u-tɔntɔnliibi yii: <Tijikaal bónti ki sí dee, ama ní bin m bàa yíinee kaa kítí. ⁹Mín puee nín cámaan isampuyakati pu kí nīn yíiń bin kɔkɔ ní ni yaa pée kée bí dāań kí jī.> ¹⁰Ní bitɔntɔnliibee nyáń isantaan pu ki kpáfi bin kɔkɔ bi kée, bikpitib nì bimɔntiibi kɔkɔ, ní ki cáań-bi ki gbéeń kúdii. ¹¹«Ubotee kó kí kpèè bin u yíinee, ki dūu ká kijapaai kiba kín kaa pē jijaal bɔkutil dín bin béeyee pē ki dómín tinimpucan jijaaliuee. ¹²Ní u bálifi-u yii: <M-bɔɔ, ba ɔɔ ná ní a kónní doo kaa pē diɔɔaa-bɔkutil?> Ní kijapaayee ká ki ɔɔmí. ¹³Niinee ní ubɔti bí u-tɔntɔnliibi yii:

^t 21.33 Dūu ɔɔmánti nì Yees 5.1-2.

^u 21.42 Ilan 118.22-23.

^w 21.44 Uyakatikaa nee kaa bí tigbɔɔkpikil tikpil poon. Kpèè 20.18.

<Bóobmaan u-taangi nì u-ŋalii iŋmii kí dū-u kí t̄s mm̄ŋki dibɔmbɔndin. Niin ní u làá s̄s u-nyinḡi n̄ n̄n ḡa tɔb k̄akaka.> ¹⁴Di s̄a yii bi yíin kunipaau, ama ní ki lúti fiii.»

Bi b̄alifi Yeesu yii bí p̄a lampoooo?

(Kp̄è Maar 12.13-17, Luuki 20.20-26)

¹⁵Niinee Fariisab cūti ki s̄oñ ki b̄ont̄i bi n̄n làá d̄i min kí dū tib̄oti kí p̄il̄ Yeesu ú s̄oñ bí ŋm̄a kí cúú-uee. ¹⁶Ní bi dū bi-yab biba n̄ Eeroodi yab ki tú bí d̄ā b̄alifi-u yii: «Ukpil, ti nyí yii sii di s̄oñ ibaam̄n ní ki d̄ak̄a min ní Unimb̄oti là unil n̄ n̄n b̄ee, kaa f̄anḡki binib n̄n d̄ak̄afi puee, kaa f̄at̄i t̄s b̄āa udaan yaa s̄a ŋyee. ¹⁷Mimmee á t̄uk̄u-ti sii n̄n d̄ak̄afi tib̄oti nee pu miŋyee. Ti-marau p̄u-ti n̄san t̄i p̄a lampoo kí t̄i Room ḡominau Seesaaraaa, an kaa p̄ú?» ¹⁸Ama ní Yeesu b̄ee bi-land̄ok̄ok̄pitii, ní ki bí-bi yii: «Ipoonnyoondambi, ba pu ní n̄ p̄il̄-mi tib̄oti kí kp̄è m-nyok̄on m̄in? ¹⁹D̄ak̄amaan-mi

animbil ŋin bi cáa p̄a lampoooyee.» Ní bi l̄ee animbil ki d̄ak̄a-u. ²⁰Ní u b̄alifi-bi yii: «Ŋma yil n̄ u-yindi di náka animbil pu na?» ²¹Ní bi kí-u yii: «An s̄a Room ḡominau Seesaar.» Ní Yeesu bí-bi yii: «Dūmaan tin ḡomina ȳee kí t̄i ḡomina, kí dū Unimb̄oti mun yati kí t̄i Unimb̄oti!» ²²Bi n̄n gb̄il an b̄otee ní bi b̄akat̄i s̄eeee, ní ki ȳant̄i-u ki búnt̄i.

Bi b̄alifi Yeesu difik̄itil b̄oti

(Kp̄è Maar 12.18-27, Luuki 20.27-40)

²³Ŋwimbaanti gbantee, Sadusab biba mun d̄om̄in̄ Yeesu cee. B̄in di s̄a dinik̄itil din l̄i yii difik̄itil kaa b̄ee. Bi b̄alifi Yeesu yii: ²⁴«Ukpil, Mooyiisi bí yii: <Ubo yaa kp̄i, kaa m̄al̄ mbiyaamu, u-nabiki n̄ f̄o ukpiipu kí m̄al̄ kí t̄eeñ u-nabiki kin kp̄i yee yil̄.> ²⁵Kun pu ti b̄alif̄ee di s̄a nnabiyaamu mululi n̄n bí ti-kansikin. Upeepeekaa cáa unimpu ní ki kp̄i ki ȳant̄i unimpuee, kaa m̄al̄ kibiki, ní u-naal f̄o ukpiipu. ²⁶M̄in mbaantiim uliliitee kp̄i, kaa cáa kibiki, ní utataati mun f̄o ukpiipu ní ki mun kp̄i. Bi p̄ee f̄ool ukpiipuee m̄in ní ki tin s̄ā ululuúti ní u mun kp̄i. ²⁷Boonee ní unimpuee mun d̄ā dūu kp̄i. ²⁸Difik̄itil dalee, nnabiyaamu mululee kansikinee, ŋma di d̄ā ȳi unimpu dee? Kun puee bi-k̄ok̄ p̄ee cáa-u ki k̄a.»

²⁹Ní Yeesu kí-bi yii: «Ni bí diȳintil p̄on ní nee, kun puee naa nyí Unimb̄oti gb̄ŋku p̄on b̄otaa, kaa nyí Unimb̄oti p̄ŋgu mun. ³⁰Di s̄a yii, binib yaa láa fik̄it̄ee, dinimpucaal

Room nimbiliŋ (22.20)

^y 22.23 Dūú ŋm̄ant̄i n̄ Atuun 23.8.

^a 22.24 Kp̄è Ditee 25.5-6.

n̄ dicam̄ndi d̄ā ḡiti kp̄a, b̄āa ŋma d̄ā bí kii Unimb̄oti tuuŋyi n̄n bí pu yilpuee ní. ³¹An yaa k̄in bitan̄kp̄iibi fikititamee, naa láa p̄ee k̄aān ki k̄a Unimb̄oti n̄n s̄oñ n̄n pueeee? U bí yii: ³²<Man di s̄a Abraam Nimb̄otiu, ki s̄a Isaaki Nimb̄otiu, ki s̄a Jaak̄ob mun Nimb̄otiu^b.> Unimb̄oti yaa bí yii u s̄a bin kp̄i yee Nimb̄otiuee, mimmee an d̄ak̄a yii ūñ ceeyee, b̄in k̄ok̄ kaa kp̄i dee.» ³³Kunipaau kun n̄n b̄i p̄ilif̄in̄-uee n̄n b̄akat̄i n̄n u-d̄akatam.

Mara un s̄a ukpaanee b̄oti

(Kp̄è Maar 12.28-34, Luuki 10.25-28)

³⁴Fariisab n̄n gb̄il yii Yeesu s̄oñ ki l̄i Sadusabee ní b̄in kp̄afi, ³⁵ní bi-kansikin umaradakai ubo là kí p̄il̄ Yeesu tib̄oti kí kp̄è u-nyok̄onee ní ki b̄alifi-u yii: ³⁶«Ukpil, marab k̄ok̄ kansikinee, ul̄u di s̄a ukpaan ní?»

³⁷Ní Yeesu kí-u yii: «Á n̄n n̄eeñ a-Dindaan a-Nimb̄otiu n̄ a-p̄obil k̄ok̄, n̄ a-naŋki k̄ok̄, n̄ a-land̄ok̄ŋu k̄ok̄^c.» ³⁸Mara un s̄a ukpaan ki l̄i yee dee. ³⁹Ní maraliliiti un p̄ab kii upeepeekaayee s̄ee: <Á n̄n n̄eeñ a-juti kii sisi a-bee^d.> ⁴⁰Marab bili nee pu ní Mooyiisi marab n̄n Unimb̄oti b̄onaatiliibi d̄akatam k̄ok̄ t̄ok̄.»^{ee}

Meesiya n̄n ub̄oti Daafiidi b̄oti

(Kp̄è Maar 12.35-37, Luuki 20.41-44)

⁴¹Fariisab n̄n n̄n d̄ā gb̄int̄i bí dicilpuee, ní Yeesu b̄alifi-bi dinyoobundi nee yii: ⁴²«Ni d̄ak̄afi Meesiya

pu yii ba ní? Ŋma naant̄iiu ní u s̄a ní?» Ní bi kí-u yii: «Daafiidi naant̄iiu.» ⁴³Ní Yeesu bí-bi yii: «Kin, ba pu ní Unimb̄oti Fam ȳant̄i Daafiidi u-ba ȳiñ-u yii u-Dindaan ní? Di s̄a u bí yii:

⁴⁴<<Ti-Dindaan t̄uk̄

m-Dindaan yii:

K̄al̄ m-ŋanḡiil p̄ú kí n̄n cí

ŋyunti ŋun

m láa ȳant̄i á n̄n k̄in ki t̄ok̄

a-nannanliibi pueef.>

⁴⁵«Mimmee, Daafiidi yaa ȳi Meesiya yii u-Dindaanee, mana ní u ḡiti ŋūñ kí n̄n s̄a u-naant̄iiu mun?»

⁴⁶Bi-kansikin ubo kaa ŋún ki kí-u b̄āa dinyoobumbaantiil. Kí ȳoñ ŋyunti gbantee ubo kaa ti m̄akañ kí b̄alifi-u tiba kí kp̄è u-nyok̄on.

Yeesu kp̄ak̄an bimaradakaliibi n̄n Fariisab

(Kp̄è Maar 12.38-40,

Luuki 11.37-54, 20.45-47)

23 ¹Niinee, Yeesu bí kuni-paauee n̄n u-boonnooliibi yii: ²«Bimaradakaliibi n̄n Fariisab di bí ki d̄ak̄a Mooyiisi marab. ³M̄in puee, ní n̄n ŋāam̄maan min bi d̄ak̄a-nee, ama ní taa f̄o b̄in bi-ba bimbim, kun puee baa ŋāañ tin bi d̄ak̄a yii binib n̄n ŋāanee. ⁴Bi nȳant̄i marab bin nȳim̄ kii awaŋgulee ní ki t̄unt̄i binib ní kaa là kí dū bi-ŋambiki kí d̄ab̄ awaŋgulee kí t̄utuñ binib. ⁵Bi p̄ee t̄uñ bi-tuuŋŋi k̄ok̄ binib n̄n w̄al̄-bi ní. Bi w̄ant̄i

^b 22.32 Disa 3.6.

^c 22.37 Ditee 6.5.

^d 22.39 Akoo 19.18.

^{ee} 22.40 Dūú ŋm̄ant̄i n̄n 7.12.

^f 22.44 Ilan 110.1.

sintin-u taapu, ní un yaa sintin u-ba taapuee, bi làá dāá yoon-u yilpu.»

*Igban in pu bi n̄mà Unimbōti bōti
ki cáá fìn bi-yigbeen̄ee (23.5)*

igban in pu bi n̄mà Unimbōti bōti ki cáá fìn bi-ḡalīn̄i ni bi-yigbeen̄ee, ní ki f̄k̄ontí bi-bokutin̄ gbeen̄gbeen̄yis. ⁶Bi n̄eēn̄ ki k̄aal̄ ikakaam̄onti diinabin̄ ni nyok̄opu kakaai akpafi-diinni, ⁷ki n̄eēn̄ bí n̄n̄ j̄aam̄-bi binibin̄, ki n̄eēn̄ bí n̄n̄ yīi-bi <Ukpil, ukpil.> ⁸Ama nimbi n̄ taa yānti bí n̄n̄ yīi-ni <Ukpil>, kun puee ni cáá ukpibaanti ní, ní ni-k̄ok̄o sá nnabiyaamu. ⁹Ní taa yīiñ ubo kitiñ pu <ni-Baa>, kun puee ni-Baa p̄ee sá ubambaanti ní, ki bí yilpu. ¹⁰Ní taa yānti bí n̄n̄ yīi-ni <Uyidaan>, kun puee ubaanti di sá ni-Yidaanjwu, ún̄ di sá Meesiya. ¹¹Un ḡiñ̄ u-ba ni-t̄ont̄onliuee di dāa sá ukpaan̄ ni-kansikin̄. ¹²Un yaa yoon̄ u-ba yilpuee bi làá dāá

^g 23.5 Kp̄eē Dik̄a 15.38-41.

^{gb} 23.14 Uyakatikaa n̄ee kaa bí tigb̄on̄kpikil tikpil poon. Kp̄eē Maar 12.40.

Bimaradakaliibi n̄i Fariisab poonnyoonḡu

(Kp̄eē Maar 12.40,

Luuki 11.39-52, 20.45-47)

¹³Yeesu bí yii: «Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni piintí binib Unimbōti Beel punyok̄o. Naa làá k̄o ni-ba, ní kaa là bin bàà là kí k̄oee n̄ k̄o.»

[¹⁴«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni fik̄i tin k̄ok̄o bikpiipoobi cááyee, ní ki m̄eē ḡwimmeem̄ min̄ yūntí f̄orr̄ee bí ká-ni. An pu ní Unimbōti làá dāá dāal̄ ni-tafal tikpil^{gb}!]

¹⁵«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni yīiñ t̄in̄kub̄ n̄i kitiñ jaan̄ḡi k̄ok̄o pu ki nyāab̄ un làá kp̄antí ni-boonnooliuee, ní ni yaa ḡún̄ ki yānti u kp̄antí u-bee, ní ní yānti ú kp̄antí un làá dāá k̄o ditafadaaldinee mili pu kí j̄it̄in̄ nimbi.

¹⁶«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bijofub̄ bin kp̄ot̄i binibee, kun puee ni l̄i yii: <Unil yaa p̄uti kunimbōtidiiyee, an kaa sá tiba, ama un yaa p̄uti sindaariya un bí kunimbōtidiiyee, ú ḡá min̄ u p̄ut̄ee.> ¹⁷Bigbaambi, bijofub̄! Ba di páb ní? Sindaariyaaa, kunimbōtidii kun yānti sindaariyee kp̄antí circiree? ¹⁸Ni tí l̄i yii: <Unil yaa p̄uti nsaraafanee, an kaa sá tiba, ama un di yaa p̄uti saraa

un pá nsaraafan puee, ú ḡá min̄ u p̄ut̄ee. > ¹⁹Bijofub̄, tilati di páb ní? Saraayaaa, nsaraafan ḡun pu saraayee pá ki kp̄antí circiree ní? ²⁰Un di yaa p̄uti nsaraafanee, p̄uti ki kp̄aān̄ tin k̄ok̄o pá nsaraafan puee dee. ²¹Un di yaa p̄uti kunimbōtidiiyee, p̄uti Unimbōti un k̄oō kudii gbantinee dee. ²²Un yaa p̄uti kutaayee, p̄uti Unimbōti bee-jal̄ n̄i Unimbōti un k̄a di-puee deeⁱ.

²³«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni pá tikun̄faal̄ tin k̄ok̄o ni k̄uee saalaa kamaa pu kub̄o kub̄o, ama ní ki yīití, kaa n̄oó marab bin bōti p̄abee, an dāk̄a yii: á n̄n̄ cáá ibaam̄on̄, kí n̄n̄ sūn̄ binib saai, kí n̄n̄ yú deede. Tin bàà m̄aān̄ ní ḡee dee, ní kí n̄n̄ dū tin kīnee kí p̄aān̄ boon. ²⁴Bikpootiliibi bin j̄ōbee! Ni jāk̄a ki l̄eek̄i isii ni-nyok̄aatin̄, ama ní ki n̄atí igutaamu.

²⁵«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni f̄intí tiyuti n̄i asambil boon, ama ní ni-naayutuun̄ḡi n̄i tiwan̄ tin̄ ni fik̄ee gbí poon. ²⁶Fariisab bijofub̄! Ní p̄ee kí f̄intímaān̄ kuyuu poon, ní boon mun̄ n̄ kp̄āa nyā.

²⁷«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni náān̄ n̄i akaakul̄ ḡin̄ bi p̄iil̄ boonee ní. ḡi ḡāñ̄ nnimbikpee, ama ní ḡi-poonee anikpil̄ sūū ní akpab̄ gbí. ²⁸M̄in̄ ní ni mun̄ bí. Binib wāl̄-ni ḡgban puee

yii ni sá deedeedambi, ama mpoonnyoon̄ n̄i ikpiti di gbí ni ni.

²⁹«Mbusu d̄o ki cí-ni, nimbi bimaradakaliibi n̄i Fariisab mpoonnyoondambi, kun puee ni m̄āa Unimbōti b̄onaatiliibi akaakum̄onti ní ki nyāantí bin yūl̄ deedeeyee kaakuliñ, ³⁰ní ki l̄i yii: <Ti yaa bàà n̄n̄ bímaān̄ ti-naanjab̄ yuntiñ, taa bàà n̄n̄ k̄utí bi-pu bí kp̄o Unimbōti b̄onaatiliibi gbanti.> ³¹M̄in̄ ní ni bí l̄eek̄i ni-ba pu seera yii ni sá bin k̄ū Unimbōti b̄onaatiliibee naantiibi. ³²Mim̄mee, p̄untímaān̄ ni-naanjab̄ n̄n̄ n̄n̄ kí ditundi d̄inyee! ³³Nimbi bin tū kii ikoowaatee! Mana ní ni dāk̄afi yii ni ḡūn̄ kí ḡm̄atí kí taa k̄o ditafadaaldi lan̄ki? ³⁴An puee, ní p̄il̄ifimaān̄: M̄ làá t̄ōñ̄ ni-cee Unimbōti b̄onaatiliibi n̄i bicin̄f̄itiibi n̄i bidakaliibi. Ni làá kp̄o biba, kí kp̄āa biba id̄opuntikaa pu, kí gbá biba anaalab̄ ni-kpafidiin̄ḡin̄, kí j̄a biba bí p̄ootí n̄timu. ³⁵An puee nnikpaakoon̄ tafadaaldi làá dāa l̄ití ni-pu, deede nib bin k̄ok̄o ni k̄ūyee pu, kí yoon̄ ḡyunti ḡun bi n̄n̄ k̄ū Abeelee kí tin s̄āa ḡyunti ḡun bi k̄ū Sakari Baaraasii j̄ip̄oon̄ kunimbōtidii n̄i nsaraafan kansikineek̄. ³⁶Ibaam̄on̄ ní m̄ t̄uk̄ū-ni, nnikpaakoonee tafadaaldi làá dāa l̄ití nimbi waanee nib pu ní.»

Yeesu yálin̄k̄i Jeerusaleem pu

(Kp̄eē Luuki 13.34-35)

³⁷«Jeerusaleem yab, Jeerusaleem yab, nimbi di k̄ū Unimbōti b̄onaatiliibi ní ki cáá atan̄k̄pee ki yāḡk̄i kí

ⁱ 23.22 Dūū ḡm̄antí n̄i Yees 66.1, Maat 5.34.

^j 23.23 Kp̄eē Akoo 27.30, Ditee 14.22.

^k 23.35 Kp̄eē Diny 4.8, 2 Kroo 24.20-22.

kù bin Unimbòti túnní ni-ceeyee! Miya pu ní maa mākāñ kí bàà kóòn ni-kòkò kí kpāfi m-cee kii ukoonaa ti nín kōontí u-biyaamu u-taapu puee? Ama ní ni yíi. ³⁸Too, kɔŋkɔnnee Unimbòti làá fá ni nì ni-diiku^{kp}. ³⁹M tükù-ni yii, kí yòòn dín kí nín cée, naa làá ti ká-mi kí nín cí nyunti nun ni làá dāá sòòn m-pu yii: <Unimbòti n̄ biin un dōon ti-Dindaan yindi puee^l.>»

Yeesu sòòn kunimbòtidii wīitam pu

(Kpèè Maar 13.1-2, Luuki 21.5-6)

24 ¹Nyunti nun Yeesu nyán kunimbòtidiin kí cée, ní u-boonnooliibi sùtiñ kí pīl-u ní kí bí yii ú kpèè bi nín baasii mán kunimbòtidii puee. ²Ní u bí-bi yii: «Kée ni ká kòkò neeyaa! Ibaamɔn ní m tükù-ni, ditanƙpal diba kaa làá dāá nín gíti tókó di-juti pu, an kòkò làá dāá wīi n̄.»

Falaa un làá bàñ kitiŋ kúntitamee

(Kpèè Maar 13.3-23, Luuki 21.7-24, 17.22-24)

³Yeesu nín ká Ōliifi sufii jooll pu, ní u-boonnooliibi dómín kí ká-u bi-nymanigma ní kí bālifi-u yii: «Tükù-ti nyunti nun tin a bàà lēe làá dāá bàñee, nì kudaanɔu kun làá dāá dākà-ti nyunti nun a làá gítiñee nì nyunti nun duulinya mun làá kúntée.»

⁴Niinee ní Yeesu kí-bi yii: «Ní nín nyín ni-ba ubo n̄ taa nyantiñ-ni. ⁵Di

sá yii binib tikpil làá dāá dū man yindi kí kpánti bi-yan kí l̄ yii bín di sá <Meesiya> ní kí làá dāá kiil binib tikpil. ⁶Ni làá dāá gbil bi sòòn tijáti tin bi bí jàayee nì tin gíti bí kí dōoñee bōti ama, ní nín nyín ni-ba ni-pɔbiling n̄ taa biil. An maañ tñ kòkò n̄ bàñ, ama niin kaa dá láá sá duulinya kúntitam. ⁷Ditimbundi diba dāa yíki kí jáñ diba, ní dibeel diba yab mun n̄ jáñ diba. Nkum làá dāá nyā, ní kitiŋ n̄ dāá cɔŋki ajan kupaau pu. ⁸Tñ kòkɔee dāa sá kii imatiŋween nín kifi puee ní.

⁹«Binib làá dāá cúú-ni kí tī bí sàañ-ni ní kí kpò-ni. Atimbun kòkò nib làá dāá nín ná-ni nì nín fōo man kí kíyee pu. ¹⁰Nyunti gbantee, binib tikpil làá dāá fá bi-fookiiu un bi cáá man puee, kí nín kín kí nyáfi tɔb kí ná tɔb. ¹¹Bin yíi bi-ba yii Unimbòti bōnaatiliibi kin kaa sée làá dāá dāañ kí nyantiñ binib tikpil mun. ¹²Tikpitil làá dāá wīiñ, an puee, binib tikpil neendi làá dāá sòŋki. ¹³Ama un di yaa pɔɔñ mmontiimin kí tin káti-kuee di dāa nyatí. ¹⁴Bi dāa sòòn Unimbòti Beel bōmantiiti nee kitiŋ jaŋŋi kòkò pái, án nín sá seera kí tī atimbun kòkò kí wàatī ní duulinya n̄ nín kúntí.»

Nnaabukpaan bōti

(Kpèè Maar 13.14-23, Luuki 21.20-24)

¹⁵«Ni làá ká kuwaŋkpitiu kun cāabiñ ntimbiilee, kun pu Unimbòti bōnaatiliu Daniyeel nín sōoñee^m sí kunimbòtidiin. – Un kaañ tiboti

neeyee n̄ gbil ti-taapu! – ¹⁶Nyunti gbantee, Juudee tiŋki yab n̄ nín sán kí dàb ajoon. ¹⁷Un yaa láa bí dicindeeⁿ n̄ taa láa l̄ yii u làá kpakatí kí kó kudiin kí yòon tiba, ¹⁸ní un yaa láa bí kusaauuee n̄ taa láa l̄ yii u làá gítiñ mmɔŋki kí yòon u-bɔkutil. ¹⁹Ama falaa dō kí cí bipɔdambi nì bimati biwii gbanti poon! ²⁰Mèemaan Unimbòti an bōtee n̄ taa bàñ-ni kuseeun, kí taa nín sá nyiŋ-nyufikaa dal, ²¹kun puee doooo duulinya nín kiliñ kí dāa sāa an yuntiŋuee, an nimbinaamandi juti kaa láa cúú binib, kí kpá kí gíti cúú-bi mun^{ny}. ²²Unimbòti yaa kaa bàà bāti falaayee wiinyi pu, uni-baanti kaa bàà nyatí. Ama binib bin u lúti bi sá u-yabee pu ní u bāti iwiin gbanti pu. ²³«Nyunti gbantee, ubo yaa tükù-ni yii: <Meesiya bí doo,> áá <U bín lapu,> ní taa fōo kí kíf. ²⁴Di sá yii, bin làá dāá mōnti yii bín di sá Meesiya nì Unimbòti bōnaatiliibee, làá dāá nyā kí nyāñ tikpaŋkpantiil nì maamaaci tuuŋŋi kí nyāab bi yaa nyūñ kí nyantiñ bin Unimbòti lútée gba. ²⁵M tükù-ni kí yóon dee.

²⁶«Mín puee bi yaa láa tükù-ni yii, m dómín kí bí kuteeunee, taa cūmaan. Bi yaa láa tí bí-ni yii, m bí dilɔnɔkɔlin kudiinaaa, taa fōo kí kífmaan. ²⁷Kii utaa nín nyamóo pu nyalab báa nyā wālee, kí kiliñ nyiñ nyalaŋki pú kí cáá sāa ny-jeetilaŋki pú puee, mín

ní man Kinibiki dāantam dāa bí. ²⁸Laakin diwaŋkpil yaa dōee, niin ní kaajiikub kpāfi.»

Yeesu gítintam

(Kpèè Maar 13.24-27, Luuki 21.25-28)

²⁹Yeesu gíti l̄ yii: «Dinimbi-naamandee yaa jiti kpalaayee, nyiñ dāa kpánti dibɔmbɔndi ní nyamal mun kaa dāa gíti piñ. Nyambijaa dāa kitiñ kutaa pu kí litiñ, ní ipɔn in bí kutaa puee n̄ cɔŋki^ŋ. ³⁰Niinee ní man Kinibiki daanɔu n̄ nyā kí páanní kutagbɔɔu pu, ní duulinya timbuliŋ kòkò n̄ dāá fōo itiminsi, ní kí ká man Kinibiki n̄ páanní yilpu atagbanni nì mɔn nì tinyool^{ŋm}. ³¹M làá tō m-tuuŋyi kitiŋ jaŋŋi kòkò kí tin sāa kutagbɔɔu nì kitiŋ kúnti-nyòkò ní í búñ dikantánkpaandi, kí kpāfi bin Unimbòti lútée^{oo}.»

Isufi tókutam nín dākà-ti kunyee

³²«Piliifmaan fiigi subu nín dākà-ti tiŋyee. Di sá yii, ni yaa ká fiigi subu tó apan kí bí tükù tifaapɔnee, ni béetí yii kuseeu tóobiñ dee. ³³Mín mbaantiim, ni yaa láa ká tin m máafi nee bí jitée, béemaan yii m-dāantam tóobiñ, m sùti kí piñ kipunyòkò dee. ³⁴Ibaamɔn ní m tükù-ni, waanee nib kòkò kaa làá kpú kí dóó ní an bōtee kòkò n̄ bàñ. ³⁵Kutagbɔɔu nì kitiŋ dāa bí kí kúntí, ama man bōti kpá kí kúntí jaanjaan.»

^{kp} 23.38 Dūu nyantiñ nì Yeer 22.5.

^l 23.39 Ilan 118.26.

^m 24.15 Dani 9.27, 11.31, 12.11.

ⁿ 24.17 bí dicindee: Isirayeel yab yaa nín mán kudiyyee, baa nín piñ, bi nín bōb ní kí lēe dicindi kudiyyee yilpu, ní kí mā akol kí tin sāa dicindee.

^{ny} 24.21 Dani 12.1.

^ŋ 24.29 Dūu nyantiñ nì Yeer 13.10, 34.4, Esee 32.7, Joow 2.10, 3.4.

^{ŋm} 24.30 Dani 7.13.

^{oo} 24.31 Dūu nyantiñ nì Ditee 30.4, Saka 2.10, Neey 1.9.

Unimbɔti baba di nyí Yeesu gítintam yuntingu

(Kpèè Maar 13.32-37,

Luuki 17.26-30, 34-36)

³⁶«Bàà ubo kaa nyí gwiin nì kukúluu kun ni an ɔti làá bànee. Unimbɔti tuunyi in bí yilpuee kaa nyí, man u-Jipɔɔn gba kaa nyí, see Ubaati Unimbɔti baba di nyí. ³⁷Tin nìn jítì Noowa yuntinguee, man Kinibiki yaa làá dāā dāanee, mín mbaantiim di làá tí jítì. ³⁸Kí wàatì nnyingbeen í bànee, binib nìn jìh ki nyù, ní ki cāāb binimpoobi ki cáá bi-bisalib ki pūh ticati, áli Noowa dāa kpāāa kó meelan², ³⁹ní baa kpāāa bēe kun dō ki cí-bee ní nnyingbeen dōmín ki yōōh bi-kòkò. Mín mbaantiim ní man Kinibiki yaa làá dāā dāanee, án làá gáp. ⁴⁰Bininjab bili dāa gbāa kusaaun ki kù, ní m yōōh ubo kí yàntì un kínee. ⁴¹Binimpoobi bili mun dāa gbāa kunaau pu ki nà, ní m yōōh ubo kí yàntì un kínee. ⁴²An puee, ní taa nín gèemmaan, kun puee naa nyí gwiin nùn ní ni-Dindaan làá fātìí gítínee. ⁴³Nín nyímaan tìjan yìi, kudiidaan yaa bàà nyí kukúluu kun unaayuu làá dāā kunyeeuee, u bàà kà ki cí ní, kí taa yàntì unaayuu í cí u-diiku. ⁴⁴Mín puee, ni mun bóntímaan kí nìn cí, kun puee man Kinibiki làá dāā kukúluu kun naa dākafì yìi m làá dāanee ní.»

Utɔntɔŋkpiti nì utɔntɔmmɔnti ɔti

(Kpèè Luuki 12.41-48)

⁴⁵«Ŋma di sá utɔntɔnli un bí deede ki cáá iciinee ní? Ùh di

sá un u-kpiliu dū u-tɔntɔnjutiibi ki gúbìh ú nìn tìl-bi tìjin nyunti nùn maañ ú nìn tìl-bee. ⁴⁶An sá mmɔn ki tì utɔntɔnli gbanti u-kpiliu yaa làa fātìi bàh ki ká-u, u bí tūh u-tundee. ⁴⁷Ibaamɔn ní m tükù-ni, ukpilee dù u-gaajawanti kòkò ní kí kùti kí gúbìh utɔntɔnlee. ⁴⁸Ama utɔntɔnlee yaa sá ukpítee, u làá dākafì yìi: <M-kpiliu kaa làá yākañ digitindi,> ⁴⁹ní ú kí ki bí gbāa u-tɔntɔnjutiibi ní u nì bidanyɔgbi-liibi bí ki jìh ki nyù. ⁵⁰Niinee ní u-kpiliu í dāā dūú túuñ-u gwiin nì kukúluu kun pu waa nyí yìi u làá bànee, ⁵¹ní kí dāal u-tafal nkpítim pu, kí pà-u mpoonnnyoondambi paati. Niin ní u làá sō ní u-nyingji í nìn gā tɔb kākaka.»

Bisapɔmbi saalaa ɔti

25 ¹«Unimbɔti Beel náañ nì kii bisapɔmbi saalaa biba bin yōōh bi-fitilab ki búnti kí tūŋkìh unimpucan calee ní. ²Bi-kansikinee biŋmoo sá bigbaambi ní biŋmoo sá bicifitiibi. ³Bigbaambee yōōh bi-fitilab, kaa gúb nkpam ansaŋkiya pu, ⁴ama bin bin sá bicifitiibee yōōh bi-fitilab ní ki gítì kpí nkpam miba ansaŋkiya pu. ⁵Unimpucan cal nín kaa bíi bàh malaayee ní ngeem cúú bisapɔmbee kòkò, ní bi gèē. ⁶«Kunyataasiiu búmbumee, ní bi téē yìi: <Kpèēmaan unimpucan cal dee! Cù kí tūŋkimaan-u!> ⁷Niinee ní bisapɔmbi saalaayee kòkò fìnti ki bíi gāŋkí bi-fitilab. ⁸Ní bisa-pɔngbaambee bí bin cáá iciinee yìi: <Pōmaan-ti ni-kpamaa! Timbi

fitilab bí kù. > ⁹Ní bin cáá iciinee bí-bi yìi: <Aayee, min bí timbi cee nee kaa làá bà kí kpāān ni mun. Pūtì nín cámaan bin nyáfée cee kí dāmaan.> ¹⁰Ŋyunti nùn bi búnti kí dā nkpamee, ní unimpucan cal bāāñ, bin bóntèe nóó-u ki kó kunimpucandiin, ní bi dū kipunyòkò ki pīh. ¹¹Boonee, bisapɔmbi bin kínee mun dū bāāñ ki bí yìi yìi: <Ukpil, ukpileeee, piit-ti!> ¹²Ní u kí-bi yìi: <Ibaamɔn ní m tükù-ni, maa nyí-ni.>» ¹³Ní Yeesu gítì lì yìi: «Taa nín gèemmaan, kun puee naa nyí gwiin, kaa nyí kukúluu kun m làá dāá gítínee.»

Bitɔntɔnliibi bita bɔŋmantikaati

(Kpèè Luuki 19.11-27)

¹⁴«Unimbɔti beel dāa bí kii uninja ubo nín làá cù nsan ki yìiñ u-tɔntɔnliibi ki dū u-gaajawanti ki gúbìh-bi puee ní. ¹⁵U dū nnimbifomu muŋmoo ki tì ubo, ní ki dū nnimbifomu muli ki tì ubo, ní ki dū kinimbifɔŋ kiba ki tì utataati. U pée tì bāā nma nì u-pɔŋgu nyòkɔm, ní ki búnti nsan. ¹⁶Dicilpu niinee, un fōō nnimbifomu muŋmooyee kpāāa búnti dibàntil ní ki kánní nnimbifomu muŋmoo ki kùtì muŋmoo mun bi tì-uee pu. ¹⁷Mín ní un fōō nnimbifomu mulee mun kánní muli ki kùtì mun bi tì-uee pu. ¹⁸Ama ní un fōō kiba jee cùtì ki gbìh mbòó ki dū u-kpiliu nimbiliŋ ki bál.

¹⁹«Uninjee búntèe, ki yúntìh tikpil. U dāa fātìi bāānee ní ki yìiñ u-tɔntɔnliibi bí tükù-u bi nín dū u-nimbiliŋ ki gā kunyee. ²⁰Ní un nìn fōō nnimbifomu muŋmooyee

sútìh ki bí yìi: <Ukpil, a nìn tì-mi nnimbifomu muŋmoo, ní m dū bānti ki ká muŋmoo ki kùtì, an sèé.> ²¹Ní u-kpiliu bí-u yìi: <An gāñ, a sá utɔntɔmmɔnti ki bí deede! A nín gúb tin kaa náānee deedeeyee, m làá kàān-si á nìn kpèé tiwan tikpil. Kó man a-kpiliu mɔŋnùn!> ²²Ní utɔntɔnli un mun fōō nnimbifomu mulee dōmín ki bí yìi: <Ukpil, a nìn tì-mi nnimbifomu muli, ní m dū bānti ki ká nnimbifomu muli ki kùtì, an sèé!> ²³Ní u-kpiliu bí-u yìi: <An gāñ, a sá utɔntɔmmɔnti ki bí deede. A nín gúb tin kaa náānee deedeeyee, m làá kàān-si á nìn kpèé tiwan tikpil. Kó man a-kpiliu mɔŋnùn!> ²⁴Ní un fōō kinimbifɔŋ kiba jee mun sútìh ki bí yìi: <Ukpil, m nyí yìi a sá unil un ɔti pōyee, laakin saa yāā iwamboolee niin ní a dāa cē, ní laakin saa gbāñ ki bílee niin ní a fā. ²⁵An puee m fāŋkì, ní ki cáá a-nimbiliŋ ki gbìh kitiŋ ki dū bál, kpèè, a-wanti sèé!> ²⁶Niinee ní u-kpiliu kí-u yìi: <Utɔntɔŋkpiti, uwutijoodaan ní a sá! A nín nyí yìi laakin maa yāānee ní m cē, ní laakin maa gbāñ ki bílee ní m fē, ²⁷ba pu ní saa dū m-nimbiliŋ ki gā-mi baŋkan? M bàā bāāñ nee ní kí fōō m-nimbijaliŋ nì ipaati,> ²⁸ní ki bí yìi: <Fōōmaan u-nimbifɔŋkì kí dūú kùtì un cáá nnimbifomu saalaayee. ²⁹Di sá yìi un kamaa yaa gúb tin u cááyee tiŋanee bi dāa kùtì-u, ní ú nìn bí digbilin. Ama un kamaa yaa kaa gúb tin u cááyee tiŋanee, bi dāa fōól fii un u cááyee ní. ³⁰Ama an yaa kìh utɔntɔnli un kaa bí tiban nee, cúúmaan-u kí tō

² 24.38 Kpèè Diny 6.9-7.6.

^P 24.39 Kpèè Diny 7.7-24.

mmɔŋki dibɔmbɔndin! Niin ní u làá nín sūn, u-nyinŋi á nín gà tɔb kàkaka. >»

Yeesu làá dāá sòòn binib ɔɔti

³¹«Man Kinibiki yaa láa dómín m-nyootinee nì Unimbɔti tuuŋyi kɔkɔee, m làá dāá kàl m-beejal pu nì tinyool. ³²Duulinya timbuliŋ kɔkɔ dāa kpáfí m-nimbiiin ní m gânti-bi kii uwaŋkpaal nín gânti ipii nì iŋoobu puee. ³³U làá dū ipii kí yóón m-ŋaŋgiil pú, ní kí dū iŋoobu kí yóón m-ŋaŋgan pú. ³⁴Niinee ní man ubɔti á b́ bin b́ m-ŋaŋgiil púee, yii: <Dāammaan, nimbi bin pu m-Baa b́iinee, kí fōōmaan Dibeel din u b́nti kí yóón-ni doooo duulinya kílamee. ³⁵Di sá ŋkùm nín cúú-mi ní ni tī-mi tijin m jín, nnyinnyoo nín cáá-mi ní ni pú-mi nnyim m nyūn, m nín sá unicaan ní ni fōō-mi. ³⁶Maa nín cáá tiba kí pēēn ní ni pú-mi tiwan m pēēn, m nín būn ní ni kpēē-mi, m nín b́ sarkan ní ni dómín kí mǎnti m-pu. > ³⁷Niinee ní bin yúl nì Unimbɔti deedeeyee á dāá kíf-mi yii: <Ti-Dindaan, ba dal ní ti ká-si ŋkùm cáá-si ní ti tī-si tijin a jín, àa nnyinnyoo cáá-si ní ti tī-si nnyim a nyūn ní? ³⁸Ba dal ní ti ká-si a sá unicaan ní ti fōō-si, àa aa cáá tiba kí pēēn ní ti tī-si tiwan a pēēn ní? ³⁹Ba dal ní ti ká-si a būn, àa a b́ sarkan ní ti cūti kí mǎnti a-pu? > ⁴⁰Ní man ubɔti á dāá kíf-bi yii: <Ibaamɔn ní m tükù-ni, ni nín pée ŋá min kí tī bin sá ŋwaamu m-naalib nee kansikin ubɔee, man ní ni ŋá kí tī. >»

^r 25.46 Dūú ŋmǎnti nì Dani 12.2.

^s 26.2 Kpèè Disa 12.1-27.

⁴¹«Mín boonee ní m fātī kí tükù bin yú m-ŋaŋgan púee yii: <Sútímaan niin kí wàatī-mi, mbusudambi! Nín cámaan ŋŋmi ŋun làá nín wù jaanjaanee ni, ŋun b́nti kí yóón Sitaan nì u-tuuŋyee! ⁴²Di sá yii ŋkùm nín cáá-mi, naa pú-mi tijin m jín. Nnyinnyoo nín cáá-mi, naa pú-mi nnyim m nyūn. ⁴³M nín sá unicaan, naa fōō-mi. Maa nín cáá tiba kí pēēn, naa tī-mi tiwan m pēēn. M nín būn, naa kpēē-mi, m nín b́ sarkan, naa dómín kí mǎnti m-pu! > ⁴⁴Niinee ní b́ kíf-mi yii: <Ti-Dindaan, ba dal ní ti ká-si ŋkùm nì nnyinnyoo cáá-si, àa a sá unicaan, àa aa cáá tiba kí pēēn, àa a būn, àa a b́ sarkan, ní taa tútù-si? > ⁴⁵Ní man ubɔti á dāá kíf-bi yii: <Ibaamɔn ní m tükù-ni, ni nín kaa ŋá min kí tī ŋwaamu nee kansikin kibee, man ní naa ŋá kí tī. > ⁴⁶Ní b́ dāá dū-bi kí tō ditafa-daaldi din kaa cáá dikúntilee ni, ní bin yúl nì Unimbɔti deedeeyee á nín cá dimaŋfal din kaa cáá dikúntilee nír.»

Yeesu nannanliibi nín kpáfí kinyɔkɔ u-pu kí kpò-u puee

(Kpèè Maar 14.1-2,

Luuki 22.1-2, Yoow 11.45-53)

26 ¹Yeesu sòòn an ɔɔti kí dóðyee, ní kí b́ u-boon-nooliibi yii: ²«Kéè ni nyí yii an kín iwiin ili dee tí jī Dilákatil jijaaliuaa! Niin ní bi làá dū man Kinibiki kí ŋúbīn m-nannanliibi b́ kpáá-mi ndɔpuntikaa pu.»

³Ní bisaraaŋakpilib nì Juuda yab tindaŋkpilib kpáfí usaraaŋakpil un bi yī Kaayiifee naakookun, ⁴kí sòòn kí b́nti kí cúú Yeesu dibalin kí kpò-u. ⁵Ama ní kí lī yii: «Án taa nín sá jijaalin, án nín làá ŋá pu samaa á taa láa yíkí kí jàn-tee.»

Unimpu ubɔ yāan Yeesu pu talaalu

(Kpèè Maar 14.3-9, Yoow 12.1-8)

⁶Yeesu nín nín b́ Beetanii, Siimɔn un nín sá unyaŋgbantee dumpuee, ⁷ní unimpu ubɔ sūtīn kí píl-u kí ŋúbīn talaalumɔnti un pōō kudaau tikpilee, an ká ditaŋkpal kpalbanyaaŋwun^t. Ŋyunti ŋun Yeesu ká kí jīn tijinee, ní u kpáati talaaluae kí sīti Yeesu yil pu. ⁸Yeesu boon-nooliibi nín ká mimmee, an kaa mǔɔkīn-bi, ní bi b́ yii: «Ba pu ní bi b́il talaalumɔnti nee mín? ⁹Bi bàà ŋūn kí nyāfi-u animbikpaan kí dūú yàkatī biwɔfibaa!»

¹⁰Yeesu gbíl bi nín b́ kí sòòn tiŋyee, ní u b́i līn-bi yii: «Ba pu ní ni páb unimpu nee mín? An sá ditummɔntiil ní u ŋá kí tī-mi. ¹¹Kun puee ni nì biwɔfib di làá nín pée b́ baabadal^u, ama man kaa làá nín b́ ni-cee baabadal. ¹²U nín yāan m-wunti pu talaalu nee, u b́nti-ti kí sīn m-síbitam dee^w. ¹³Ibaamɔn ní m tükù-ni, duulinya jaŋŋi kɔkɔ, laakin ní bi dāa sòòn tibɔmɔntiil neeyee, bi làá dāá sòòn unimpu nee nín ŋá min nee kí nín téetí u-pu.»

^t 26.7 ditaŋkpal kpalbanyaaŋwu: an sá ataŋkpee ŋin jòm pólpol kí jíl kí pōō kudaauuee, ní bi nín lùkù kí kpíl talaalub poon.

^u 26.11 Dūú ŋmǎnti nì Ditee 15.11.

^w 26.12 Kpèè Maar 14.8.

^y 26.15 Dūú ŋmǎnti nì Saka 11.12.

Juudasi dū Yeesu kí nyáfīn u-nannanliibi

(Kpèè Maar 14.10-11, Luuki 22.3-6)

¹⁴Ní akpambal saalaa nì alee kansikin un bi yī Juudasi Isikaariyɔtee cūti kí ká bisaraaŋakpilib, ¹⁵ní kí b́-bi yii: «Ní làá tī-mi ba ní m nyāab nsan ŋun nì làá dī kí cúú Yeesuee?» Ní bi kàan animbil jitɔmbi mmuŋku nì saalaa kí tī-uw. ¹⁶Ŋyunti gbantee ní Juudasi kíl kí nyāab nsan kí dū Yeesu kí ŋúbīn-bi.

Yeesu nì u-boonnooliibi jín Dilákatil jijaaliu

(Kpèè Maar 14.12-25, Luuki 22.7-23,

Yoow 13.21-30, 1 Kora 11.23-26)

¹⁷Jijaal un bi ŋmód kpɔnɔb bin baa ŋá ŋkpɔnɔnyɔkɔee wimpee-peekaŋuee, Yeesu boon-nooliibi dómín kí bālifi-u yii: «La ní a là tí b́nti-si Dilákatil jijaaliu jinti ní?» ¹⁸Niinee ní u b́-bi yii, cùmaan kitiŋin ŋmɔŋŋmɔkɔ dumpu kí tükù-u yii: «Ukpil b́ yii: <M-yuntiŋu bāa ní nee, ní sii cee ní man nì m-boonnooliibi làá jī Dilákatil jijaaliu. >» ¹⁹Ní bi ŋá kíf Yeesu nín tükù-bi puee, kí b́nti jijaalee.

²⁰Kujoou jóotèe, bi nì u kál kí b́i jīn tijin. ²¹Bi b́i jīnee, ní u b́-bi yii: «Ibaamɔn ní m sòòn, ni-kansikin ubɔ làá dū-mi kí tī m-nannanliibi.» ²²Niinee kunimbaau kó-bi ní bi kíl kí b́i bālifi-u ubɔ ubɔ yii: «Ukpil,

kée an kaa sá maaaa!» ²³Ní Yeesu kíí-bi yii: «An sá man nì un jīn disambibaantiilinee^a di làa dū-mi kí ḡúbīn m-nannanliibi. ²⁴Man Kinibiki cá kí kpú ní nee, kii an nín ḡmān m-pu ki yóon minyee^b, ama mbusu dō ki cí un làa dū-mi kí nyāfin m-nannanliibee! Bi yaa kaa bàà màl udaan, an bàà sós.» ²⁵Ní Juudasi un bfi cáá-u ki nyáfée bālifī-u yii: «Ukpil, man di làa dū-si kí tīii?» Ní Yeesu kíí-u yii: «Iiin.»

Ti-Dindaan jikaati

(Kpèè Maar 14.22-26,

Luuki 22.14-20, 1 Kora 11.23-25)

²⁶Ḳyunti ḡun bi bí ki jīnee, ní Yeesu yōon kpōn ki pākā Unimbōti, ní ki cúu gífi ki yākatī ki tī u-boonnooliibi, ní ki bí-bi yii: «Fōō kí ḡmómaan! An di sá m-wunti.» ²⁷Ní ki tí yōon ndamam ní ki jáam Unimbōti mi-pu, ní ki dūu tī-bi, ní ki bí-bi yii: «Ni-kōkō fōō kí nyōmaan! ²⁸An di sá m-fatikuu un nyán ki cáan mpèe Unimbōti nì binib tikpil kansikin bí ká bi-kpitii pōtamee^c. ²⁹Ibaamōn ní m tükù-ni, m pée gítí kpá kí nyō ndaam nee kí nīn cí daliḡkin man nì ni làa dāá gítí kpāfi kí nyō ndaam min sá mpōmee m-Baa Beelinee.» ³⁰Ḳyunti ḡun bi gāa jīḡaal laḡyi ki dódyee^d, ní bi nyán ki búnti Ōliifi sufii jool pu.

^a 26.23 Kpèè Maar 14.20.

^b 26.24 Kpèè Ilan 22.2-19, Yees 53.

^c 26.28 Dūú ḡmāntī nì Disa 24.8, Yeer 31.31-34.

^d 26.30 jīḡaal laḡyi: an dākà yii Ilan 113 kí cáá sāa 118.

^{ee} 26.31 Saka 13.7.

^f 26.36 Geetiseemanee sá Aram soḡyin ní, taapu di sá kubōóu kun poon bi ḡmāan ki nyāntí ḡkpamee.

Peetroo làa dāá néé yii waa nyí Yeesu

(Maar 14.26-31, Luuki 22.31-34,

Yoow 13.36-38)

³¹Niinee, Yeesu bí u-boonnooliibi yii: «Bi nín làa ḡá-mi puee làa yāntī ni-kōkō ḡ fá-mi kunyeeu nee gba, kii Unimbōti gbōḡku nín sōon ki sīn puee yii: <M làa kpō upikpaal ní ipii ḡ yā^{ee}. > ³²Ama m yaa láa fikitèe, m làa līntī kí cúu cīitī-ni Galiilee». ³³Ní Peetroo kíí-u yii: «Bāa bi-kōkō yaa fēē-si, man kpá kí fá-si jaanjaan!» ³⁴Ní Yeesu bí-u yii: «Ibaamōn ní m tükù-si, dīn nyeeu gba, kí wāatī ukooja ḡ bāakèe, a làa néé mita ní yii saa nyí-mi.» ³⁵Ní Peetroo kíí-u yii: «Bāa an yaa sá-mi ḡkúm, man nì si làa kpú, man kpá kí néé yii maa nyí-si!» Ní u-boonnooliibi bin kōkō kínee mun lī mīn mbaantiim.

Yeesu bí Geetiseemanee ki mēe Unimbōti

(Kpèè Maar 14.32-42, Luuki 22.39-46)

³⁶Niinee ní Yeesu nì u-boonnooliibi bān laakin bi yī Geetiseemanee^{ee}, ní u bí-bi yii: «Kālmaan doo, man làa cù nyōkōpu doo kí mēe.» ³⁷Ní u kpāan Peetroo nì Seebeedee jipōmbi liitil. Niinee, u kí ki kpāaa bfi gbīl dinimbinaamandi nì kunimbaau pu, ³⁸ní ki bí-bi yii: «Kunimbaau kó-mi tikpil, ki cáh-mi ḡkúmin! Nīn ká-maan doo kí nīn wāl kí taa gēēn!»

³⁹Ní Yeesu sūtī nyōkōpu fii ní ki tātī dōon dicincibil ní ki bfi mēe yii: «M-Baa, falaanyōkaa nee yaan ḡūn kí kākātī kí wāatī-mi! Ama, min sii lēe nín ḡá, án taa ḡá min man lēe.»

⁴⁰Ní u fātī ḡtīn u-boonnooliibi bitee cee ki ká bi dō ki gēēn, ní u bí Peetroo yii: «Naa kpāaa ḡūn man nì ni ḡ kāl kukúbambaantiuu kpan-kpam ní taa gēēnaaa? ⁴¹Fintīmaan kí nīn mēe, án nín làa ḡá pu ni yaa kó icōḡkinee ní taa lītée. Unil bàà cáá nlandōkōmōnti, ama ní ki bí iwōfin.» ⁴²Ní Yeesu fātī tí nín gítī nliliitiim ki tí mēe yii: «M-Baa, an yaa sá yii m yaa kaa nyūn falaa nee waa ḡūn kí jītée, a nín là puee ní ḡ ḡá!» ⁴³Ní u fātī tí nín gítīn kí bāānee, bi tí dō ki gēēn, kun puee ḡgeem nīn cáá-bi tikpil. ⁴⁴Ní u gítī tí yāntī-bi ki fātī nín gítī ntataatiim, ki tí mēe ki būsī tibobaantiil. ⁴⁵Mīn boonee u fātī nín gítīn u-boonnooliibi cee, ní ki bí-bi yii: «Ni dō ki gēēn ki ḡḡnfāa! Kpèe, kukúluu kun bi làa dū man Kinibiki kí nyāfin binikpitibee bāan ní nee. ⁴⁶Yīkī, tí nīn cámaan! Un làa dū-mi kí nyāfēe di bāan nee!»

Bi cúu Yeesu

(Kpèè Maar 14.43-50,

Luuki 22.47-53, Yoow 18.2-11)

⁴⁷Yeesu kaa láa sōon ki ḡmīl, ní u-kpambaliḡ saalaa nì alee kansikin un bi yī Juudasee bāan u nì kunipaaú nōon ki ḡúbīn njimu nì atambōn. Bisaraḡakpilīb nì Juuda yab tindaḡkilīb di nīn túnnī-bi. ⁴⁸Ūn un làa dū Yeesu kí nyāfēe nīn

tīn-bi kudaḡḡu yii: «Un m yaa tin jáam ki kpālee, un ni nyāabee dee, ní cúu-u!» ⁴⁹Dicilpu niinee, u sūtī ki pīl Yeesu, ki bí-u yii: «Ukpil, a-jooku!» ní ki kpāl-u. ⁵⁰Ní Yeesu bí-u yii: «M-bōō, ḡá tin pú a dōmīnee!» Niinee ní binibee dōmīn ki cúu Yeesu. ⁵¹Bin nīn bí Yeesu ceeyee kansikin ubō fōfi u-tāataajiki ní ki gāa ki wúkutī usaraḡakpil tōntōnliu tafalḡ. ⁵²Ní Yeesu bí-u yii: «Gīn a-tāataajiki kí fūuḡ kujitōoun, kun puee bin kōkō yaa yōon njimuee, njimu di làa dāá kpō bidambi. ⁵³A nyí yii maan ḡūn kí yīn m-Baa ḡ jōon-mi, ní ú tīn-mi nīn nīn ituun kutukub kutukubaaa? ⁵⁴Ama, m yaa ḡá mimmee, mana ní Unimbōti gbōḡku nín sōon kí sīn m-pu minyee làa ḡmā kí ḡá?»

⁵⁵Niinee ní u fātī bí kunipaauee yii: «M sá unikpiti naaa? Ba pu ní ni ḡúbīn ntāataajimu nì atambōn kí dāá cúu-mi! Baabadal m kāl kunimbōtidiin ki dākà, ba pu ní naa cúu-mi nīn? ⁵⁶Ama tin bí nee kōkō bāan, án ḡá kii Unimbōti bōnaatiliibi nīn ḡmān ki sīn m-pu minyee^{gb}.» Niinee ní u-boonnooliibi kōkō sān ki fá-u.

Bi cáá Yeesu ibōsoon Juuda yab kpilīb cee

(Kpèè Maar 14.53-65, Luuki 22.54-55, 63-71,

Yoow 18.12-14, 19-24)

⁵⁷Bin nīn cúu Yeesuee cáá-u ki cūnni usaraḡakpil Kaayiifi dumpu, nīn ní bimaradakaliibi nì bitindaḡkilīb nīn kpāfi. ⁵⁸Ní Peetroo táá Yeesu aboon aboon ki tin bān

^g 26.51 Dūú ḡmāntī nì Yoow 18.26.

^{gb} 26.56 Dūú ḡmāntī nì 26.31.

usaraaṅakpil dumpu ki kāl u-təntən-liibi cee kí kpèè án nín làá kúntí minyee.

⁵⁹Bisaraaṅakpil nì bibosoonliibi bin kòkò kínee bí nyàab un làá ká nnyimən ḡubò kí sòon u-pu bí ká nnaakpal kí kpò-uee. ⁶⁰Ama, nì min kòkò binib dómín kupaau ki cáan inyimən seerab ki tún u-puee, bàà ubò yòu kaa kālⁱ. Boonee ní bili dómín ki bí yii: ⁶¹«Kijapaai nee bí yii, ún ḡūn kí wī kunimbətidii kí fātī mā-ku iwiin ita^j.»

⁶²Niinee ní usaraaṅakpil ykì ki bí Yeesu yii: «Binib nee nín bí ki sòon a-pu minyee, ba ḡá ní saa kíki ní?» ⁶³Ama ní Yeesu ḡmí-bi fḡḡfḡḡ. Ní usaraaṅakpil ḡtí bí-u yii: «Nì Unimbəti un bí dimaṅfalinee ní m pūti ki tī-si, á tükù-ti a yaa sá Meesiya, ki sá Unimbəti Jipɔɔn!» ⁶⁴Ní Yeesu kíí-u yii: «Mín ní a lī nee. Ama m tükù-ni yii, kí yòon kəṅkəṅnee, ni làá ká man Kinibiki ká Mpəṅkodaan ḡaṅḡil pú, ki làá dāá ká m nyánní yilpu atagbanni ki ddoñ^k.» ⁶⁵Niinee, usaraaṅakpil dáal ki cáti tiwan tin u pēēyee, ní ki bí yii: «U ḡèèn nì Unimbəti ní! Tí ḡtí nyàab seeradambi kí ḡá ba? Nimbi ni-ba, ni ḡbīl u nín ḡèèn nì Unimbətee. ⁶⁶Ni ká yii ba?» Ní bi kíí-u yii: «U máan ḡkúm ní^{kp}!»

⁶⁷Niinee ní bi kíí ki tīl timotan ki làbiti u-nimbiin ní ki ḡbāa-u aṅaṅkul, ní biba mun fātí-u itampa^l ⁶⁸ki lì-u yii: «Sii un bí yii a sá un Unimbəti

lēe ki túnnée, dàkà yii a sá Unimbəti bənaatiliu, tükù-ti un di fáá-see!»

Peetroo néé yii waa nyí Yeesu

(Maar 14.66-72, Luuki 22.56-62,

Yoow 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ḡyunti ḡun Peetroo nyán mməṅki ki ká dicindinee, usapɔɔn ubò un bí niin ki tūn ditundee sūtīn ki pīl-u, ní ki bí-u yii: «A mun nín bí Yeesu Galiilee yəuee cee ní!» ⁷⁰Ní Peetroo néé bàà ḡma nimbiin yii: «Maa nyí tibəti tin a sòon nee.» ⁷¹U còom ki cá kipunyəkwə watil púee, ní usapɔɔn ubò mun ḡtí ká-u, ní ki tükù bin bí niinee yii: «Kijapaai nee mun nín bí Yeesu Naasaareeti yəuee cee ní.» ⁷²Ní Peetroo ḡtí tí néé ki pūti yii: «Maa nyí uninja gbanti!» ⁷³An kúti fiiyee, bin bí niinee mun sūtīn u-cee ní ki bí-u yii: «A mun lafun sá binib bin nóó-uee kansikin ubò ní, a-sòontam dàkà mín.» ⁷⁴Niinee ní u kíi ki bí pūti ki tīntí yii: «Maa pée nyí kijapaai nee!» Kpalaayee, ní ukooja báakì. ⁷⁵Niinee ní Peetroo téetì dinyɔɔ-bundi din Yeesu bàà lī-uee, yii: «Kí wàatī ukooja í bāakèe, a làá néé ḡfunyɔm mita yii saa nyí-mi^m.» Ní u nyán ki sún ki yálinḡi.

Bi cáá Yeesu ki cūnni Piilati cee

(Kpèè Maar 15.1,

Luuki 23.1-2, Yoow 18.28-32)

27 ¹Kutaafaau pəlpəlee, bisaraa-ḡakpilil kòkò nì Juuda yab

tindaṅkpilil kpáfi ki sòon bi nín làá dī nsan ḡun pu ní kí kpò Yeesuee. ²Ní bi bóob-u ḡḡmii ki cáá-u ki ḡubīn ḡmīna Piilati.

Juudasi kūu u-ba

(Kpèè Atuun 1.18-19)

³Juudasi un nín dū Yeesu ki nyáfèe nín ká yii bi làá kpò Yeesuee, ní u-pəbil bīl tin u ḡée pu, ní u cáan animbil jītombi mmḡḡku nì saalaayee ki ḡiīn ki tī bisaraaṅakpilil nì Juuda yab tindaṅkpilil, ⁴ní ki bí-bi yii: «M ḡá ikpiti ní ki dū un kaa ḡá tibee ki tī ní kpò!» Ní bīn kíí-u yii: «An ká timbi la? Sii nì a-bəti dee!» ⁵Ní Juudasi dū animbilee ki yāl kunimbətidii, ní ki cūti lúnti u-ba ḡḡmii ki kpī. ⁶Niinee bisaraaṅakpilil cūti ki tōo animbilee, ní ki bí yii: «Ti-marau kaa pú-ti nsan tí dū an nimbiliḡee kí ḡá kunimbətidii nimbiliḡ dakaau, kun puee an sá fatiku nimbiliḡ ní.» ⁷Ní bi sòon ki ḡbilīn tɔb, ní ki dū animbilee ki dá uyɔɔmaati ubò kpaabu ki dūu ḡá binicambi ceeku. ⁸An puee, bi yīl bukpaa gbanti yii «Fatiku kpaabu» áli nín dīn. ⁹An ḡá kii Unimbəti bənaatiliu Yeereemii nín nín sòon puee dee yii: «Ní bi fōo animbil jītombi mmḡḡku nì saalaa ḡin Isirayeel yab nín kíí yii bí pà u-puee, ¹⁰ní ki dū an nimbiliḡ ki dá uyɔɔmaati kpaabu, kii ti-Dindaan nín nín tükù-mi pueeⁿ.»

Piilati bālifi Yeesu tibəti

(Kpèè Maar 15.2-5,

Luuki 23.3-5, Yoow 18.33-38)

¹¹Bi cáá Yeesu ḡmīna nimbiin, ní ḡmīna bālifi-u yii: «Sii di sá Juuda

yab bətiuaaa?» Ní Yeesu kíí-u yii: «Mín ní a lī nee.» ¹²Ama, bisaraa-ḡakpilil nì Juuda yab tindaṅkpilil nín dū tibəti tin ki tún u-puee, waa ḡāti bāa tiba. ¹³Ní ḡmīna Piilati bí-u yii: «Aa ḡbīl tin kòkò bi sòon ki tūnti a-puee níi?» ¹⁴Ama Yeesu kaa pée ḡāti-u bāa tiba an poon, ní an mōtī bākatīn ḡmīna tikpil.

Piilati dū Yeesu ki tī bí kpò

(Kpèè Maar 15.6-20, Luuki 23.13-25,

Yoow 18.38–19.16)

¹⁵Dilákatil jīṅaaliu kamaayee, ḡmīna nín ḡiīnti usarkadaan un samaa kòkò yaa bālifèe ní kí líí. ¹⁶ḡyunti gbantee usarkadaan ubò nín bí un pu bàà ḡma pée nyée, bi yīl u Baaraabaasi. ¹⁷Ní Piilati bālifi samaa un nín kpáfèe yii: «ḡma ní ni là m ḡiīn kí líí, Baaraabaasaaa, Yeesu un bi yīl yii Kriisitooyee?» ¹⁸Di sá yii u nín nyí yii nnimbidiki ḡun bi cáá Yeesu puee di yì-ti ní bi cáan-u ki ḡubīn-u. ¹⁹ḡyunti ḡun u ká ibosoon puee, ní u-nimpuu túnní bí tükù-u yii: «Á taa pée cèèḡ deedeedaan nee bətin! Di sá yii m jīn u-pu falaa tikpil kudamintiun dīn.»

²⁰Ní bisaraaṅakpilil nì Juuda yab tindaṅkpilil téé kunipaau í lì yii bi là bí ḡiīn Baaraabaasi kí líí kí kpò Yeesu. ²¹Ní ḡmīna fātī tí būsì ki bālifi-bi yii: «Binib bili nee kansikinee, ḡma ní ni là m ḡiīn kí líí ní?» Ní bi kíí-u yii: «Baaraabaasi ní ti là á ḡiīn kí líí!» ²²Ní u fātī bālifi-bi yii: «Kin, m làá ḡá Yeesu un bi yīl yii Kriisitooyee ún mana?»

ⁱ 26.60 Dūu ḡmāntī nì Ilan 27.12, 35.11.

^j 26.61 Kpèè Yoow 2.19.

^k 26.64 Ilan 110.1, Dani 7.13.

^{kp} 26.66 Kpèè Akoo 24.16.

^l 26.67 Dūu ḡmāntī nì Yees 50.6.

^m 26.75 Kpèè 26.34.

ⁿ 27.10 Dijandi nee yōon Yeer 18.2-3, 19.1-2, 32.6-15 ní ki dūu kúti Saka 11.12-13 pu.

Ní bi-kòkò kíf yii: «Bí kpáá-u ndò-puntikaa pu!» ²³Ní u bálifi-bi yii: «Mimmee, ba kpítii ní u ná?» Ama ní bi mòtíi kúuntí mpòn yii: «Bí kpáá-u ndòpuntikaa pu!» ²⁴Gómína Piilati ká yii waa ti n̄h̄n kí ná tiba, fíkil fíkil mòtíi b̄i w̄intée, ní u yòòh nnyim ki f̄intí u-n̄alii samaa kòkò nimbiin^{ny}, ní ki bí yii: «Maa bí uninja nee kúm poon, ni n̄i ni-bòti dee!» ²⁵Ní kunipaauee kòkò kíf yii: «U-kpuulool n̄ lúntí timbi n̄i ti-biyaamu pu!» ²⁶Niinee ní gómína ḡiñ Baaraabaasi ki l̄i, ní ki yānti bi gbán Yeesu anaalab, ní ki dū-u ki t̄i bí cáá-u kí kpáá ndòpuntikaa pu.

Soojab bēl̄ Yeesu

(Kpèè Maar 15.16-20, Yoow 19.2-3)

²⁷Niinee ní Piilati soojab cáá Yeesu ki kòh gómína cindi poon,

Ikuṅkum beefuuliiki ki c̄kiñ-u (27.29)

^{ny} 27.24 Dūú ḡmànti n̄i Ditee 21.6-8.

^ḡ 27.34 Kpèè Ilan 69.22.

^{ḡm} 27.35 Kpèè Ilan 22.19.

^{oo} 27.38 Dūú ḡmànti n̄i Yees 53.12.

ní ki yíñ disoojakitil kòkò dómín ki kpáfi. ²⁸Bi n̄n pēeti u-wanti ní ki dū dibòkutimandi c̄inciṅ ki pēēh-u. ²⁹Bi n̄n dū ikuṅkum ki lūñ kibee-fuulii ki c̄kiñ-u, ki dū ḡkpandò ki ḡúbìñ u-n̄anḡiil, ní ki k̄iñ ki gbàantí u-nimbiin ki bēel-u yii: «T̄i jáam̄-si, Juuda yab b̄otiu!» ³⁰ní ki t̄iil timòtan ki làbiti-u, ki f̄ool ḡkpand̄ee ki cáa f̄atí u-yil. ³¹Bi bēel-u m̄iñ ki d̄òyee, ní ki cúú dibòkutimandee ki pēeti-u, ní ki ḡiñ uñ u-ba wanti ki pēēh-u, ní ki cáá-u ki búnti kí tin kpáá ndòpuntikaa pu.

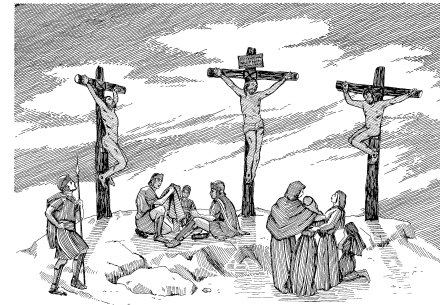
Bi kpáá Yeesu ndòpuntikaa pu

(Kpèè Maar 15.21-32,

Luuki 23.26-43, Yoow 19.17-27)

³²Bi nyáñ ki cée, ki tú uninja ubò nsanni u sá Siireen tiṅkin, bi ȳñ-u Siim̄on. Bi n̄n páb-u ú f̄ò Yeesu d̄òpuntikaṅu kí bùkuñ. ³³Bi n̄n cáá Yeesu ki bānni laakin bi yii Ḡolgotee, an taapu sá yii: «Kuyikpabiku lan̄ki.» ³⁴Bi n̄n dū ḡkaam ki ḡm̄liṁ ndamam poon^ḡ ki t̄i-u ú nyò. U dákée ní ki ȳñ, kaa nyūñ.

³⁵Ní bi dū-u ki kpáá ndòpuntikaa pu, ní ki t̄ó kasi ki yākatì u-bòkutim^{ḡm}, ³⁶ki k̄iñ ki k̄a ki cí-u. ³⁷Bi n̄n ḡm̄ān tiṅmanḡmabitì ki nákan̄ u-yil pú kí dàkà kun pu ní bi k̄ū-uee, yii: «Un bí nee di sá Yeesu, Juuda yab b̄otiu.» ³⁸Bi n̄n kpáá digangandambi bili idòpunti-kaa pu ki ḡāl-u, ubò bí u-n̄anḡiil pú ní un k̄ínee bí u-n̄angan pú^{oo}.

Bi kpáá Yeesu ndòpuntikaa pu n̄i digangandambi bili (27.38)

³⁹Bisanjtiliibi n̄n bēel-u, ki ḡatí bi-yiliṅ^ḡ, ⁴⁰ki l̄i yii: «Sii un gbáa kí w̄i kunimb̄otidii kí f̄atí mā-ku iwiin itee, a yaa sá Unimb̄oti biki, f̄i a-ba kí kpákatiñ ndòpuntikaa pu!» ⁴¹M̄iñ mbaantiim, bisaraṅakpilib, n̄i bimaradakaliibi n̄i Juuda yab tind̄an̄k̄pilib mun bí ki bēel-u, ki l̄i yii: ⁴²«U f̄i biba dee, kaa ḡñ kí f̄i u-ba! U sá Isirayeel yab b̄otiu naa! Ú kpákatiñ ndòpuntikaa pu k̄an̄k̄onnee! Mimmee, ti làa f̄ò-u kí kíf. ⁴³U dū u-mákal ki ḡá Unimb̄oti pu dee, ki l̄i yii: <Man sá Unimb̄oti Jip̄on>. Too, k̄an̄k̄onnee Unimb̄oti yaa n̄eeñ-u, ú f̄i-uaa!» ⁴⁴Digangandambi bin bi n̄n kpáá ki ḡāl-uee mun n̄n sií-u m̄iñ mbaantiim.

Yeesu kúm

(Kpèè Maar 15.33-41,

Luuki 23.44-49, Yoow 19.28-30)

⁴⁵Kuwiṅkuluuee, dibòmb̄ondi j̄eeti kitiṅ kòkò pu ki tin s̄ā tikúti

tita. ⁴⁶Ki cá tikúti titee, Yeesu fáa mbiil mp̄on, yii: «Eelii, Eelii, lama sabakitanii?» Taapu sá yii, «M-Nimb̄otiu, m-Nimb̄otiu, ba ḡá ní a dū-mi ki fá?» ⁴⁷Yeesu fáa mbiil mimmee, ní bin bí niinee biba gb̄il u-biiliṅuee pu, ní ki l̄i yii: «U ȳñ Eelii dee!» ⁴⁸Ní bi-kansikin ubò s̄ān ki yòòh kuca ki m̄ul̄ ndaam min ḡam̄ee n̄i, ki dūu túuñ ḡkpandò pu ki t̄i-u ú nyò^t. ⁴⁹Ama ní bin k̄ínee bí yii: «Yānti! Tí kp̄èmaan Eelii yaa làa d̄ā f̄i-u!»

⁵⁰Yeesu ḡiti fáa mbiil mp̄onee ní ki s̄inti. ⁵¹Niinee, sata un bi n̄n dūu p̄iti kunimb̄otidii^u poon ki ḡanti laakin bi ȳñ circir páaa lan̄kee n̄i laan k̄ínee cúu cáti yilpu ki tin k̄ati taapu, ní kitiṅ c̄iṅk̄i, ní titan̄kpa-naak̄oti cúu búkutì. ⁵²Akaakul n̄n cúu b̄iiti, ní bin n̄n nóo Unimb̄oti ki kp̄iṅyee tikpil fikitì, ⁵³ki nyáñ bi-kaakuliṅin. Yeesu fikititam boonee, an nibee kó Jeerusaleem tiṅkin, ní binib tikpil ká-bi.

⁵⁴Room soojakpiliu n̄i u-yab bin n̄n cí Yeesuee n̄n ká kitiṅ c̄iṅki-tam n̄i tin kòkò p̄ee j̄t̄ee, ní tifaandi cúu-bi tikpil ní bi l̄i yii: «Tiṅman, kijapaa nee lafun sá Unimb̄oti Jip̄on ní.» ⁵⁵Binimpoobi kupaaun mun n̄n yú ndan ki kp̄eeñ. Bi n̄n céēñn̄i-u doooo Galiilee ní ki t̄út̄un-u atuun. ⁵⁶Maarii un sá Magidalaa tiṅkinee n̄i Maarii un sá Yakubu n̄i Jooseefi nee, n̄i Seebeedee jip̄ombi na n̄n bí bi-kansikin.

^ḡ 27.39 Kpèè Ilan 22.8.

^p 27.40 Kpèè 26.61, Yoow 2.19.

^r 27.43 Kpèè Ilan 22.9.

^s 27.46 Ilan 22.2.

^t 27.48 Dūú ḡm̄ant̄i n̄i Ilan 69.22.

^u 27.51 Kpèè Disa 26.31-33.

Bi nín síb Yeesu puee

(Kpèè Maar 15.42-47,

Luuki 23.50-56, Yoow 19.38-42)

⁵⁷Kujoou jóotèe, ní ugaaja ubo dómiñ laakin bi nín kpáá Yeesuee, bi yíi-u Jooseefi, u sá Arimatee tiŋkin. U mun nín sá Yeesu boonnooliu. ⁵⁸Ní u cūti ki ká Piilati, ní ki mēē-u nsan kí yōñ Yeesu wunti, ní Piilati bí yíi bí dūú tīi-u. ⁵⁹Ní u cūti yōñ, ki nyàab ŋaapiin mpɔɔn ki dūu fīn-u, ⁶⁰ní ki cáa ḡá u-kaaku-pɔndi din u nín lùkū ditanŋkpalinee poon, ní ki bínti ditanŋkpaandí diba ki piñ dikaakul nyɔkɔpu, ní ki búnti. ⁶¹Maarii un sá Magidala tiŋkinee nì Maarii un kínee mun nín cūti ki ká ki pīl dikaakulee nyɔkɔpu.

Bi ciiti Yeesu kaakul

⁶²Bi bónti ŋwiŋŋufikaa kutaa wúntèe, ní bisaraaŋakpilib nì Fariisab nóó dicilpu ki cūti ká Piilati, ⁶³ní ki bí-u yíi: «Ukpil, ti téetí yíi unyimɔndaan nee nín nín dáá bí dimaŋfalinee u nín bí yíi, u yaa kpíyee, winta dalee u làá fikiti^w. ⁶⁴Mín puee, yànti soojab í cù kí cīití u-kaakul áli iwiin ita, án nín làá ḡá pu u-boonnooliibi í taa dāān kí yò u-wunti kí tükù samaa yíi u fikitée: mimmee, nnyimɔn gbanti ḡún dāa pɔɔkí kí jitiñ mpeepeekaa.» ⁶⁵Ní Piilati kíí-bi yíi «Ni cáá soojabaa! Cáamaan-bi bí cīití u-kaakul ni nín là puee.» ⁶⁶Ní bi dū kudaanŋu ki nákan ditanŋkpalee pu ubo yaa

gbēēyee bí bée, ní ki cáá soojab ki ciiti.

Yeesu fikititam

(Kpèè Maar 16.1-8,

Luuki 24.1-12, Yoow 20.1-10)

28 ¹Ŋwiŋŋufikaa jiti ku wúnti kɔɔsil ntaafaabɔmbɔminee, Maarii un sá Magidala tiŋkinee, nì Maarii un kínee cūti kí kpèè dikaakul. ²Kpalaayee kitiŋ cīŋkí tikpil, ní Unimbɔti tuuŋŋu ḡubɔ nyánní yilpu ki dómiñ ki cúú ditanŋkpaandee ki bínti ní ki kāl di-pu. ³U nín jíl kii ntaanŋmɔmɔee, ní u-wampeenkaati piñ kánkan. ⁴Soojab nín wál-uee, ní bi fāŋkí tikpil, bi-wunti bíi jìkì ní bi fikí. ⁵Ní Unimbɔti tuuŋŋuee bí binimpoobee yíi: «Nimbi taa fāŋkimaan! M nyí ni nín nyàab Yeesu un bi kpáá ndɔpuntikaa puee. ⁶Waa bí doo, u fikití, kii u nín nín pée lī puee. Dāān kí kpèè-maan laakin u nín dōee, ⁷kí nín cámaan malaa, kí tükù u-boonnooliibi yíi u fikiti ditanŋkpiilin. U làá lintí kí cù Galiilee^a, niin ní ni làá tin ká-u. Tin m cáá kí tükù-nee dee.»

⁸Niinee ní bíñ búnti malaa, tifaandi nì dipɔɔpiŋkpaandi kɔkɔ ḡmāl, ki sán ki cá kí cáá dinyɔɔ-bundee kí tükù Yeesu boonnooliibi. ⁹Niin kpala ní Yeesu tú-bi nsan ní ki jáam-bi, ní bi sùti ki pīl-u ní ki tātí gbāān u-taani taapu ki jáam-u. ¹⁰Ní Yeesu bí-bi yíi: «Taa fāŋkimaan! Cù kí tükùmaan

m-nabiyaamu yíi bí nín cá Galiilee. Niin ní bi làá tin ká-mi.»

Soojab máafi tin bi kée

¹¹Ŋyunti ḡun binimpoobee dáá bí nsanni ki cée, ní soojab bin nín cí dikaakulee biba cūti kitiŋin ki máafi bisaraaŋakpilib tin jítèe kɔkɔ. ¹²Ní bíñ kpáfi Juuda yab tin-danŋkpiilib ki sòñ ki gbilñ tɔb, ní ki nyàab kunimbígbaau ki ḡéeb soojab nyɔmmu, ¹³ní ki tükù-bi yíi: «Ní lì yíi, kunyeeu timbi dō ki ḡèènee, ní u-boonnooliibi dómiñ ki yūñ u-wunti^b. ¹⁴Bàa ḡomina yaa gbilaaa, timbi làá sòkòl-u kí nyāntí-ni tibotin.» ¹⁵Ní soojab fōo animbil, ní ki ḡá bi nín bí bí ḡá puee. Ní an botee gbīti Juuda yab kansikin ki dāa sāa dīñ.

^b 28.13 Dūú ḡmāntí nì 27.64.

^c 28.16 Kpèè 26.32.

^d 28.19 Dūú ḡmāntí nì Atuun 1.8.

Yeesu boonnooliibi ká-u

(Kpèè Maar 16.14-18,

Luuki 24.36-49, Yoow 20.19-23)

¹⁶Yeesu boonnooliibi saalaa nì ubɔee búnti Galiilee gbantaŋki kiba pu, laakin Yeesu nín bí bí kintí-uee^c. ¹⁷Bi nín ká-uee, ní bi gbāān ki jáam-u, ama nì mín kɔkɔee, bi-kansikin biba nín dākafi mili mili. ¹⁸Ní Yeesu sūtíñ ki sòñ nì bi, yíi: «M fōo yilpu nì taapu kɔkɔ pu mpɔn. ¹⁹Mín puee, nín cámaan atimbun kɔkɔ nib cee kí dū-bi kí kpántí m-boonnooliibi^d, kí fāl-bi Unimbɔti nyim, Ubaati, nì man u-Jipɔɔn nì Circir Fam yindi pu. ²⁰Ní dākà-bi bí nín ḡúb tin kɔkɔ m tīi-ni ní ḡée. Ní nín nyí yíi m bí ni-cee baabadal áli duulinya kúntitam.»

^w 27.63 Kpèè 16.21, 17.23, 20.19.

^y 28.1 Kpèè 27.56.

^a 28.7 Kpèè 26.32.